



28—29 november

## Debatter m. m.

## Torsdagen den 28 november

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Almryd (h) ang. standarden på militärföreläggningar . . . . .	3
herr Hermansson (vpk) ang. svensk vapenexport till Latinamerika	4
herr Hamrin i Kalmar (fp) ang. den föreslagna nya länsindelningens betydelse vid lokalisering av statliga organ . . . . .	7
herr Andersson i Örebro (fp) ang. begärd utredning om kontroll av kemiska substanser och preparat . . . . .	8
herr Ståhl (fp) ang. om- och tillbyggnad av Trollhätte kanal samt herr Jonasson (cp) ang. förbättrade vattenvägsförbindelser för Väner- regionen . . . . .	9
herr Nilsson i Bästekille (h) ang. varning vid fortkörning . . . . .	10
herr Lorentzon (vpk) ang. klassindelningen i statens järnvägars tåg- kupéer . . . . .	12
herr Josefson i Arrie (cp) ang. vissa utredningar rörande kostnader för vägtrafik . . . . .	15
herr Persson i Heden (cp) ang. reglerna för de statliga och kommu- nala bostadstilläggen . . . . .	15
Svar på interpellationer av:	
fru Marklund (vpk) ang. sysselsättningsläget i Norrbotten . . . . .	17
herr Wikner (s) ang. kommunikationerna i Norrland . . . . .	23
herr Johansson i Skärstad (cp) ang. de mindre tätorternas framtid inom de nya storkommunerna . . . . .	27
herr Åberg (fp) ang. återbetalning av vissa ATP-avgifter, m. m. . .	33
Interpellation av herr Bohman (h) ang. åtgärder med anledning av be- gränsningen av importen till Storbritannien . . . . .	35

	Sid.
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Rimås (fp) ang. compensation till skogsägare för vissa förluster	35
herr Nilsson i Kristianstad (s) ang. utbildningen av yrkeslärare i svetsning. . . . .	35
herr Westberg (fp) ang. handläggningen av vissa skadeståndsärenden	35
herr Öhvall (fp) ang. intagande i bolagsordning av föreskrift om handlings offentlighet. . . . .	35
herr Johansson i Skärstad (cp) ang. vissa televisionsprogramms förenlighet med bestämmelser i avtalet beträffande Sveriges Radios programverksamhet. . . . .	35
herr Nilsson i Agnäs (h) ang. villkoren för tillstånd att spränga inom naturreservat. . . . .	35
herr Sjöholm (fp) ang. kriminaliseringen av alkoholförtäring i samband med bilkörning. . . . .	35

### Fredagen den 29 november

Ändring i förordningen om mervärdeskatt. . . . .	36
Meddelande ang. plenum fredagen den 6 december. . . . .	65
Interpellation av herr Löfgren (fp) ang. en ny mönsterskyddslag m. m.	65
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Hermansson (vpk) ang. ändring i direktiven för den s. k. särskilda polisverksamheten. . . . .	67
herr Nordgren (h) ang. ytterligare information om mervärdeskatten	67
fröken Ljungberg (h) ang. skärpning av identitetskontrollen vid utfärdande av blodgivarkort. . . . .	67
fru Kristensson (h) ang. tidpunkten för framläggande av förslag om rättegångshjälp. . . . .	67

### Samtliga avgjorda ärenden

#### Fredagen den 29 november

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 62, ang. ändring i förordningen om mervärdeskatt. . . . .	36
--	----

## Torsdagen den 28 november

Kl. 15.30

### § 1

#### Svar på fråga ang. standarden på militärförläggningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Almryd har frågat mig om jag anser att den förläggningsstandard, d. v. s. logementsförläggning för 10—20 man, som tillämpas exempelvis vid uppförandet av de nya kasernerna vid Svea livgarde, är förenlig med de krav som i dag bör ställas på de svenska militärförläggningarna.

Logementen i de nya förläggningsbyggnaderna vid Svea livgarde är avsedda för högst 10 man i varje logement, varvid varje man disponerar en förläggningsyta av drygt 5 kvadratmeter.

Svea livgardes nya förläggning är resultatet av civila och militära byggnads-, planerings- och rationaliseringsexperters strävan att skapa en så effektiv utbildnings- och en så trivsamt förläggningsmiljö som möjligt. Jag anser att förläggning av högst 10 man i varje logement för närvarande är en rimlig avvägning mellan den enskildes behov och tillgängliga ekonomiska resurser.

Vid våra nybyggda förläggningar har stor vikt fästs vid att de värnpliktiga får rymliga och bekväma hygienutrymmen, väl utrustade marketenterier och fritidslokaler samt gymnastikbyggnad med bastu och idrottsplats. Detta är av väsentlig betydelse för de värnpliktigas trivsel och därmed även för utbildningens effektivitet.

Vidare anförde

Herr ALMRYD (h):

Herr talman! Jag vill tacka herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för detta svar, även om det inte är odelat positivt ur min synpunkt.

Flertalet av våra militärförläggningar är gamla och tämligen nerslitna, även om några av dem har upprustats delvis. Bland de klagomål som ofta framförts av de värnpliktiga märks framför allt det att man ligger för många man i samma logement. Trivseln såväl i tjänsten som på fritiden blir lidande av att tio—tolv man måste samsas om relativt små utrymmen, när samtidigt utrustningen ofta är skrymmande och persedel- och kroppsvård måste ske i förläggningen.

Standarden på I 1 är allmänt sett hög, det erkännes. Där har fortifikationsförvaltningen gjort ett gott arbete. Men det finns ändå vissa skönhetsfläckar, anser man även på militärt håll. En av de fläckarna är just förläggningarna. Statsrådet säger att logementen är avsedda för högst tio man, men detta gäller endast vid enkelförläggning. Man kan mycket väl använda logementen som dubbel-förläggningar, och då får man 20 man i ett logement, d. v. s. samma förläggningsstandard som vi faktiskt har i dag i vissa av våra äldre kaserner. I utlandet har man på vissa håll fyramansförläggningar, t. ex. i Västtyskland och Danmark. Eftersom det nu rör sig om en total byggnadskostnad på 150 miljoner kronor för I 1 skulle personalvårdande och trivselbefrämjande åtgärder av detta slag inte betyda så särskilt mycket.

Åtgärden att gå ner något från tio mans förläggning skulle betyda oerhört mycket för de värnpliktiga, som hemifrån är vana vid en helt annan standard. Försvarsviljan skulle sannolikt

**Svar på fråga ang. svensk vapenexport till Latinamerika**

därigenom bli starkare och effektiviteten i tjänsten större.

Herr talman! Jag tackar än en gång statsrådet för svaret och hoppas att några av dessa synpunkter kan bli beaktade.

Härmed var överläggningen slutad.

## § 2

**Svar på fråga ang. svensk vapenexport till Latinamerika**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta med anledning av uppgifterna om svenska vapenproducerande företags exportdrive på Latinamerika.

För utförelse av krigsmateriel krävs tillstånd av regeringen. Sådant tillstånd lämnas enligt kända principer. Den export som äger rum föregås helt naturligt av marknadsundersökningar, marknadsföring samt försäljningskontakter. Skyldighet att underrätta regeringen eller svensk myndighet därom föreligger inte. Exportörerna av krigsmateriel brukar emellertid i eget intresse dessförinnan i regel inhämta krigsmaterielinspektörens uppfattning om utsikterna att få tillstånd. Avgörande för hur prövningen av en licensansökan utfaller är det politiska läget i exportområdet sådant som det kan bedömas vid tiden för prövningen av ansökningsen. Meddelat tillstånd kan återkallas om förhållandena ändras. Detta har förekommit i flera fall.

Sveriges export av krigsmateriel är av mycket blygsam omfattning och understiger vida importen av sådan materiel. Den årliga krigsmaterielexporten har under 60-talet aldrig överstigit 1 procent av vår totala export. Den var år 1967 0,6 procent. Endast en bråkdel

av krigsmaterielexporten har gått till Latinamerika.

Någon ändring av gällande ordning för vår krigsmaterielexport övervägs inte. Ansökningar om tillstånd för sådan export till Latinamerika kommer att behandlas enligt hittills tillämpade grunder.

Vidare anförde:

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret.

Jag anser att det skulle vara fel om någon sökte bagatellisera denna sak. Svenska rustningsföretag ställer inte ut sina varor på en utställning i Argentina utan att ha några avsikter med det. De vill helt enkelt sälja sina vapen. Det hela ges en officiell prägel genom att den svenska ambassadören i Buenos Aires öppnar utställningen.

De länder det här handlar om — en representant för SAAB, överste Nils-Magnus von Arbin, har talat om kontakter med Peru, Brasilien, Venezuela och Argentina — präglas inte av sådana förhållanden att svensk vapenexport bör få förekomma till de etablerade regimerna. Det är riktigt att tillstånd måste beviljas innan försäljning får ske. Men krigsmaterielinspektören general Lage Thunberg har i tidningsuttalanden sagt att han inte anser det befogat förbjuda något land i Latinamerika för svensk vapenexport. En representant för Bofors har uppgivit att man vid underhandskontakt med krigsmaterielinspektören fått beskedet att i princip beviljas exportlicens till Latinamerika för närvarande.

Jag vill fråga handelsministern: Känner handelsministern till om krigsmaterielinspektören har blivit korrekt refererad? Delar handelsministern denna uppfattning som framförts av krigsmaterielinspektören? För min del anser jag en sådan uppfattning oriktig.

## Svar på fråga ang. svensk vapenexport till Latinamerika

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Hermansson menar att man inte skall bagatellisera denna fråga. Det anser jag heller inte att jag gjort i mitt svar. I anledning av vad herr Hermansson anförde vill jag emellertid säga några ord om utställningen i Argentina.

Det var inte en utställning som uteslutande avsåg krigsmateriel. Utställningen hade som huvudsyfte att visa olika slags materiel både på rymdforskningsområdet och på flygområdet. Det fanns svenska deltagare som utställde materiel av rent civil karaktär, vid sidan av några som också visade krigsmateriel.

Jag vill också framhålla att utställningen inte öppnades av den svenska ambassadören; däremot var ambassadören närvarande vid det lilla utrymme som de svenska utställarna förfogade över. Ambassadörens närvaro föranledes av att utställningen besöktes av Argentinas president, varvid samtliga ambassader var företrädde. Detta är fakta om utställningen.

På herr Hermanssons fråga vill jag svara att vi menar att förhållandena i Sydamerika har varit sådana att vi, som alltid endast i begränsad utsträckning, har kunnat lämna licenser på ansökningar som inkommit. Blir förhållandena i stort sett sådana som de är nu, kommer vi att fortsätta med detta; det framgår av mitt svar. Vi överväger ingen ändring i den praxis som tillämpas eller i de principer som så många gånger redovisats inför riksdagen.

Jag har också i mitt svar påpekat att försäljningen till Sydamerika har mycket ringa omfattning. Medan vår totala krigsmaterielexport håller sig vid omkring 130 miljoner kronor om året uppgår den sammanlagda exporten till Latinamerika till väsentligt mindre än 10 miljoner kronor. I nuvarande läge ser jag inte någon anledning att avslå en eventuell ansökan från t. ex. Argentina eller Brasilien.

Jag har emellertid också framhållit att om en förändring inträffar kommer prövningen av ansökningar att utfalla på ett annat sätt. Skulle förhållandena ändra sig snabbt — det har jag också sagt i mitt svar till herr Hermansson — kan utan vidare icke utnyttjade licenser indras, och detta har också förekommit. I enlighet med de principer som vi följer får länder, där krigsfara hotar eller som är invecklade i krig liksom länder där inbördeskrig råder eller kan befaras, icke tillstånd. Det är en politik som vi kommer att fullfölja även i fortsättningen.

Min slutsats är således — ehuru jag inte har läst denna pressuppgift — att krigsmaterielinspektören har rätt återgivit vad som försiggår.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag måste beteckna det som ett mycket sensationellt meddelande som handelsministern här har lämnat, nämligen att enligt den svenska regeringens uppfattning licenser för krigsmaterielexport till Argentina och Brasilien bör beviljas i dag, om svenska företag ansöker om sådana. Han ställer sig därmed i en position som mycket skarpt kontrasterar mot de uppfattningar, som under den senaste veckan mycket enstämmigt har kommit till uttryck i den svenska pressen.

Jag kan icke dela handelsministerns uppfattning. Både Argentina och Brasilien är militärdiktaturer med akuta inre oroligheter. Den brasilianska armén har sedan år 1960 tvingat två lagliga presidenter att avgå. Den har med väpnat våld nedslagit arbetarrörelsens och den fattiga lantbefolkningens organisationer. En lång rad vänsterpolitiker har mördats eller fängslats. På Rio de Janeiros gator har militärens aktioner mot oppositionen vållat strider och skördat liv. Det är alltså till ett sådant land som Sverige enligt handelsministerns mening skall exportera vapen. Jag kan, som sagt, icke dela hans uppfattning. Jag

## Svar på fråga ang. svensk vapenexport till Latinamerika

hade hoppats att handelsministern i stället på regeringens vägnar mycket klart skulle säga ifrån, att svensk krigsmaterielexport till sådana regimer icke bör få förekomma.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Hermansson har, som kammarens ledamöter torde erinra sig, frågat mig om krigsmaterieexporten vid åtskilliga tillfällen tidigare. Han och jag har aldrig varit överens om principerna för hur den verksamheten sköts — principer som godkänts av den svenska riksdagen.

Herr Hermansson har tidigare varit föga konsekvent. Han har t. ex. både här i riksdagen, om jag minns rätt, och i varje fall i en radiointervju 1966 rekommenderat att vi skulle sända vapen till Nordvietnam. Därest Nordvietnam begärde att få köpa vapen av oss skulle vi känna oss oförhindrade att ställa vapen till förfogande. Det vore i själva verket att helt bryta mot de principer för handhavandet av denna verksamhet som överensstämmer med vår neutralitetspolitik.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Handelsministern försöker nu tala om någonting annat. Den fråga jag har ställt gäller svensk krigsmaterielexport till regimerna i Argentina och Brasilien — över huvud taget till Latinamerika. Nu vill handelsministern tala om Vietnam. Det skulle jag i och för sig också gärna göra, men jag vill här bara rätta honom på en punkt. Vad jag sade i en TV-intervju var att om man från Nationella befrielsefronten i Sydvietnam begärde att få köpa vapen från Sverige ansåg jag att man borde få göra det.

Vår diskussion här gäller tolkningen av de regler som regeringen har utfärdat. Herr Lange tolkar dem så, att de medger att vi säljer svenska vapen till förtryckarregimer i Latinamerika. Jag

delar inte hans uppfattning på den punkten, och jag tror inte att den överensstämmer med vad riksdagen avsåg när den en gång godkände regeringens utformning av principerna på denna punkt.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Huruvida det råder diktatur eller ej i de länder till vilka vi medger vapenexport har inte varit ett avgörande kriterium. Däremot har vi klart sagt att därest krig hotar eller — ännu viktigare — krig pågår, därest det råder inbördeskrig eller risk därför i mottagarlandet beviljas inga tillstånd. De grunderna har riksdagen godtagit men inte den grund som herr Hermansson nu försöker göra sig till tolk för.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara upprepa för herr Lange vad jag sade tidigare, att i både Argentina och Brasilien råder militärdiktaturer. Det tycker han är ointressant. Ett faktum är emellertid att armén i Brasilien sedan 1960 har tvingat två lagliga presidenter att avgå. Det kanske han anser vara en bagatell, det kanske inte räknas som inre strider i ett land, men jag tycker att det är sådana omständigheter man bör ta i beaktande. Det faktum att det försiggår väpnad kamp i en rad latinamerikanska stater borde inte vara handelsministern obekant. Men han anser ändå att vi från Sverige skall kunna exportera vapen till samtliga förtryckarregimer i dessa latinamerikanska stater. Det är verkligen en egendomlig tolkning av de principer som riksdagen och regeringen godkänt för svensk vapenexport.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vet att herr Hermansson inte har svårt att fatta vad

Svar på fråga ang. den föreslagna nya länsindelningens betydelse vid lokalisering av statliga organ

jag har sagt, men han förvränger det av intressen som är hans egna.

Till länder där det försiggår väpnad kamp har svensk export av krigsmateriel aldrig förekommit. Det pågår för närvarande ingen väpnad kamp i Argentina eller Brasilien. Om tillstånd till export har lämnats under lugna förhållanden men läget undergått försämring dras de omedelbart in. Detta vill jag ha sagt, och herr Hermansson skall inte försöka tolka svaret på annat sätt än att vi alltjämt följer de principer som godkänts här i riksdagen — låt vara att herr Hermanssons parti inte har haft något inflytande över det godkännandet.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill naturligtvis tolka handelsministern på ett så positivt sätt som möjligt, eftersom jag är intresserad av att den svenska regeringen handlägger denna fråga på ett korrekt och riktigt sätt. Om vi kan tolka denna diskussion så att ett visst närmande skett mellan våra ståndpunkter skulle jag vara mycket glad. Herr Lange säger nämligen att han när han upptäcker att det förekommer väpnade strider i latinamerikanska stater skall säga ifrån, att det dit inte får förekomma någon export av svenska vapen. Om herr Lange intar denna ståndpunkt tycker jag att han redan i dag skulle ingripa och deklarerera, att krigsmaterielinspektörens uttalande, att fältet är fritt för export till alla latinamerikanska stater, var felaktigt. Han bör då inte inta den position som han här deklarerat.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har svårt att inse att jag skulle ha närmat mig herr Hermansson, ty jag har haft samma uppfattning hela tiden. Om herr Hermansson däremot nu bättre förstått den

praxis som tillämpas på detta område och de principer som gäller, hälsar jag detta med tillfredsställelse. Det är inte jag som har ändrat position, utan det är i så fall han som gjort det.

Jag vill för att kammarens ledamöter skall få detta fullt klart för sig erinra om att varken jag eller än mindre krigsmaterielinspektören ensamma bedömer förhållandena i de länder, till vilka exportlicens begärs. Naturligtvis är regeringen och framför allt utrikesdepartementet och utrikesförvaltningen inkopplade på denna bedömning.

Härmed var överläggningen slutad.

### § 3

Svar på fråga ang. den föreslagna nya länsindelningens betydelse vid lokalisering av statliga organ

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hamrin i Kalmar har frågat vilken betydelse som tillmäts det av länsindelningkommittén framlagda förslaget till ny länsindelning vid lokalisering av bl. a. nya organ inom den statliga förvaltningen.

Regeringen har inte för avsikt att lägga fram förslag om en allmän reform av länsindelningen. Detta har bl. a. klargjorts i ett interpellationssvar av kommunikationsministern i denna kammare under årets vårsession. Självfallet kan lokaliseringen av nya organ inom den statliga förvaltningen under dessa omständigheter inte påverkas av utredningsförslaget som sådant.

Vidare anförde

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! När jag framställde min fråga var jag osäker huruvida den skul-

le besvaras av kommunikationsministern eller av inrikesministern. Jag är tacksam för att det blev statsrådet Rune Johansson som gjorde det, liksom också för det klara svar jag fått på frågan.

Anledningen till att frågan ställdes var att vi i den sydöstra delen av Sverige haft vissa funderingar över vad det framlagda länsindelningsförslaget i fortsättningen praktiskt kommer att innebära. Det är bra att inrikesministern lämnade svaret, eftersom förhållandena i den aktuella delen av landet ingalunda är honom obekanta i detta sammanhang.

Förslaget till länsindelningsreform innebar för många län inte några särskilt revolutionerande tankegångar, men just i den sydöstra delen av Sverige var detta fallet. Tanken på ett storlän och tveksamheten om vilken stad, som i så fall skulle upphöjas till heder och värdighet av residensstad, har, såsom inrikesministern mycket väl vet, givit anledning till en del funderingar. Fyra parlamentariker föreslog enhälligt Kalmar medan en tveksam utredningsman förordade Växjö.

Vi har funderat över hur man i praktiken ställer sig till sådana frågor i det förefintliga förslaget till ny länsindelning. Inrikesministern kanske menar att vi är onödigt misstänksamma nere på ostkusten, men det förefaller dock ibland som om tanken på ett storlän med en residensstad inne i landet skulle påverka den utveckling som äger rum. Jag tänker här närmast på lokaliseringen av hyresnämndernas storkansli, där alla saksakl onekligen talar för en förläggning till Kalmar. Även de saksakl som lämnats från vårt håll har talat för detta. Men placeringen blev en annan.

Det kommer säkert att uppstå flera sådana frågor i framtiden, och jag hoppas att de klara svar som inrikesministern nu lämnat inte skall påverka bedömningen i fortsättningen.

Härmed var överläggningen slutad.

## § 4

Svar på fråga ang. begärd utredning om kontroll av kemiska substanser och preparat

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat när jag avser att sätta till den utredning om kontroll av kemiska substanser och preparat som begärdes av 1967 års riksdag.

Frågan prövas för närvarande i socialdepartementet.

Vidare anförde

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min fråga.

Jag finner av svaret att den fråga jag ställt för närvarande prövas i socialdepartementet, och jag hoppas då bara att utredningen snabbt kommer till stånd. Jag är glad över att vi så småningom får en utredning som tar hand om dessa problem när det gäller kontrollen av hälsofarliga varor. Det utskott som behandlade detta ärende förra året skrev då att utskottet tillstyrkte motionerna I:27 och II:40 och hänvisade till vad som anförts i dessa motioner, bl. a. att giftinformationscentralen skulle få större möjligheter att begära upplysningar av fabrikanter och importörer av kemisk-tekniska preparat då det gällde innehållet i vissa varor.

Jag hoppas nu att vi skall få en bättre tingens ordning för arbetet i centralen, så att man där snabbt kan få in det material man behöver och vidarebefordra uppgifterna till läkare som har att behandla förgiftningsfall.

Jag tackar än en gång statsrådet för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.



## § 5

Svar på frågor ang. om- och tillbyggnad av Trollhätte kanal, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Ståhl har frågat mig om jag kan ställa i utsikt ett förslag till 1969 års riksdag beträffande om- och tillbyggnad av Trollhätte kanal i huvudsak enligt av kanaltrafikutredningen utarbetade riktlinjer.

Herr Jonasson har frågat mig när jag avser att framlägga förslag till åtgärder för att förbättra vattenvägsförbindelserna för Vänerregionen.

Som svar på frågorna vill jag meddela att beredningen av kanaltrafikutredningens betänkande och remissyttrandena däröver pågår inom kommunikationsdepartementet. Innan detta arbete är avslutat kan jag inte göra något uttalande.

Vidare anförde:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Självfallet var det inte fullt så bra som jag hade hoppats, men å andra sidan gläder det mig ändå att inte hela frågan har lagts under bordet utan att man arbetar med den.

Det som föranledde min fråga var att man på visst håll i närheten av Vänern har aktualiserat denna sak på ett sätt som är ägnat att skapa stor förvirring, när man har dragit in Uddevallaleden i debatten. Jag vill fästa uppmärksamheten på att kanaltrafikutredningen enhälligt har konstaterat: »Skulle nuvarande kanalled ha måst dömas ut av geotekniska skäl vore enligt utredningens bedömning alternativet inte att bygga en Uddevallaled. Projektet kan inte betecknas som samhälls-ekonomiskt lönsamt. Helt uteslutet synes vara att uppnå företagsekonomisk

räntabilitet. Den mest närliggande lösningen från transportekonomisk synpunkt synes ligga i en satsning på alternativa transportmedel, järnväg och lastbil, med omlastning i kusthamn. Götaälvkommitténs bedömningar ger emellertid vid handen, att denna valsituation inte behöver uppstå. Nuvarande sträckning av leden kan bibehållas.» Man måste alltså gå in för att behålla nuvarande led i och för en ombyggnad av Trollhätteleden.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att mer än hälften av alla befraktningar via Trollhätte kanal går till eller från Värmlands län. Trollhätteleden är också en god affär för staten, medan Södertäljeleden är en betydligt sämre affär. Därför bör Trollhätteleden komma i första rummet.

Jag tillåter mig att ur svaret läsa ut att statsrådet är medveten om i vilken svår situation Värmland är när det gäller lokalisering av industriföretag. Förutsättningen för en ändring härvidlag till det bättre är att industrier som eventuellt är intresserade av lokalisering till området kan vara förvissade om att Trollhätteleden upprätthålles och förbättras i framtiden. Därför betyder det synnerligen mycket att det inte blir någon långrotning med kanalfrågan utan att ett besked lämnas snarast möjligt. Jag hoppas alltså att det svar jag fått får tydas på det sättet, att ett förslag lämnas riksdagen så snart den förberedande behandlingen är klar i departementet.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Frågan om kanalförbindelsen från Vänern till havet har mycket stor betydelse för hela vårt lands ekonomi, men allra mest berör den naturligtvis de cirka 2 miljoner människor som bor inom dessa områden. Det gäller ungefär en fjärdedel av Sveriges befolkning. För såväl näringsliv som konsumenter betyder en effektiv kanalled synnerli-

**Svar på fråga ang. varning vid fortkörning**

gen mycket. Det är stora mängder förnödenheter som skall fraktas i båda riktningarna, och detta torde bli billigtast genom båttransport, om möjligheter föreligger att göra denna så effektiv som möjligt.

Vi vill givetvis slå vakt om vårt näringsliv och utnyttja våra naturtillgångar — det gäller skogen och mycket annat. En kraftig rationaliseringsprocess äger ju rum inom näringslivet i många avseenden. Företag läggs ned och människor friställs — man får mindre sysselsättning. Befolkningsminskningen i Värmland har varit ungefär ett par tusen människor om året, vilket måste beklagas, liksom den stora arbetslöshet som där råder. Vi måste helt enkelt få nya industrier och öka de sysselsättningsmöjligheter, och då kommer en effektiv kanalled i blickpunkten. En sådan skulle vara av stort värde för de industrier som redan finns men även för industrier som kunde nyetableras.

Det statliga lokaliseringsstödet ger såvitt jag förstår inte effekt därest vi inte kan lösa transportfrågorna på ett effektivt sätt. En sådan lösning är en absolut förutsättning härvidlag. Därför är snara åtgärder nödvändiga, och jag beklagar att det inte vid detta tillfälle varit möjligt att få besked om när frågan eventuellt kan lösas.

Att en omedelbar upprustning av Trollhätteleden är nödvändig torde vi vara överens om, och upprustningen måste såvitt jag förstår påbörjas redan under 1969. Men vid flera tillfällen har jag för min del pläderat för en Uddevallaled, och det var väl en sådan som herr Ståhl nyss i någon mån också var inne på. Jag tror fortfarande att detta är den riktigaste lösningen. Men med hänsyn till rådande förhållanden vill jag endast beklaga att det inte finns en alternativ utredning som i kronor ger oss ett besked. Detta med hänsyn till nuvarande tekniska resurser. Jag hoppas dock att en lösning skall nås som

leder till en omedelbar upprustning av Trollhätteleden och att man jämsides därmed följer frågan om en alternativ lösning för att på ett positivt sätt klara dessa frågor.

Härmed var överläggningen slutad.

## § 6

**Svar på fråga ang. varning vid fortkörning**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat mig om jag vill medverka till att första gången en bilförare blir fast i en hastighetskontroll det räcker med varning och att denna varning inskrivs på ett i körkortet fastklistrat blad.

Enligt min uppfattning finns det inga skäl för att förstagångsförseelser när det gäller överträdelse av hastighetsbestämmelser skall behandlas annorlunda än andra överträdelser av trafikbestämmelser som begås för första gången. Den av herr Nilsson föreslagna metoden för kontroll av att varning tilldelats tror jag inte heller skulle vara lämplig eller effektiv. Jag är därför inte beredd att medverka till att herr Nilssons förslag genomförs.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för att han svarat på min fråga, men jag vill klart säga ifrån att jag är besviken över svarets innehåll. Jag har lärt känna statsrådet Lundkvist som en praktisk och klok karl, och därför trodde jag att denna principfråga skul-

## Svar på fråga ang. varning vid fortkörning

le kunna få en lösning i den av mig åsyftade riktningen.

Statsrådet säger i svaret att det enligt hans uppfattning inte finns någon anledning att ändra på bestämmelserna i detta avseende med hänsyn till att man kan begå förstagångsförseelser även på andra områden. Jag vill, herr talman, förutskicka att frågan inte föranletts av att jag själv råkat illa ut. Jag fick emellertid vara med om en händelse förra veckan som styrkte mig i min uppfattning att man skulle kunna vara litet mera moderat.

För fjorton dagar sedan hade statsrådet och jag ett litet samtal här i kammaren i en annan fråga, nämligen om parkeringen i T-korsningar. Därvid visade han en positiv inställning. Jag tror att vi i framtiden skall kunna få denna fråga löst på ett tillfredsställande sätt. Jag framförde den gången uppfattningen att det inte gällde att först och främst sätta fast människor utan att försöka hjälpa dem till att få bättre förhållanden och på det sättet också kunna bättre efterleva bestämmelserna.

Den händelse som jag åsyftar inträffade, som sagt, förra veckan. I det samhälle som kördes igenom har tidigare rätt en enhetlig hastighetsbestämelse, nämligen 60 km/tim. Sedan blev det en ändring. När man kommer in i samhället från söder står det plötsligt 70. Jag kan mycket väl tillstå att första gången hade jag själv nästan åkt fast, ty litet längre in i samhället, där människor inte så lätt kan observera alla skyltar, står det oväntat 50. Den som råkade begå denna förseelse var en ung fru med deltidstjänst hos flyget som körde på dess uppdrag. Hon höll 70 km/tim och glömde tydligen bort att se den 50-skylt som stod längre in i samhället. Det kostade henne 200 kronor.

Jag anser att detta är större våld än nöden kräver. Jag är övertygad om att om denna förare hade fått — som jag föreslagit — en varning klistrad på kör-

kortet, hade detta varit en så klar påminnelse att hon troligen inte gjort sig skyldig till någon sådan förseelse i fortsättningen. Jag tror, herr statsråd, att vi skall försöka åstadkomma bättre lösningar på detta område. Därför vill jag direkt fråga statsrådet om det inte hade varit bättre att tillåta 60 km/tim genom hela samhället än att splittra upp hastigheten på först 70 och sedan 50 km/tim och därefter konstatera att det kostar 150 eller 200 kronor alltefter hastigheten.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Det är självfallet inte möjligt för mig att här ge svar på frågan i vad mån den hastighetsbegränsning som tillämpas i det samhälle som herr Nilsson i Bästekille skildrar är riktigt avvägd. Man försöker fastställa dessa hastighetsgränser mot bakgrunden av vad man bedömer vara riktigt från trafikanternas synpunkt, med tanke på att vi skall ta oss fram trafiksäkert i våra samhällen.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag kan hålla med statsrådet om att man nog försöker göra så gott man kan, men ingen människa är fullkomlig, ej heller de som bestämmer i fråga om hastighetskontrollerna. Jag tror fördenskull att man skall lära av misstagen. Jag tror också att statsrådet ger mig rätt när jag säger att man i det fall jag har relaterat tog till betydligt större våld än nöden krävde. Hade den tillåtna hastigheten varit 60 km/tim hade det inte funnits någonting att ta fel på. Nu kommer plötsligt en ny hastighetsgräns mitt inne i samhället. Detta är ett vanligt landsbygdssamhälle, inte någon stad. Därför tycker jag att man skulle kunna vara litet mer praktisk. Denna uppfattning har jag ingen anledning att ändra.

Härmed var överläggningen slutad.

## § 7

Svar på fråga ang. klassindelningen  
i statens järnvägars tågkupéer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat mig om jag delar uppfattningen att klassindelning vid statens järnvägar inte står i överensstämmelse med nutida jämlikhetsbegrepp. Om så är fallet undrar herr Lorentzon om jag är beredd medverka till att denna fråga tas upp till övervägande inom SJ.

Inom vårt samhälle efterfrågas på de flesta områden produkter av olika kvalitet. Kvalitetsskillnader och därmed i regel prisskillnader på erbjudna tjänster och varor är därför allmänt accepterade företeelser. Detsamma gäller också transporttjänster på båt, flyg och järnväg, där skillnader i efterfrågan främst vad gäller utrymme och bekvämlighet kommer till uttryck i de olika resklasser som erbjuds.

SJ tillhandahåller första och andra klass för längre resor för att tillgodose kundefterfrågan. Att många kunder önskar första klass framgår av att antalet personkilometer i denna klass ökat med cirka 20 procent mellan åren 1962 och 1967. Under samma tid har antalet personkilometer för resor i andra klass minskat med cirka 13 procent. Detta innebär att andelen resor i första klass mätt i personkilometer ökat från ca 9 till 11 procent.

I internationell trafik erbjuds enligt överenskommelse mellan järnvägsförvaltningarna också två klasser. Vissa expreståg på kontinenten medför dock endast första klass.

För många resenärer innebär en tågresa i första klass större möjligheter till arbete i form av läsning, skrivning, förberedelser till sammanträden o. d. Det är ingen tvekan om att detta ökat järnvägens konkurrensmöjligheter. Ett

sloppande av första klass skulle för SJ:s del medföra att en stor del av resenärerna övergick till bil och flyg och därmed skulle SJ:s resultat av persontrafiken försämrast. Detta sämre resultat skulle då behöva kompenseras med högre avgifter i andra klass. Det finns enligt min mening ingen anledning att genom införande av enhetsklass avhända SJ möjligheter till ökade intäkter och resenären valfrihet till en billigare resa.

SJ bör driva sin verksamhet så att man får bästa möjliga kundunderlag. Jag anser det således inte vara fel att den som vill betala något mer för att resa bekvämare skall ha den möjligheten även vid SJ.

Vår strävan till ökad jämlikhet bör enligt min mening inte innebära att man begränsar möjligheten till fritt konsumtionsval utan i stället att man ökar förutsättningarna för alla att bli delaktiga i denna valfrihet genom en allmän ekonomisk utjämning.

Vidare anförde:

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga även om jag inte alls är tillfredsställd med detsamma. Jag beklagar den konservatism som det utstrålar. Naturligtvis ser jag hellre att vi har en socialdemokratisk regering än en borgerlig, men en högerman skulle mycket väl ha kunnat svara på det sätt som kommunikationsministern gjort i dag.

Statsrådet säger i svaret: »Kvalitetsskillnader och därmed i regel prisskillnader på erbjudna tjänster och varor är därför allmänt accepterade företeelser.» Att så faktiskt är förhållandet tycker jag är underligt när socialdemokraterna varit i regeringsställning i 35 år. Det accepteras alltså att miljonären kan köpa en lustjakt som kostar flera miljoner kronor medan andra bara har råd att köpa en roddbåt.

Klassindelningen vid statens järnvä-

## Svar på fråga ang. klassindelningen i statens järnvägars tågkupéer

gar står knappast i överensstämmelse med nutida jämlikhetsbegrepp. Kommunikationsministern kanske är ensam om sin uppfattning inom regeringen. I valrörelsen talade i varje fall en av regeringens ledamöter om jämlikhetsbegreppet och påtalade därvid klasskillnaderna vid statens järnvägar. Han riktade kritiska anmärkningar mot att statens järnvägar hade olika klasser för sina resenärer. Jag vill inte uttala mig om huruvida detta var valpropaganda, men jag skulle väl tro att det var en ärlig uppfattning. I så fall råder tydligen delade meningar inom regeringen i denna fråga.

De personer som åker första klass i vårt land betalar i allmänhet inte själva för sin biljett; det gäller utöver riksdagsmännen anställda inom statliga och kommunala institutioner eller tjänstemän inom det privata näringslivet. Om inte dessa resenärer funnes, skulle säkerligen ytterst få använda SJ:s första klass tågkupéer. Det kan därför enligt min mening inte vara angeläget för SJ att i fortsättningen upprätthålla uppdelningen i två klasser.

Efter det att SJ låtit bygga de nya trivsamma andraklassvagnarna finns det ingen rimlig anledning till att första-klasssystemet skall upprätthållas, såvida man inte i fortsättningen skall behålla ett system på svenska folkets järnvägar, där å ena sidan riksdagsmän och högre tjänstemän och å andra sidan svenska folket i övrigt skall skiljas åt.

I slutet på sitt svar säger kommunikationsministern följande:

»Vår strävan till ökad jämlikhet bör enligt min mening inte innebära att man begränsar möjligheten till fritt konsumtionsval utan i stället att man ökar förutsättningarna för alla att bli delaktiga i denna valfrihet genom en allmän ekonomisk utjämning.»

Jag skulle vilja fråga kommunikationsministern när den tidpunkten kan inträffa då vi når en sådan ekonomisk utjämning, att massaarbetaren, skogsar-

betaren och metallarbetaren åker första klass järnväg i vårt land.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! För att svara direkt på den sista frågan vill jag säga att i varje fall jag hoppas att vi genom andra åtgärder, som har betydligt större effekt på den utveckling mot större jämlikhet som vi eftersträvar i vårt land, skall kunna skapa en möjlighet också för massaarbetaren och järnbruksarbetaren att välja mellan olika former av resor på exempelvis järnvägen.

Det är riktigt att SJ, såsom herr Lorentzon påpekar, under senare år genomfört en betydande standardhöjning av andraklassvagnarna. Skillnaden mellan första och andra klass är numera inte så stor. Detta är som jag ser det en riktig utveckling. Jag anser dock inte att man i någon väsentligare grad ökar jämlikheten i samhället genom att hindra ett antal människor från att betala extra för den lilla skillnad som finns kvar om man samtidigt motverkar SJ:s möjligheter att bli ett attraktivt trafikföretag. Vi har ju många gånger i denna kammare diskuterat förutsättningarna för att upprätthålla den kollektiva järnvägstrafiken.

Med anledning av talet om konservatism vill jag begagna tillfället att informera kammarens ledamöter något om berörda förhållanden i Europa för övrigt. Indelningen i två klasser tillämpas i inrikestrafiken även av de väst-, central- och östeuropeiska järnvägarna. Endast Sovjetunionens järnvägar har valt en delvis avvikande indelning. Där är sovvagnarna indelade i hård och mjuk vagn medan sittvagnarna endast har en klass. Sittvagnar förekommer dock förutom i lokaltrafik endast i vissa tåg på några få sträckor medan sovvagnar erbjuds för resor även under dagtid och med en prissättning som är graderad med hänsyn till om resan erbjuds i mjuk eller hård vagn. Hård vagn räknas i in-

## Svar på fråga ang. klassindelningen i statens järnvägars tågkupéer

ternationell trafik som andra klass och mjuk vagn som första klass. Med de olika kombinationer som förekommer kan man säga att Sovjetunionens järnvägar har minst fyra klasser, som erbjuds till skilda priser.

Jag överlåter åt herr Lorentzon att bedöma huruvida man i Sovjetunionen har hälften så stor jämlikhet eller dubbelt så stor valfrihet som vi.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Kommunikationsministern har tydligen utmärkta förbindelser österut. Men jag hade faktiskt inte ställt någon fråga om hur de ryska järnvägarna fungerar. Jag hade frågat hur SJ har det ordnat med klassindelningen. Men eftersom kommunikationsministern ogärna vill svara på den frågan gick han i stället över till att tala om hur det är ordnat vid de ryska järnvägarna — och det står honom givetvis fritt att göra det; han kan ju då också tala om hur det är ställt i England. Detta har emellertid som sagt inte med min fråga att göra.

En annan sak i sammanhanget, herr kommunikationsminister, är graderingen för SJ:s egen personal. För den personalen upprätthålles precis samma gradering. De anställda anses inte likvärdiga som resenärer, utan i det fallet tillämpas också systemet med två klasser. Om en anställd vid SJ har många tjänsteår och har skött sin tjänst på ett utmärkt sätt men inte är placerad i den rätta lönegraden, så får han inte resa första klass, herr kommunikationsminister. Då hänvisas han till samma klass där svenska folket i övrigt reser. Där emot får en ung, relativt nyanställd person i den rätta lönegraden resa i första klass; det är den högre karriärens bottenlönegrad som är avgörande härvidlag. Lokinspektörer, stationschefer, byråassistenter, byrådirektörer m. fl. reser alltså i första klass.

Lokinspektören har således möjligheter att resa första klass men inte lokfö-

raren. Nog tycker jag att lokföraren, som bär ansvaret för många passagerare, inte skall klassas lägre än lokinspektören. Han är emellertid inte värdig att åka i samma kupé som lokinspektören. Enligt höga vederbörandes uppfattning skall det vara på detta sätt, ty det är lönerna inom SJ som avgör.

En sådan klassindelning för dem som är anställda inom SJ tjänar man väl inga pengar på. Genom de lönegradsuppflyttningar som skett skulle nya kategorier ha kunnat komma i åtnjutande av favören att resa i första klass, och därför har gränsen höjts till 21 lönegraden. Jag vill i det sammanhanget citera vad Svensk Trafiktidning skriver, något som kommunikationsministern tydligen känner väl till, om de ändrade fribiljettsförmånerna vid SJ: »Villkoret för erhållande av biljett till 1 klass för annan resa än tjänsteresa höjes till 21 lönegraden. De tjänstemän, som den 31.12 1968 är berättigade till 1 klass biljett på SJ får behålla denna rätt inom landet även om de inte uppfyller kravet 21 lönegraden den 1.1.69. Utvecklingen i fråga om personalens lönegradsplacering leder till att ett allt större antal fribiljettsresenärer med bibehållna föreskrifter skulle bli berättigade till resa i 1 klass.»

Herr TALMANNEN avbröt här talaren med klubbslag och yttrade:

Jag får erinra den ärade talaren om att inläggen i en debatt om en enkel fråga skall vara korta.

Härefter anförde

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag är väl medveten om att fribiljettsförmånerna kan diskuteras från jämlikhetssynpunkt inte bara när det gäller personalen inom SJ utan också med tanke på alla som inte har några fribiljetter alls. Det finns många frågor som gäller jämlikheten i vårt land som vi har all anledning att lägga ned an-

Svar på fråga ang. vissa utredningar rörande kostnader för vägtrafik — Svar på fråga ang. reglerna för de statliga och kommunala bostadstilläggen

strängningar på att lösa. Men jag tror att det på det området väntar oss uppgifter som är av betydligt allvarligare art och som kräver åtskilligt mer av uppmärksamhet och insatser från vår sida än de frågor som herr Lorentzon har aktualiserat här i dag.

Härmed var överläggningen slutad.

### § 8

Svar på fråga ang. vissa utredningar rörande kostnader för vägtrafik

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Josefson i Arrie har frågat mig när det kan beräknas att utredningen rörande vägtrafikens kostnadsansvar och utredningen om formerna för bidragsgivningen till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer kommer att avsluta sitt arbete.

Väggkostnadsutredningen har en arbetsuppgift som i vissa hänseenden kräver komplicerade undersökningar av vetenskaplig karaktär. Denna omständighet och uppdragets utformning i övrigt gör att det nu inte är möjligt säga när utredningen kan beräknas avsluta sitt arbete.

I fråga om utredningen om bidragsgivningen till olönsamma busslinjer på landsbygden vill jag erinra om att utredningsmannen tillkallades i slutet av augusti och att det ännu inte går att bedöma vid vilken tidpunkt arbetet kan beräknas vara avslutat.

Vidare anförde

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Den trafikpolitiska debatt som nu förs grundar sig i stor utsträckning på riksdagens beslut att varje trafikområde skall vara självbärande i ekonomiskt av-

seende. När det gäller vägväsendet ställs ofta frågan: Är avgifterna för trafikmedlen rätt avpassade i förhållande till de kostnader de medför och har vi verkligen konkurrens på lika grunder trafikmedlen emellan? Vägverket har under de senaste åren fått vidkännas ganska kraftiga nedskärningar i sina anslagsäckanden, och en viss oro framträder beträffande underhåll och förbättringsarbete på länsvägnätet. I vägverkets petita för nästkommande budgetår berörs frågan om kostnadsfördelningen och sådana lösningar antyds som att kommunerna skulle åläggas ett större kostnadsansvar för våra vägar. I den situationen ansåg jag det vara värdefullt att få vetskap om när ett material kan förväntas från den utredning som sysslar med kostnadsansvaret då det gäller vägtrafiken.

Beträffande den andra delen av min fråga redovisade statsrådet i statsverkspropositionen sin avsikt att låta utreda saken. Enligt min uppfattning är de ekonomiska problemen härvidlag av sådan art att mycket snabba åtgärder krävs. Vidtages inte sådana åtgärder föreligger det stor risk att ett flertal busslinjer läggs ned medan man håller på att utreda frågan. Det är därför jag hoppas att utredningsarbetet skall bedrivas så skyndsamt att det inom en inte alltför avlägsen framtid kan redovisas ett resultat som leder till att de kollektiva trafikmedlen bibehålls i glesbygderna, något som är ytterst angeläget.

Härmed var överläggningen slutad.

### § 9

Svar på fråga ang. reglerna för de statliga och kommunala bostadstilläggen

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden

**Svar på fråga ang. reglerna för de statliga och kommunala bostadstilläggen**

har frågat socialministern om han vill medverka till en förenkling av reglerna för de statliga och kommunala bostadstilläggen. Eftersom frågan enligt uppgift avser de nya bostadstilläggen till barnfamiljer ankommer det enligt fastställd ärendefördelning på mig att besvara frågan.

Riksdagen har i maj i år tagit ställning till reglerna för de nya bostadstillägg till barnfamiljer som börjat att utgå i januari 1969 och som då ersätter de nuvarande familjebostadsbidragen. Ärenden rörande bostadstillägg handläggs lokalt av de kommunala förmedlingsorganen, som också har haft hand om familjebostadsbidragen. De detaljerade regler om bostadens utrustning som gällt för de gamla familjebostadsbidragen har radikalt förenklats när det gäller det nya bostadstillägget. För det statliga tillägget till ettbarnsfamiljer och för tilläggets grundbelopp i övrigt finns över huvud taget inte några särskilda bostadsvillkor. Syftet med reformen är att tillföra barnfamiljer med lägre inkomster och familjer med flera barn ett ökat ekonomiskt stöd, och bl.a. genom de förenklade bidragsvillkoren blir ett väsentligt större antal familjer bidragsberättigade.

Det ligger i sakens natur att handläggningen av ett betydligt större antal bidragsärenden medför en ökad arbetsbelastning för de kommunala förmedlingsorganen. I inledningsskedet kan det bli en arbetsanhopning, och jag har förståelse för de problem som detta kan innebära. För att underlätta arbetet har bostadsstyrelsen i samarbete med Kommunförbundet under höstens lopp informerat förmedlingsorganens personal om bl. a. lämpliga arbetsrutiner vid handläggningen av bidragsärendena. De erfarenheter som man nu gör kommer självfallet att tas till vara av bostadsstyrelsen och Kommunförbundet för att genomföra de ytterligare förenklingar i tillämpningsbestämmelser och arbetsrutiner som kan åstadkommas.

Vidare anförde

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Odhnoff för svaret på min fråga.

Jag är medveten om att de nya familjebostadsbidragsbestämmelserna innebär en klar förbättring när det gäller frågan om såväl bostadens utrustning som möjligheterna för flera barnfamiljer än tidigare att få bostadstillägg. Detta har givetvis föranlett ökat arbete på kommunalkontoren, men det är enbart glädjande att så är fallet i berörda fall.

Egentligen gällde min fråga möjligheterna att förenkla de tillämpningsföreskrifter som bostadsstyrelsen har utfärdat och de anvisningar som i övrigt gäller för både de statliga och de kommunala bostadstilläggen. Beviljandet av bostadstillägg är förenat med en mängd utredningar och räkneoperationer, som borde kunna förenklas; det gäller lägenheter med såväl hyresrätt som bostadsrätt och äganderätt. Jag skulle kunna räkna upp rader av bestämmelser, som det kan ta en halv dag för en socialassistent på ett kommunalkontor att utreda. Naturligtvis krävs det sträng kontroll innan bostadstillägg beviljas för att inte några misstag skall begås, men jag har ändå en känsla av att reglerna på många punkter skulle kunna göras enklare. Vi har nu nästan något av en snårskog av föreskrifter och bestämmelser, och det förorsakar ett väsentligt ökat arbete och ökade kostnader.

Statsrådet fru Odhnoff har i sitt svar — i varje fall vill jag tolka det så — sagt att man skall följa utvecklingen och söka genomföra ytterligare förenklingar av dessa tillämpningsbestämmelser. Måhända kan också den arbetsrutin som så småningom utvecklas bidra härtill. Detta till trots hoppas jag att nämnda föreskrifter snarast omprövas i syfte att nå en förenkling av bestämmelserna om de statliga och kommu-



## Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget i Norrbotten

nala bostadstilläggen. Jag vill uppfatta statsrådet fru Odhnoffs svar som positivt i detta avseende.

Härmed var överläggningen slutad.

## § 10

Justerades protokollet för den 20 in-  
nevarande november.

## § 11

Svar på interpellation ang. syssel-  
sättningsläget i Norrbotten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet,  
herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Marklund har frågat om jag anser det vara ett acceptabelt perspektiv att Norrbotten under kommande tioårsperiod måste få vidkännas en befolkningsminskning på in-  
emot 50 000 människor och hur jag bedömer förutsättningarna att utvidga den statliga företagsamheten i Norrbotten.

I februari 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt länsstyrelserna att försöksvis under medverkan av planeringsråden genomföra en planering med lokaliseringpolitisk inriktning. Främsta syftet med denna planering är att få fram en regionalpolitisk målsättning som kan ge vägledning för olika fördelningsbeslut, t. ex. vid fördelning av bostäder och vid avgörande av ärenden om lokaliseringstöd. Planeringen har fått benämningen Länsplanering 1967. Länsstyrelsen/planeringsrådet har haft till uppgift att uttrycka sin målsättning i vissa ramvärden för den framtida befolkningen i länets kommunblock.

Det referat av ett föredrag som jag hållit och som interpellanten hänvisar till var en sammanfattning av länsplaneringen för Norrbottens län. Därav framgick att, om länet skulle kunna be-

hålla sin egen befolkning och denna växte i normal takt, folkmängden skulle öka från nuvarande 260 000 till över 305 000 år 1980. Det nu befintliga näringslivet i länet skulle dock inte ge underlag för en befolkning på mer än något över 190 000. Det sammanhänger främst med ett stort bortfall av arbetstillfällen inom jord- och skogsbruket samt byggnads- och anläggningsverksamheten. Planeringsrådet och länsstyrelsen har stannat för att inrikta sin planering mot en i stort oförändrad folkmängd, alltså omkring 260 000. Om målsättningen skall klaras krävs det enligt Länsplanering 1967 fram till år 1980 omkring 17 000 nya arbetstillfällen inom länet i de basnäringar och branscher som styr befolkningsutvecklingen. Denna expansion skulle i sin tur ge upphov till ytterligare omkring 13 000 arbetstillfällen inom servicenäringarna.

Länsstyrelsen/planeringsrådets målsättning innebär alltså inte att befolkningen i Norrbottens län skall minska med 45 000 människor fram till år 1980 utan att den skall vara ungefär oförändrad. Länsplaneringen bearbetas nu i inrikesdepartementet. Bearbetningen har ännu inte kommit så långt att det går att ta slutlig ställning till de problem som aktualiserats. Vi har tagit upp en diskussion kring dessa frågor bl. a. i vårt centrala rådgivande organ, lokaliseringsberedningen.

Den statliga företagsamheten spelar en dominerande roll i Norrbotten genom LKAB, Norrbottens järnverk och Statens skogsindustrier. Möjligheterna att utvidga sysselsättningen inom dessa företag är i stort sett begränsade till en ytterligare förädling av länets egna råvarutillgångar. Ett sådant utvecklingsarbete pågår sedan länge och det kommer att fortsätta.

Vi måste i det fortsatta arbetet på att skapa nya sysselsättningsstillfällen i Norrbotten i hög grad inrikta oss på att söka åstadkomma en större differentiering. Det kan ske genom lokalisering

**Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget i Norrbotten**

av såväl enskilda som statliga företag. Överläggningar pågår inom regeringen om vilka åtgärder som skall vidtas för att nå både en ökad sysselsättning inom de s. k. tätortsnäringarna och en bättre balans mellan olika branscher inom dessa näringar.

Vidare anförde:

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation.

Någon gång under våren 1965 deltog representanter för regeringen och LO i ett möte där man, enligt tidningsreferat, i princip enades om att snabbt kartlägga behovet och inriktningen av nya statliga industrier i Norrbotten. Vid det tillfället underströk bl. a. LO-ordföranden Arne Geijer att samhället inte längre kunde vänta på att det privata näringslivet inom en nära framtid skulle göra några mer betydande investeringar i vårt nordligaste län. Utgångspunkten för herr Geijers resonemang var att staten i stort klarat sysselsättningspolitiken i hela landet — utom just i Norrbotten — och att det nu gällde att koncentrera sig på denna arbetslöshetsö i den fulla sysselsättningens samhälle. Några preciserade förslag hade LO-ordföranden inte. Vad han önskade var att regeringen snabbt skulle ta itu med att pröva vilka möjligheter samhället hade att bygga vidare på redan befintliga statsföretag eller starta nya och fristående företag.

Av inrikesministerns svar på min interpellation kan utläsas att det är ungefär där man fortfarande står i den här frågan. Inrikesministern hänvisar till att ett utvecklingsarbete pågår och att det kommer att fortsätta. Men vid det tillfälle som jag inledningsvis refererade till påpekades också att nya tidsödande utredningar var överflödiga och att det nu gällde att handla snabbt.

Jag vill, innan jag går vidare, ha sagt

att jag är på det klara med att Norrbotten i dag inte kan betraktas som en ensam arbetslöshetsö i ett samhälle där alla andra områden har klarat sysselsättningen. Men eftersom problemet fortfarande är starkast accentuerat i våra bygder och min interpellation rör just denna landsända, avser jag att nu se frågan från norrbottnisk synvinkel.

Det är inget tvivel om att uppfattningen att det gäller att handla snabbt är mer utbredd nu än tidigare, liksom att det nu är ett allmänt krav att just statliga ingripanden måste göras. I det avseendet finns för närvarande exempel på det rakt motsatta förhållandet, nämligen Båtskärsnäs. Nedläggningen av driften där är något som staten snarast måste så att säga ta igen.

I yttranden från norrbottenkommunerna till länsutredningen BD-80 och den preliminära lokaliseringpolitiska målsättningen accentueras, konkretiseras och breddas en sedan årtionden grundmurad opinion, främst inom arbetarrörelsen, för en utbyggnad av den statliga företagssektorn i länet. Hittills har denna opinion inte i tillräcklig grad beaktats när den lokaliseringpolitiska målsättningen fastställts.

Den nya lokaliseringspolitik som man så påtagligt räknar med, att döma av dessa lokala yttranden, måste starkare än vad som hittills skett inriktas på att utvidga den statliga sektorn inom tillverkningsindustrin.

När LKAB förststatligades medförde det att omkring tre fjärdedelar av gruvindustrins produktion kom från statlig drift. Den statliga andelen av stålindustriproduktionen är däremot låg. Det är också ett förhållande som ur olika samhälleliga aspekter reser frågan om en stark utveckling av statlig företagsamhet inom järn-, stål- och verkstadsindustrin.

Inrikesministern säger i sitt svar att den statliga företagsamheten spelar en dominerande roll i Norrbotten, och det är naturligtvis riktigt. De flesta av de

## Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget i Norrbotten

stora industrierna är statsägda. De har varit och är av största betydelse för hela länets näringsliv. Men under de senaste åren, då lokaliseringsfrågorna mest diskuterats, har dessa företag knappast medverkat till någon ökning av sysselsättningen i länet. Tvärtom har rationaliseringar på vissa håll minskat antalet anställda och därigenom bidragit till de nuvarande svårigheterna.

Inom LKAB:s Kirunaförvaltning har på senare år ett antal nyanställda beretts arbete. Detta är i och för sig glädjande, men eftersom uppgången kom kort efter en tid när man i Kiruna med stark oro sett på utvecklingen när det gällde sysselsättningen, så ger detta anledning att något dröja vid det inrikesministern i sitt svar säger om inriktningen på att åstadkomma en större differentiering. Detta hör otvivelaktigt till det väsentligaste vid denna frågas fortsatta behandling. Men grundvalen för ett sådant differentierat näringsliv måste vara ett helgjutet statligt engagemang.

Ett område där ett sådant engagemang ter sig fullt möjligt redan nu är verkstadsindustrin. Av beräkningar som gjorts och som gäller hela landet framgår, att verkstadsindustrin står för större delen av ökningen av antalet industrissysselsatta. Det finns anledning räkna med att det blir verkstadsindustrin som kommer att svara för den ökning av industrissysselsättningen vilken behöver komma till stånd i norr. Lokaliseringen av verkstadsföretag måste bestämmas av var det finns arbetskraft att tillgå. I Norrland har man stora arbetskraftsreserver, inte minst på kvinnosidan.

Det finns andra områden där statliga insatser föreslagits vid olika tillfällen; detta är säkert inga nyheter för inrikesministern, men jag vill ändå nämna några sådana områden. Vid järnverket i Luleå hör driften avsevärt kunna byggas ut. Skogsindustrin behöver insatser. Så kan t. ex. lövmassa tillverkas vid Karlsborgsverken. Pälsdjursuppfödning

och bärödling liksom industrier för att förädla dessa råvaror är möjligheter som borde undersökas.

Herr talman! Den nuvarande lokaliseringspolitiken kan kritiseras ur många synpunkter. En viktig sådan, som ofta glöms bort i sammanhanget, är att lokaliseringspolitiken måste vara till för människorna. Man kan inte enbart vägledas av prognoser och kalkyler som i allt väsentligt är utformade för att passa in i det nuvarande samhällsekonomiska mönstret, där de krav och önskemål som storfinansen anser sig ha rätt att ställa, ligger i botten. I dessa sammanhang väger de enskilda människornas problem lätt. BD-80 klagör dessa problem på ett obarmhärtigt sätt. Enligt dess bedömning är 60 000 människor »överflödiga» i Norrbotten, nämligen i förhållande till näringslivets dimensionering.

Det är många inlandskommuner som drabbas av den mörka framtidsbild som BD-80 tecknar. Jag skall i det här sammanhanget bara beröra ett område, nämligen övre Tornedalen. Jag har i samband med en enkel fråga till statsrådet Krister Wickman i våras haft anledning att ta upp spörsmålet om gruvbrytning i Kaunisvaara. Bland de omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder som krävs för att motverka utvecklingen mot en osund åldersfördelning i området och för att kunna behålla skolväsendet där skulle brytning av malmen i Kaunisvaara vara ett realistiskt alternativ. Det löser naturligtvis inte hela frågan om sysselsättningen i denna landsdel, men gruvdriften skulle i hög grad lätta situationen för enskilda människor och för kommunblocket som helhet. Även i andra delar av inlandet finns outnyttjade mineraltillgångar. Vad man nu väntar sig är anvisningar om hur dessa avses bli utnyttjade.

Jag har i min interpellation anfört att opinionen i Norrbotten inte accepterar fortsatt utflyttning av den omfattning som BD-80 förutspår. Det är där-

**Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget i Norrbotten**

för glädjande att länsstyrelsen/planeringsrådets målsättning åtminstone är att behålla befolkningstalet oförändrat. Men det räcker inte längre med målsättningar och överläggningar. I nästa vecka kommer kammaren att behandla en kommunistisk motion, som utmynnar i en rad förslag till näringspolitiska åtgärder för norrlandslänen. Jag hoppas att det då också från regeringshåll skall anges konkreta åtgärder för att öka sysselsättningen i vårt nordligaste län.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det allra sista som fru Marklund sade om regeringens möjligheter att nämna mera konkreta projekt ger mig anledning framhålla att det i vissa lägen är omöjligt att göra någon ärendegivning eftersom pågående förhandlingar och undersökningar är av den karaktären att de inte medger en offentlig debatt. Därför blir våra besked ofta ganska sparsamma. Men detta betyder inte att vi på något sätt undervärderar de problem som Norrbotten och skogslänen över huvud taget har ställts inför.

De planer som jag här talat om — till dem hör bl. a. BD-80, i allmänhet kallad länsplan 67 — är mycket realistiska. De visar den mycket markanta obalans vi har i vårt land när det gäller sysselsättningsmöjligheterna. Det är för övrigt inte bara planerna som gör detta; de månatliga rapporterna om arbetslöshetssituationen och antalet lediga platser ger samma belysning och bekräftar vad som framgår av länsplanen, nämligen att det i skogslänen finns en icke obetydlig arbetslöshet, samtidigt som man i sydsvenska och mellansvenska län har en betydande brist på arbetskraft. Vi brukar ange siffrorna så, att det på varje ledig plats i skogslänen går ungefär tre arbetslösa, medan man i övriga län har två, tre lediga platser på varje arbetslös.

Det är denna starka obalans som utgör det stora samhällsproblemet och här måste näringspolitiken med en aktiv lokaliserings- och arbetsmarknadspolitik få spela in. Och med vilka åtgärder? Ja, det har jag redan nämnt; det skall ske med lokaliseringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska insatser. Vi måste i viss utsträckning omskola och omflytta arbetskraften och med lika stor intensitet bedriva lokaliseringspolitik för att flytta arbetstillfällena till de områden där det råder stor brist på sådana.

När jag i ett föredrag för en tid sedan lämnade en redovisning för norrbottensplanen BD-80 var det bl. a. för att illustrera vilka oerhörda problem som väntar oss och som gäller inte bara Norrbotten utan skogslänen över huvud taget. Jag vill mycket starkt understryka nödvändigheten av att alla samhällsgrupper är införstådda med att det är en gemensam angelägenhet att motarbeta denna obalans med de styrningsmedel vi har och att eventuellt bygga ut dem. Vi måste försöka leda utvecklingen mot en bättre balans.

Jag är glad över att fru Marklund inte forsatte att pressa resonemanget om den befolkningsminskning på in emot 50 000 människor i Norrbotten som konstaterats enligt BD-80.

Jag skall inte göra någon särskild bedömning av länsstyrelsens målsättning — jag konstaterar endast att målsättningen är att om möjligt bibehålla befolkningstalet vid ungefärligen den storleksordning det har i dag. Det är en ambitiös målsättning, och det är till den jag knutit mina siffror. Och jag upprepar att man beräknar att det för att klara målsättningen behövs 30 000 nya sysselsättningsplatser: 17 000 i industri, 13 000 i servicenäringar.

Det är alltid vanskligt med prognoser; siffrorna kan slå fel på något tusental. Det spelar emellertid ingen roll — det gäller så betydande tal att det

## Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget i Norrbotten

ändå står klart för alla vilken stor uppgift det rör sig om och vilka ansträngningar som kommer att krävas av kommuner, länsmyndigheter och riksmyndigheter för att i någon mån kunna medverka i balansakten.

Är balansakten möjlig att utföra? Ja, jag skall inte fördjupa mig i lokaliseringspolitiken och de erfarenheter som därvidlag gjorts och de resultat som nåtts. Jag har här en redovisning som lämnades i somras och som — i korta drag — innefattar att genom lokaliseringsstödet har investeringar för i runt tal 350 miljoner kronor genomförts i Norrbotten, varigenom länet fått 3 500 nya jobb. Det är i och för sig ett hyggligt resultat, men det är inte tillräckligt. Det visar att lokaliseringarna görs till tätortsregionerna och att svårigheterna är utomordentligt stora beträffande det inland där befolkningsuttunnningen är starkast.

Vi har nu försökt vidtaga åtgärder för att om möjligt kunna påverka utvecklingen även i detta avseende.

Delegationen för statliga företag har bl. a. till uppgift att diskutera kring vilka produkter man kan bygga upp företag att lokalisera. Och jag tror det är ytterst angeläget att en del av dessa företag kan lokaliseras till de så nödvändiga stödjepunkterna i det norrländska inlandet.

Vi är väl medvetna om att i den mån det blir möjligt — och utredningar pågår — att lokalisera större enheter inom exempelvis verkstadsindustrin och plastindustrin, så kommer lokaliseringarna framför allt att rikta sig till de större tätortsbildningarna. Men det är inte bara Norrbotten som efterlyser lokalisering av statliga företag eller — i den mån vi kan påverka utvecklingen därvidlag — lokalisering av företag inom det privata näringslivet eller inom Kooperationen. Om någon vecka skall jag besvara en interpellation som gäller Ådalen, och där är anspråken precis desamma. Och jag begriper des-

sa anspråk lika väl när de framförs från Ådalen och från Norrbotten som när de framförs från Jämtland och Värmland. Det finns ju ändå, herr talman, något av en gemensam nämnare för både statlig, privat och kooperativ lokalisering: man måste ha produkter att bygga upp företagen kring.

Ett utvecklingsarbete och en diskussion kring produktutveckling o. d. har också startats. En del av detta arbete kommer att ta tid — det får vi vara beredda på — och en del kan gå förtare. Beträffande vissa lokaliseringar är vi redan inne i förhandlingar och hoppas på resultat.

Det viktigaste är nu att ansträngningarna görs med den styrka som är möjlig och i den skyndsamma takt som vi alla finner så utomordentligt angelägen. Det kan ibland — åtminstone när vi lyssnar till kritiken — verka som om ingenting hade gjorts exempelvis i Norrbottens län, som om samhället-staten hade glömt bort sitt ansvar för Norrbotten.

Jag behöver säkerligen inte upplysa fru Marklund om de väldiga investeringar som under de senaste tio åren på skilda områden har företagits upp i Norrbotten för att bygga upp goda samhällen. Serviceutbyggnaden via beredskapsarbeten har varit så omfattande att det i vissa kommuner knappast är möjligt att leta fram ytterligare beredskapsobjekt. Vi räknar med att detta är en positiv faktor i lokaliseringss Diskussionen om möjligheterna att åstadkomma en etablering av företag. Bakom denna satsning ligger självfallet samhällets ansvar för sysselsättningen i Norrbotten och gentemot kommunerna.

Låt mig ange några siffror som publicerades i somras! I skatteutjämningsbidrag har under de senaste åtta åren nära en halv miljard kronor utgått till Norrbotten och till nybyggnad och förbättring av vägar nära 900 miljoner kronor. Till ordinarie investeringar i

**Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget i Norrbotten**

statsindustri och förvaltning har utgått 4 300 miljoner kronor och till stöd för bostadsbyggandet nära 700 miljoner kronor. I fråga om beredskapsarbeten, i vilka de totala investeringarna är 1 400 miljoner kronor, har staten bidragit med 1,1 miljard kronor. Under åtta år har på detta sätt i form av skattelindring och stöd till produktiva investeringar bidrag från staten utgått med tillsammans omkring 7,5 miljarder kronor.

Jag upprepar att detta inte har gjorts i insikt om att det skulle vara meningslösa satsningar, utan i full förvissning om att det skall möjliggöra en utbyggnad av aktiva, goda samhällsbildningar, i vilka det också skall finnas förutsättningar att bygga mer av differentierad industri.

Det är således ett stort problem som jag här velat röra vid: obalansen. Jag har velat peka på de speciella förhållandena och de stora svårigheterna i Norrbotten, på ansträngningarna att genom beredskapsarbeten och andra åtgärder lindra de övergångsproblem som man har och på den aktiva lokaliseringspolitik — också innefattande statliga företag — som har bedrivits och som så aktivt som möjligt pågår.

**Fru MARKLUND (vpk):**

Herr talman! Jag tror inte alls att man undervärderar dessa problem. Den otårlighet som jag kanske i någon mån har gjort mig till tolk för och som otvivelaktigt råder uppe i Norrbotten, inte bara bland enskilda människor utan också hos de kommunala instanserna, bottnar väl i att man så länge har talat om att det finns konkreta projekt, att man sysslar med problemen och att man undersöker olika vägar men också att det är omöjligt att ge konkreta besked därför att man håller på att överlägga om projekten.

Inrikesministern hänvisar till uppgif-

ter om arbetslöshetssituationen i länet som enligt hans mening bestyrker det angelägna i att åtgärder vidtas. På den punkten instämmer jag helt med honom. Uppgifterna för kommande vinter ter sig sannerligen inte så ljusa att man med någon större glädje vill slå sig till ro med att projekt är under behandling.

Jag är också helt överens om att denna fråga inte är ett problem enbart för Norrbotten, inte ens om man bara ser till de akuta svårigheterna där.

En utflyttning av den omfattning det här gäller tillsammans med en befolkningsminskning av samma anledning i andra norrlandslän och på en del andra håll gör det nödvändigt att lösa sysselsättningsfrågorna för landet som helhet. I tätortsregionerna, där man tar emot denna flyttningsström, växer utbyggnadsproblemen i motsvarande grad: bostäder, skolor, dyrbara sjukhusanläggningar o. s. v. måste anskaffas.

Inrikesministern sade att han var glad över att jag inte fortsatte att försöka pressa fram uppgifter på hur många människor som i fortsättningen måste flytta från Norrbotten. Jag tycker att förhållandena sådana som man kan överblicka dem bara i år är tillräckligt illavarslande för att man inte skall behöva resonera om huruvida det är 45 000 eller 60 000 människor som skall flytta.

Naturligtvis har jag ingenting emot — snarare tvärtom — de satsningar som har gjorts på t. ex. beredskapsarbeten i norrlandslänet. Jag är också helt överens med inrikesministern om att det är samhället som har ansvaret för att dessa frågor löses och att man skall fortsätta med att satsa på beredskapsarbeten. Här kommer emellertid också kravet på en varaktig och meningsfull sysselsättning in i bilden. Vi får inte slå oss till ro med att vi satsar på beredskapsarbeten — vi måste också satsa på projekt som ger en varaktig sysselsättning.

## Svar på interpellation ang. kommunikationerna i Norrland

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Beträffande den fråga som fru Marklund senast tog upp råder inga delade meningar mellan oss. Jag har bara velat understryka att denna satsning självfallet inte hade gjorts, om man inte hade trott på möjligheten att åstadkomma varaktig och meningsfull sysselsättning för de människor som kommer att bygga och bo i våra skogslän.

Från 1965 och under tiden närmast efter det vi hade genomfört den nya lokaliseringspolitiken lokaliserades en rad filialföretag till Norrbotten — till Kalix, Piteå och Luleå — alla inom verkstadsbranschen. Ett inte så ringa utbildningsarbete måste till för att få fram den arbetskraft som skulle sysselsättas i denna verksamhet. Hade vi inte fått en konjunktursvacka som påverkade hela vår industri är det möjligt att en fortsatt successiv lokalisering av sådana företag kunnat ske. Denna svacka hoppas vi att vi nu är på väg upp ur, och det innebär, tror jag, både att vi får möjligheter att diskutera ytterligare lokaliseringsobjekt på det privata området och att de undersökningar som görs på den statliga sidan skall mynna ut i de resultat som vi hoppas på och som gör det möjligt att lokalisera enheter till Norrbotten.

Tillväxten i våra storstadsregioner observeras naturligtvis. När vi diskuterar regionalplaneringen och obalansen och försöker skapa bättre befolkningsbalans är vår avsikt att försöka påverka utvecklingen så att vi bromsar tillväxttakten i storstadsregionerna — jag vågar inte gå längre än till att säga att vi skall försöka bromsa tillväxttakten — genom omlokalisering av företag, administration och kommersiella institutioner, vilket vi anser nödvändigt i den fortsatta lokaliseringspolitiken. Samtidigt försöker vi motverka flyttningsrörelserna från skogsläna. Från statens sida har vi all anledning att uppmärks-

samma de kapitalförluster som kan göras om omflyttningen blir för snabb. Likaså måste staten mer än de privata företagen bevaka och beakta de sociala problemen för åtskilliga människor.

Härmed var överläggningen slutad.

## § 12

## Svar på interpellation ang. kommunikationerna i Norrland

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Wikner har frågat mig, om jag anser att en ännu kraftigare satsning på kommunikationerna i Norrland skulle bidra till ökade insatser inom näringslivet och om jag kommer att vidta några åtgärder för att förbättra dessa förhållanden.

Vid nyetablering av industrier bestäms lokaliseringen mot bakgrund av en rad faktorer, där förhållandena på olika platser vägs mot varandra. Viktigt vid den bedömningen är inte bara en god transportförsörjning utan även tillgången på arbetskraft, bostäder och social service m. m. Med en god transportförsörjning menar jag då en tillfredsställande standard såväl i vad avser hantering av råvaror och färdiga produkter som när det gäller att tillgodose behovet av personliga kontakter mellan köpare och säljare av de producerade varorna.

I fråga om godstransporterna spelar vägar och järnvägar den största rollen. Här är önskemålet snabba, bäriga riksvägar och genomgående länsvägar, som berör alla orter av större betydelse i landet, samt järnvägar med goda godsförbindelser. För persontransporterna vill man ha goda vägar, snabba, bekväma tåg samt på de längre avstånden även tillgång till flygförbindelser.

**Svar på interpellation ang. kommunikationerna i Norrland**

Om man först betraktar vägområdet finner man att de fem nordligaste länen har en vägstandard som i relation till efterfrågan är ungefär lika god som för övriga landet. De norrländska vägbyggnadsföretagen måste prioriteras tillsammans med andra angelägna vägbyggnader i landet, vilket sker i samband med upprättandet av flerårsplanerna. Vid bestämmandet av turordningen mellan företagen är lönsamhetskriteriet i princip grundläggande, vilket jag tidigare i olika sammanhang redovisat i denna kammare. Emellertid förekommer också beredskapsarbeten i stor omfattning, framför allt i Norrland, vilket bidrar till att höja vägstandarderna. Sammantaget har i de fem nordligaste länen under den senaste femårsperioden investerats drygt 1 300 miljoner kronor i nya vägar, vilket skall jämföras med flerårsplanernas belopp på något över 500 miljoner kronor. Investeringstakten är således mycket hög och torde bli hög också under de närmaste åren. Den avvägning som måste företas i förhållande till bl. a. landets övriga delar sker också enligt de lönsamhetsbedömningar och övriga riktlinjer, som tillämpas vid arbetet med flerårs- och fördelningsplaner för väg- och gatubyggnad. Jag anser att de grundläggande principer som nu tillämpas innebär en successiv förbättring såväl för vägtrafiken som helhet som för näringslivets transporter.

Betraktar man därefter järnvägarna kan man konstatera att viktiga förbättringar skett under 1967 och 1968.

Antalet godsexpresståg mellan landets norra och södra delar har utökats, och tågens hastighet har höjts. Transporttiderna har kunnat minskas med upp till ett dygn. Pågående leveranser av kraftiga lok och högbäriga vagnar samt utbyggnader av fjärrblockering och bangårdar ger kapacitetsutrymme för ytterligare förbättrad transportstandard. SJ följer utvecklingen med stor uppmärksamhet och kan snabbt sät-

ta in resurser, framför allt när det gäller att fullgöra kontinuerliga transportuppdrag. I persontrafiken är expresstågens vagnmateriel numera av högsta klass. Expresstågen har också snabbats upp från och med tidtabells-skiftet i maj, och nya sådana förbindelser har tillkommit. Antalet direktförbindelser har även ökats. Taxorna på medeldistans har sänkts. De olika förbättringar som sålunda genomförts har skett inom ramen för SJ:s verksamhet. Jag vet att SJ har stort intresse av att även i fortsättningen i enlighet med de företagsekonomiska principer som gäller för företaget tillgodose de trafikbehov som finns. Ökade transporter för skogsbruket kan därvid ha betydelse för möjligheterna att upprätthålla eller förbättra transportservicen i övrigt.

Sammanfattningsvis vill jag säga, att det såväl från lokaliseringpolitisk som från allmän samhällsekonomisk synpunkt i första hand är fråga om att utnyttja den transportservice som redan är utbyggd. De ytterligare insatser som blir möjliga inom ramen för tillgängliga resurser bör självfallet göras främst med utgångspunkt från efterfrågan på olika transporter och den allmänna utvecklingen på transportområdet samt också med beaktande av transportförsörjningens roll för den lokaliseringspolitik man vill främja. Detta ligger inte minst i det norrländska näringslivets intresse. Jag är beredd att även i fortsättningen verka för sådana åtgärder.

Vidare anförde:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation, vilket jag faktiskt bedömer såsom mycket positivt. Trots detta vill jag emellertid utveckla varför jag framställde min interpellation.

När vi i denna kammare diskuterar avfolknings- och sysselsättningsfrågorna i norrlandsläna rör sig debatten



## Svar på interpellation ang. kommunikationerna i Norrland

i regel om industrilokalisering. Man vill få industri av något slag till orten i fråga för att ge arbete och trygghet åt den friställda arbetskraften. Det är då de lokaliseringspolitiska åtgärderna sätts in. Jag vänder mig naturligtvis inte heller mot detta utan hälsar det med största tillfredsställelse. Men för att göra Norrland mera företagsvänligt och samtidigt stimulera företagarna att etablera sig inom ett område krävs förutsättningar av olika slag, och därvidlag måste såväl staten som länet och kommunerna hjälpa till. En mycket viktig sak, som jag har tryckt på i min interpellation, är att man har goda förbindelser och kommunikationer av alla slag: till lands — där har jag nämnt järnvägar och landsvägar — till sjöss och även i luften. Det är det första en företagare frågar efter när han skall etablera sig inom ett område. Näringslivet i Norrland har där till följd av de långa avstånden större svårigheter att brottas med än övriga delar av landet. För att få kompensation för detta måste vi ha rätt att kräva ännu bättre förbindelser och ännu bättre vägar i Norrland. Järnvägsnedläggningar och utredningar som pekar på eventuella inskränkningar i järnvägstrafiken, exempelvis när det gäller inlandsbanan, är som jag ser det åtgärder som till en del missgynnar näringslivet och gör företagarna misstänksamma. I varje fall verkar det inte stimulerande på företagen.

Enligt upprättad vägstatistik är situationen ogynnsam för både Jämtland och Västernorrland. I Jämtland omfattade vägnätet vid detta års ingång 5 393 kilometer, varav 708 kilometer riksvägar och 4 685 kilometer länsvägar. Då det gäller vägarnas beläggning med mera varaktiga slitlager än grus hör länet till de sämst ställda. Av hela längden riksvägar är endast 73 procent belagd och 12 procent behandlad med oljegrus. Riksmedeltalet är 82 respektive 12 procent. Beträffande läns- och ödebygds-

vägarna redovisas blott 9 procent som belagda och ytterligare 18 procent oljegrusbehandlade. Jag vill påpeka att dessa procental också är de lägsta i landet. Jag nöjer mig här med att ange siffrorna för Jämtlands län men förmodar att ungefär samma förhållanden råder i de övriga norrlandslänen.

I detta sammanhang vill jag också påpeka att Jämtlands län enligt en tidningsuppgift är ett av de vägfattigaste länen i landet, om man ser på relationen mellan den produktiva skogsmarksarealen och längden av de allmänna vägarna.

Jag har med detta velat påvisa hur nödvändigt det är att satsa ännu kraftigare på vägarna i Norrland. Jag är medveten om att beredskapsarbetena där har gjort oerhört stor nytta. De påpekanden jag här gjort skall statsrådet inte uppfatta som kverulans; det är faktiska förhållanden som är mycket allvarliga. Virkestransporterna inom skogsbruket kommer att öka på våra vägar dels genom att avverkningarna ökar, dels genom att man nu har övergått från flottning till landtransport. Detta måste kräva en högre standard på vägarna.

Jag hoppas att vägverkets petita för nästa år inte missgynnar väghållningen i Norrland. Om man lägger samma lönsamhetssynpunkter på väghållningen som SJ anfört som skäl för nedläggning av järnvägar är dock risken härför mycket stor. I det sammanhanget vill jag säga att det skulle vara tacknämligt om SJ gick litet försiktigare fram när det blir fråga om att lägga ned icke lönsamma järnvägar. Jag tänker därvid närmast på virkestransporterna. Man har genom en utredning kunnat konstatera, att Norrlands läge medför att den landsdelen intar något av en särställning när det gäller godsbefordran, och utan att kunna bevisa det vågar man påstå att behovet av fjärrtransporter per capita är betydligt större inom Norrland än i andra landsdelar. Härför

## Svar på interpellation ang. kommunikationerna i Norrland

talat flera faktorer, t. ex. avståndet till och från den nationella marknaden som helhet och flertalet hamnars beroende av isförhållandena, vilket under en stor del av året stoppar den mer lastbils-mässiga korthållsdistributionen. Norrlands företagare får bära stora extra utgifter som syd- och mellansvenska företag slipper.

Statsrådet säger i interpellationssvaret: »Om man först betraktar vägområdet finner man att de fem nordligaste länen har en vägstandard som i relation till efterfrågan är ungefär lika god som för övriga landet. De norrländska vägbyggnadsföretagen måste prioriteras tillsammans med andra angelägna vägbyggnader i landet, vilket sker i samband med upprättandet av flerårsplanerna. Vid bestämmandet av turordningen mellan företagen är lönsamhetskriteriet i princip grundläggande — — —.» Jag vill fråga: Vad innebär detta? Är det trafikens omfattning på vägen som är avgörande? Det vore bra med ett klarläggande, så att inga missförstånd uppstår.

Jag skall inte närmare gå in på frågan om lufttransporterna, men det är tydligt att det behövs en kraftigare satsning på flygfält i Norrland och då framför allt på fält av mindre typ.

Sammanfattningsvis vill jag säga att det är högst nödvändigt med en ännu kraftigare satsning på goda förbindelser och kommunikationer av alla slag i Norrland för att göra denna landsdel mera näringsvänlig och därigenom ge sysselsättning åt friställd arbetskraft. Detta är för oss norrlänningar ett livsvillkor. Kostnaderna för transporter mellan Norrland och landet i övrigt får inte verka som en ogenomtränglig tullmur. Om vi kan pressa ned transportkostnaderna genom goda förbindelser och bättre vägar får faktorer som tillgång på arbetskraft, bostäder, lokaler o. d. större betydelse, och en industri har därigenom större möjligheter att lokaliseras till denna landsända. Jag

är medveten om att det jag här nämnt kostar mycket pengar, men vi måste samtidigt tänka på de naturtillgångar som finns i Norrland och på att det gäller ting som blir till nytta för hela landet.

Med detta ber jag att än en gång få tacka för svaret. Jag hoppas att det verkligen skall bli möjligt att genomföra de förbättringar som jag talat om.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Wikner ställde en fråga om vad som egentligen menas med den lönsamhetsprioritering som vägverket tillämpar och som vi här haft tillfälle att ta ställning till åtskilliga gånger. Det är helt enkelt så att de hårdast trafikerade vägarna, där alltså behovet av förbättringar är störst, blir prioriterade när medel anslås. Skulle man verkligen kunna göra tvärtom, om jag får uttrycka mig på det sättet?

Sedan kommer naturligtvis särskilda omständigheter in i bilden. Det kan vara hänsyn av speciell art, och även ett lokaliseringpolitiskt samband kan komma att spela en roll vid viss prioritering.

När det gäller nedläggning av bandelar är det faktiskt på det sättet, att om det finns någon utsikt att träffa överenskommelse om att SJ skall få virkestransporter, påverkar detta bedömningen på så sätt att ingen nedläggning sker. Detta gäller över huvud taget transport av gods i sådan omfattning, att det är rimligt att använda järnväg. Det tas ständigt in i bilden när man bedömer huruvida en bana skall få läggas ned eller ej.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag är glad över det tillägg som kommunikationsministern gjorde.

Nyligen lyssnade jag till en diskussion just om överflyttande av virkestransporterna från landsväg till järn-

**Svar på interpellation ang. de mindre tätorternas framtid inom de nya storkommunerna**

väg, och jag förmodar att man till slut måste göra denna överflyttning. Jag har emellertid själv många gånger färdats med både privatbil och buss mellan Ljusdal och Sveg, och den landsvägen är faktiskt bitvis så smal, att virkestransporterna innebär en trafikrisk.

Innan man lägger ned flottleder och överför transporterna till landsväg borde väl i alla fall vägarna göras skickade för dessa tunga transporter. Vi vet att belastningen har ökat oerhört. När man talar om bruttonationalprodukt och välfärd brukar man ju räkna i procent. I relation till denna har vägarnas belastning stigit 3—4 gånger snabbare, och det säger en hel del. Vi måste verkligen förbättra vägarna, om vi inte alltför mycket skall försvåra den övriga trafiken.

Härmed var överläggningen slutad.

**§ 13****Svar på interpellation ang. de mindre tätorternas framtid inom de nya storkommunerna**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat, om jag är beredd att ge kammaren min syn på frågan om de mindre tätorternas framtid inom de nya storkommunerna.

I de riktlinjer för en översyn av kommunindelningen som antogs av statsmakterna år 1962 angavs som en huvudprincip att de nya kommunerna skulle omfatta näringsgeografiskt sammanhängande regioner. En samordning av den kommunala verksamheten inom en sådan region ansågs ägnad att öka den kommunala förvaltningens effektivitet

och ge en god grund för den lokala samhällsplaneringen.

En gemensam planering inom en region — ett kommunblock — kan innebära stora fördelar inte minst när det gäller att lösa de problem som interpellanten pekar på. Det är ofta så, att utbyggnaden av en tätort och av serviceutrustningen där bedöms uteslutande med hänsyn till förhållandena inom den egna kommunen. Det är med andra ord kommungränserna som får styra planeringen. Om man i stället har en gemensam kommunal planering för hela regionen kan man på ett helt annat sätt väga de olika orternas förutsättningar och behov mot varandra, vilket sett ur hela regionens synvinkel måste vara det riktiga. Härigenom kan man många gånger få ökade möjligheter att tillgodose även de mindre tätorternas intressen. Det blir då regionens medborgare som genom sina valda förtroendemän får bestämma hur förutsättningarna för näringsliv, bebyggelse och hela regionens struktur skall utformas. På så sätt kan kommunindelningsreformen leda till en starkare kommunal självstyrelse.

Jag vill gärna tillägga att önskemålet om att ge kommunerna ökat inflytande över planeringen av det egna området också kommer till uttryck i direktiven för den i våras tillsatta utredningen om översyn av byggnadslagstiftningen.

Vidare anförde:

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation. Jag uppfattar det emellertid som ganska magert med tanke på den fråga jag ställt, nämligen om herr statsrådet var beredd att upplysa kammaren om sin syn på problemet om de mindre tätorternas framtid i de nya storkommunerna. Om inte kommunikationsministern har någon egen uppfattning att delge kammaren, kunde han

**Svar på interpellation ang. de mindre tätorternas framtid inom de nya storkommunerna**

ha inhämtat informationer från kommunerna, inte minst från de mindre tätorterna, som känner oro inför framtiden.

Låt mig först anföra några ord ur min interpellation!

»I det moderna samhället finns många faktorer som medverkar till alltför stor centralisering. En sådan faktor måste den av riksdagen år 1962 beslutade kommunreformen anses vara. Riksdagens mening var dock att denna reform skulle äga rum i frivillighet. Att döma av ett uttalande som gjorts av chefen för kommunikationsdepartementet vid Kommunaltjänstemannaförbundets kongress i Göteborg nyligen är man emellertid nu inom regeringen beredd att vidtaga åtgärder för att påskynda kommunsammansläggningen, och denna kan då uppenbarligen inte genomföras utan tvång. Det är risk för att de centrala myndigheternas vilja kommer att gälla och inte de berörda kommunmedlemmarnas. En följd av en kommunsammanslägningsreform är naturligtvis också att antalet förtroendeposter kommer att minskas, vilket leder till att ett mindre antal människor får tillfälle att ägna sig åt offentliga angelägenheter. Detta innebär att demokratin blir fattigare.»

Ett minskat antal förtroendeposter innebär vidare att de mindre tätorterna inte kan få några representanter i beslutande instanser och därför får svårt att göra sin stämma hörd. Kommunikationsministern säger i sitt svar: »Det blir då regionens medborgare som genom sina valda förtroendemän får bestämna hur förutsättningarna för näringsliv, bebyggelse och hela regionens struktur skall utformas.»

Men hur många representanter får de mindre kommunerna i den stora kommunen? Att antalet tätorter kommer att minskas vid kommunsammansläggningen måste kommunikationsministern väl ändå medge. Den stora frågan i kommuner med flera och enligt statsmakternas

mening för många tätorter är då: Vilka skall få fortsätta att utvecklas och vilka skall tvingas stagnera, sluta att växa o. s. v.? Här är det inte fråga om att kommuner begär några speciella fördelar utan om en fullt legitim önskan att få utvecklas i sådan takt, att de får behålla den service de för närvarande har i fråga om industrier, skolor, affärer, post och kommunikationer — för att inte nämna andra förmåner som finns i en mindre kommun när det gäller den kommunala servicen.

Redan genom den kvotittdelning som skett under senare år har utvecklingen hämmats i mindre orter, och detta kommer säkerligen att fortsätta i de större kommunerna. Om statsrådet hade uttalat den förhoppningen, att de mindre tätorterna så långt som möjligt och i större utsträckning än man nu talar om skulle få utvecklas, hade detta stillat mycken oro och tagit bort mycken ovilja mot kommunsammansläggningen.

Även regeringspartiet har nu börjat besjålas av intresse för miljöproblemen, och därför undrar man om regeringen kommer att fortsätta sin centraliseringspolitik som sannerligen inte alltid bidrar till att skapa en god miljö. Boendemiljön är en mycket viktig fråga. Det är inte alla som vill och de flesta har inte råd att ha en permanent bostad i en större tätort och en sommarbostad på landet; det är bara förunnat ett fåtal människor som är högavlönade eller har kapital. De många som inte har råd till mer än en bostad och som vill bo nära naturen i en frisk och barnvänlig miljö bör så långt det är möjligt få bygga sin villa var de önskar inom kommunen, oberoende av tätortens storlek eller av var den är belägen. Då hela kommunen är en enhet bör detta inte resa några hinder ur skattesynpunkt.

Jag skall inte ta upp de sociala problemen i samband med koncentrerad bebyggelse.

Visst kan skäl anföras för en samman-

**Svar på interpellation ang. de mindre tätorternas framtid inom de nya storkommunerna**

läggningsreform: de vidgade uppgifter som kommunerna fått kräver i många fall större enheter. I samband med en sammanslagning måste dock åtgärder vidtas för att motverka en i sammanhanget onödig centralisering. Med en aktiv lokaliseringspolitik syftande till att hejda befolkningsanhopningen i några få regioner kan ett nät av livskraftiga tätorter bevaras över hela landet. Därvid bör man i allmänhet satsa på flera orter i varje kommun än enbart centralorten.

Med dessa ord vill jag, herr talman, uttala min förhoppning att alla instanser skall göra det bästa av det som nu håller på att ske — även om man inte alltid är övertygad om att det är det bästa som sker.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Herr statsrådet vet att jag är speciellt intresserad av denna fråga, som vi haft tillfälle att diskutera med varandra dels i interpellationsdebattens form, dels privat. När min kamrat på länsbänken tog upp servicefrågan kunde jag inte underlåta att begära ordet för att efterhöra statsrådets inställning till den viktiga frågan om angelägenheten av att medverka till att behålla en viss form av service i delkommunerna.

Varför känner man ibland en viss olust inför tanken på en sammanslagning? Jo, man vet för närvarande inte inom delkommunerna vilken service man får behålla. Innan kommunerna känner till detta skall de alltså i dag ta ställning till kommunsammanslagningen år 1971 i sina svar på den mycket väl avvägda promemorian från landssekreterare Fröjd.

Man begär alltså positiva sammanslagningssvar innan kommunblocket har löst frågan om servicen i den nya kommunenheten, vilket jag tycker är orimligt. Det är därför viktigt att kommunikationsministern utfärdar en rekommendation om att man inte skall glömma bort frågan om den kommunala servicen i de mindre kommundelarna. Man har faktiskt i det arbete som förekommer inom blocken inte kommit så långt, att man på ett riktigt sätt kunnat redovisa utformningen av denna service för delkommunerna. Därför kvarstår naturligtvis en tveksamhet i detta sammanhang. Det skulle vara en väl avvägd åtgärd av kommunikationsministern att söka lösa detta problem genom ett uttalande om att man skall trycka på den saken.

men-  
tionation om att man inte skall glömma bort frågan om den kommunala servicen i de mindre kommundelarna. Man har faktiskt i det arbete som förekommer inom blocken inte kommit så långt, att man på ett riktigt sätt kunnat redovisa utformningen av denna service för delkommunerna. Därför kvarstår naturligtvis en tveksamhet i detta sammanhang. Det skulle vara en väl avvägd åtgärd av kommunikationsministern att söka lösa detta problem genom ett uttalande om att man skall trycka på den saken.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad ansåg att det var ett magert aktstycke som vi åstadkommit som svar på hans interpellation. Jag kan också förstå att han tycker det är magert, om han fattat denna fråga på det sättet att vi på regeringshåll skall peka ut för kommunerna hur dessa skall handlägga sina interna planeringsangelägenheter. Vad jag redovisat är emellertid den uppfattning, som låg till grund för 1962 års beslut om kommunindelningsreformen, att vi behöver större kommunala enheter för att skapa bättre förutsättningar för kommunerna själva att inom en näringsgeografiskt avgränsad region i samverkan kunna lösa sina gemensamma problem och planera för sin framtid.

Herr Johansson i Skärstad säger att jag borde skaffa mig information om hur man ser på detta problem i de små tätortskommunerna. Jag vill framhålla att jag under några år haft förmånen att få resa omkring för att ta del av kommunalmännens syn på dessa frågor. Jag har därvid — det skall jag gärna erkänna — bland en del kommunalmän mött en betydande misstro mot vad som skulle komma att inträffa därest man skulle skrida till en kommunsammans-

**Svar på interpellation ang. de mindre tätorternas framtid inom de nya storkommunerna**

läggning. Vid dessa tillfällen har jag rekommenderat kommunalmännen att inte bara stanna vid denna misstro utan också försöka få i gång ett samarbete inom kommunblocket med sikte på att åstadkomma en översiktlig planering, på vilken man sedan skulle kunna grunda sina bedömningar av vad som skulle komma att ske i den egna kommundelen eller tätorten. Man skulle därvid också intressera sig för hur arbetet skulle komma att fungera i den framtida större kommunala enheten.

Å andra sidan har jag vid kontakt med kommunalmän mött erfarenheter som gjorts i kommuner som redan blivit sammanlagda och där man kommit fram till det angelägna i en sammanläggning emedan man gått just den väg som jag brukar rekommendera. Man har snabbt satt i gång ett utredningsarbete. Man har gjort en översiktsplanering. Man har med hjälp av utredningsmän från de båda tidigare kommunförbunden — det numera sammanslagna Kommunförbundet — helt enkelt kommit fram till att det inte minst för de små tätorterna på landsbygden visat sig att denna gemensamma planering skulle kunna bli utomordentligt värdefull.

Jag skulle kunna redovisa exempel från kommunblock, där kommunblocket dominerats av en stor centralort där upp till 85 procent av invånarna i kommunblocket bor, medan de övriga 15 procenten är fördelade på fyra småkommuner. I var och en av dessa kommuner fanns små tätortscentra. Ditintills, när dessa kommuner fungerade var för sig, planerade den stora centralorten bara för sina medborgare inom ramen för den stora centralortens kommungräns. De små kommunerna planerade på så sätt att de försökte lägga sin nybebyggelse i randen till den stora centralorten — naturligtvis med den baktanken att man på det sättet skulle kunna få människorna så att säga på rätt sida om kommungränsen

för att få del av skatteunderlaget där och i förhoppningen om att den behövliga servicen skulle kunna klaras i centralorten. Men den typen av planering har sannerligen inte gett oss vare sig den bästa miljön eller det bästa stödet för de tätorter som legat en bit ut i dessa småkommuner.

Jag kan redovisa exempel på hur man, när man kunde göra en sammanläggning och bortse från de gamla kommungränserna och inte längre hade behov av att bara tänka på att slåss om medborgarna som skatteobjekt, kunnat planera på ett helt annat sätt för hela det kommunala området och ge stöd för utveckling i tätorter ute på landsbygden, vilka icke skulle ha fått denna utveckling, därest icke sammanläggningen kommit till stånd. Jag brukar säga att det är självklart att de olika kommundelarna vid en sammanläggning går in i sammanläggningen som tillgångar för hela det kommunala området. Även de tätorter som redan finns ute i kommunerna är givetvis tillgångar för hela det kommunala området, och medborgarna skall i detta område planera gemensamt med utgångspunkt från vad som kan bli bäst för hela området med tillvaratagande av de tillgångar som finns.

Givetvis är det inte på det sättet, att man skall utarma de tätorter som kan finnas ute i de olika kommundelarna på service för att man får en kommun-sammanläggning. Erfarenheterna har visat att man med en gemensam planering tvärtom kan nå det resultat som jag fattat att herr Johansson i Skärstad eftersträvat, nämligen att få till stånd en bättre utveckling för medborgarna i hela området, inklusive dess tätorter. Det vore sålunda värdefullt om man i stället för att bara tro att en kommunsammanläggning kommer att bli till nackdel för medborgarna i den ena eller den andra kommundelen, skaffar sig ett underlag för bedömningar i

**Svar på interpellation ang. de mindre tätorternas framtid inom de nya storkommunerna**

form av de utredningar som behöver göras.

Herr Lothigius anför, att det väl är rätt mycket begärt att man skall hinna få detta klart så att man kan avgöra huruvida en kommunsammanläggning kan ske 1971. Så är väl i alla fall inte frågan ställd i denna promemoria, utan frågorna i promemorian är ställda på det sättet att man vill att kommunerna skall bedöma hur de ser på utvecklingen i stort mot bakgrunden av att vi kan få en i tiden långt utdragen kommunindelingsreform och vad det i och för sig skulle kunna komma att innebära för utvecklingen i den egna kommunen. Det är ju sådana frågor som kommunalmännen skall svara på. Det är då möjligt att man kanske kommer fram till att det inte vore så tokgigt att ha en tidsplan eller i varje fall komma i gång så snabbt som möjligt med den förberedande översiktsplaneringen för att få svar på de många frågor som uppstår.

Framför allt och avslutningsvis vill jag framhålla, att hela denna reform är en reform för att skapa större inflytande och bättre möjligheter för den kommunala självstyrelsen att hävda sig i en utveckling, som går snabbt och där vi ser att de små kommunala enheterna kan komma till korta.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Jag har inte sagt att staten skall peka ut hur det skall vara. Hur långt statens intresse skall sträcka sig och hur mycket staten skall bestämma skall jag inte uttala mig om. Men den högsta myndigheten borde väl ändå ha haft synpunkter att delge kommunerna liksom i tidigare fall inom frivillighetens ram.

Kvar står frågan: Hur skall det gå med de tätorter som inte får utvecklas? Jag hade inte tänkt att citera något, men jag tror att jag skall göra det ändå. Högsta myndigheten i det aktuella kom-

munblocket reste runt och informerade de mindre kommunerna. När det frågades om hur det skulle bli för de mindre tätorterna talade myndigheten om, att de kommuner som har mindre än 400 invånare inte har någon chans att få bygga ut. De får inte ordna för vatten och avlopp, utan det blir stopp i utbyggnaden. Vidare framhölls det att man för de kommuner som kommer över denna gräns kunde tänka sig att ena året ge byggkvot på en plats, nästa år på en annan plats, och om sju år skulle man komma tillbaka till den första platsen. Då tänkte jag på att det kanske finns ett par i 22-årsåldern som avser att gifta sig och kanske har fått en tomt av enderas föräldrar. Det var ju skada att de inte begärde tillstånd att få bygga när de gick i grundskolan, ty nu kan de få vänta i sju år innan deras tur kommer. När den högsta myndigheten inom ett kommunblock reser omkring och ger sådan information, har man rätt att fråga, hur det skall bli för de mindre tätorter vilkas utbyggnad har stoppats. Alla vet väl hur det går, när man inte får planera och bygga. Affärsmannen anser det inte lönande att fortsätta utan rymmer fältet o. s. v. Därför kvarstår frågan: Hur skall det gå? Jag tror att det är ett problem, som måste tas upp till behandling även av den högsta myndigheten.

Man kanske inte skall tala om de kommuner som befinner sig intill gränsen av en storkommun. En del kommuner har dock den geografiska placeringen och måste bygga där. Det finns också kommuner som inte alls befinner sig vid gränsen till en storkommun men som har tätorter.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag erkänner villigt att jag inte skulle kunna ge svar på denna fråga elegantare eller bättre än vad statsrådet nu har gjort. Jag anser emel-

**Svar på interpellation ang. de mindre tätorternas framtid inom de nya storkommunerna**

hertid att en del av vad statsrådet säger i detta sammanhang är ett önsketänkande för dem som verkligen upplever situationen sådan den är i dag. Det är någonting annat än de mycket väl formulerade svar och uttalanden som avges i denna fråga. Man kan till sist inte bortse från att det är storkommunen i blocket som blir den styrande enheten; som har resurser att göra de utredningar som erfordras; som påverkar planeringen och som alltså i god tid redan nu styr utvecklingen, ibland kanske mindre till förmån för de kommuner som ligger längre bort och som har tänkt sig och kämpat för en vettig utveckling för sin del.

Vidare tror jag att det skulle främja det syfte som statsrådet har att skapa denna större och rationellare enhet — som jag personligen tror blir nödvändig i längden men som bör åstadkommas med viss försiktighet — att man tar upp just servicefrågorna, gärna i form av en rekommendation.

En sådan rekommendation kan inte innebära ett otillbörligt intrång i kommunernas egna angelägenheter, när man redan har rekommenderat sammanslagning samt infordrat svar på en remiss med denna frågeställning.

Det blir ingen otillbörlig påverkan på kommunerna med en sådan rekommendation, det är jag övertygad om.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Vi har, med rätta, stor respekt för den kommunala självstyrelsen. Vad som har skett är ju att man, för att man skulle kunna fortsätta att hantera dessa frågor på det kommunala planet, har kommit fram till förslaget om en kommunindelningsreform. Att därutöver gå ut med pekpinnen i kommunens interna angelägenheter och planeringsfrågor är något som staten inte har gjort och enligt min mening

heller inte bör göra. Dessa frågor skall lösas helt på den kommunala nivån.

Nu förstår jag vad herr Johansson i Skärstad menar när han talar om att vi skall verka för ett nät av utvecklingsbara tätorter i landet. När han för sitt resonemang här och förmodligen också när han gör det ute i bygderna säger han, att vi skall verka för att varje tätort skall kunna utvecklas och bli större. Det var väl ungefär på det sättet som planeringen bedrevs för några år sedan — av varje kommun för sig och utan något som helst samarbete med andra kommuner.

När man summerade de planer, eller rättare sagt de önskemål som varje kommun för sig hade, kom man — med den typ av målsättning som herr Johansson i Skärstad menar att vi skall ha — fram till att vi inte skulle ha en befolkning på 8 miljoner för att genomföra dessa planer utan att det i vissa sammanhang, t. ex. i fråga om bebyggelseplaneringen, skulle krävas en befolkning på 40 miljoner personer.

Detta är en allvarlig fråga, herr Johansson i Skärstad. Det är inte på det sättet som vi skapar förutsättningar för att bereda medborgarna en god miljö. Det är att planera orealistiskt med resultat att kommunerna får gulnande ark i skrivbordslådorna, svikna förväntningar och stora kostnader för planer som aldrig kan realiseras.

Vi måste acceptera att vi är ungefär så och så många människor här i landet, försöka hitta lämpliga planeringsformer och arbeta mot den bakgrunden. Vi kan inte planera bara med utgångspunkt från våra önskemål, men jag tror att om vi planerar realistiskt och planerar gemensamt så kan vi planera klokare och bättre för medborgarna än om vi skulle fortsätta att betrakta den kommunala planeringen som enbart en fråga om rätt för varje tätort att önska sig hur stor den skulle komma att bli och för varje människa att få



önska sig var hon skulle bo. Att se saken på det sättet tror jag är att förenkla hela den här problemställningen i mycket hög grad.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Jag för inte det här resonemanget för att skapa strid utan för att skapa rättvisa. Om det finns tätorter med 200, 300 eller 400 invånare, orter som har tomter, där det är planerat för vatten och avlopp, där det finns industrier, där människor står i kö för att få bygga, orter som inte ligger alltför långt ifrån en stor tätort, så kan jag inte förstå varför människor inte skall få bygga just där.

Jag återgår till vad jag sade i mitt första anförande. Det finns många människor som inte vill och som inte har råd att ha både en villa i en större tätort och en sommarbostad och som därför vill bygga en permanentbostad närmare naturen. Jag tycker att de skall ha sin frihet att välja bostadsort, om det finns tätorter med förutsättningar som tilltalar dem.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Om det i ett kommunblock finns en tätort med industri, med utbyggt vatten- och avloppsnät och i övrigt de förhållanden som herr Johansson i Skärstad skildrade, så är jag övertygad om att den orten vid diskussionerna om kommunblockets framtid skall framstå som en tillgång och också kommer att planeras såsom en tillgång för utvecklingen i hela bygden.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för det senaste inlägget och hoppas att det kommer att föras ut till kommunblocken.

Härmed var överläggningen slutad.

## § 14

### Svar på interpellation ang. återbetalning av vissa ATP-avgifter, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Åberg har frågat finansministern om han avser att vidta åtgärder för att gottgörelse skall lämnas dem, som återinträtt i den allmänna försäkringen men som av åldersskäl inte kan erhålla ATP, och om han avser att vidta åtgärder för att hindra ytterligare återinträden av personer, som av åldersskäl inte är berättigade till ATP. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Enligt lagen om allmän försäkring kan en försäkrad anmäla undantagande från försäkringen för ATP, såvitt avser inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Undantagandet innebär därvid även att man bortser från motsvarande inkomst när det gäller rätten till tilläggsjukpenning. En försäkrad som anmält undantagande kan sedermera återinträda i försäkringen. Detta kan dock ske först sedan undantagandet ägt giltighet i minst fem år. Från denna femårsregel gjordes ett generellt avsteg i samband med att lagen om allmän försäkring trädde i kraft den 1 januari 1963. Man ville ge dem som redan trätt ut ur ATP möjlighet att utan att avvakta femårsperiodens utgång ompröva sitt ställningstagande mot bakgrunden av den då genomförda sjukförsäkringsreformen. Därför öppnades möjlighet till återinträde redan den 1 januari 1963 genom anmälan före lagens ikraftträdande.

Under år 1964 uppmärksammades i riksförsäkringsverket att ett antal försäkrade som med verkan fr. o. m. år 1963 återkallat undantagandet inte skulle komma att få någon ATP. De hade nämligen vid återinträdet varit 64 eller 65 år gamla och skulle därför inte kun-

Svar på interpellation angående återbetalning av vissa ATP-avgifter, m. m.

na tillgodoräknas pensionsgrundande inkomst under de tre år som fordras för rätt till tilläggspension. Däremot kom de givetvis i åtnjutande av rätten till tilläggssjukpenning.

Med hänsyn till kommande eventuella ytterligare återkallelser av undantaganden fick alla personer, för vilka undantagande ägt giltighet fr. o. m. år 1960, på hösten 1964 ett meddelande om möjligheten att återkalla undantagandet med verkan fr. o. m. år 1965. I detta meddelande påpekades särskilt att för dem, som var födda år 1899 eller tidigare, en återkallelse aldrig kunde inverka på rätten till ATP. Vidare framhölls att en försäkrad, född år 1900 eller senare, som återkallade en anmälan om undantagande, aldrig kunde förvärva rätt till ATP om han inte kunde bli tillgodoräknad pensionspoäng för sammanlagt minst tre år.

Ett återinträde i försäkringen medför — som framgår av vad jag nyss anfört — inte bara att pensionsgrundande inkomst beräknas utan även att den försäkrade blir tilläggsjukpenningförsäkrad. Sistnämnda skydd har — enligt vad en utredning av riksförsäkringsverket visat — i många fall varit av betydande ekonomiskt värde för dem som återinträdde år 1963.

Återinträdet år 1963 var en engångsföreteelse föranledd av sjukförsäkringsreformen. För att kompensera dem som då återinträdde utan att förvärva rätt till ATP har pensionsförsäkringskommittén i sitt förslag till pensionshöjningar efter år 1968 föreslagit särbestämmelser för dem som återkallat undantagande med verkan fr. o. m. år 1963. Kommitténs förslag bereds för närvarande i socialdepartementet. Proposition är avsedd att föreläggas nästa års vårriksdag.

Vidare anförde

Herr ÅBERG (fp):  
Herr talman! Jag ber att få tacka

statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation. Det ger ju ett visst hopp om att det så småningom skall skapas rättvisa i denna besvärliga fråga.

Det gläder mig att pensionsförsäkringskommittén har framlagt förslag om särbestämmelser, som tydligen syftar till att åstadkomma rättvisa för de personer som råkade i kläm då de gjorde inbetalningar under två års tid utan att bli berättigade till ATP. Den person som gjorde mig uppmärksam på oformligheten i gällande bestämmelser är en skärgårdsbo på västkusten. Han hade inbetalt 3 400 kronor — om jag minns rätt — innan han fick klart för sig att ATP författningsenligt inte kunde utgå till honom. Hans ganska naturliga reaktion var då att han under sådana förhållanden borde få sina utlägg tillbaka. Stor blev därför hans förvåning, för att inte säga förtrytelse, när han erfor att samma författning lade hinder i vägen för en sådan enligt hans mening rättvis åtgärd. Visserligen har, som socialministern påpekat, de personer det här gäller genom återinträdet kommit i åtnjutande av tilläggsjukpenning, men då inbetalningarna i många fall har rört sig om tusentals kronor har proportionerna mellan gjorda inbetalningar och de fördelar som vunnits inte blivit rimliga. Jag vill därför framhålla det angelägna i att man vid behandling av denna fråga i socialdepartementet verkligen går in för att skapa den rättvisa som ganska många äldre personer nu går och väntar på med spänning.

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka socialministern för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

## § 15

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 62.

## § 16

**Interpellation ang. åtgärder med anledning av begränsningen av importen till Storbritannien**

Ordet lämnades på begäran till

Herr BOHMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Den brittiska regeringens nyligen vidtagna åtgärder i syfte att begränsa importen till Storbritannien är ägnade att påverka även den svenska samhällsekonomin. Sannolikheten för att de relativt optimistiska konjunkturbedömningar, som gjordes i konjunkturinstitutets höstrapport helt nyligen, skall infrias kommer nu att minska. Följderna av de brittiska åtgärderna måste — alldeles oavsett om de kan anses stå i överensstämmelse med EFTA-överenskommelsen eller icke — bedömas som oroande för vår exportnäring och kan därmed också få besvärande följdverkningar för vårt samsällsättningsläge. Till följd av sin utformning och läget på den brittiska kreditmarknaden kan restriktionerna i realiteten få samma effekt som tvångslån uttagna av utländska exportörer. De brittiska åtgärderna är över huvud av sådan natur att de påverkar konkurrensförutsättningarna mellan svenska exportföretag inbördes och — beroende på hur omvärlden reagerar — mellan företag i olika länder.

Det råder inga delade meningar om att en avgörande förbättring av den brittiska samhällsekonomin är en väsentlig förutsättning för stabilitet i Europa. De åtgärder som vidtages för att nå detta mål måste ur svensk synvinkel emellertid bedömas med hänsyn till de konsekvenser de kan föranleda för vår egen ekonomi.

Enligt uppgift övervägs i andra exportländer åtgärder av olika slag i syfte att minska de brittiska restriktionernas snedvridande konsekvenser för det normala handelsutbytet.

I anledning härav får jag anhålla om kammarens medgivande att till hans

excellens statsministern rikta följande fråga:

Vilka åtgärder överväger regeringen för att reducera eller undanröja de svårigheter, som kan förväntas möta den svenska industrins exportförsäljning på Storbritannien?

Denna anhållan bordlades.

## § 17

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 349, i anledning av motioner angående meritvärdet av tjänstgöring i utland;

från första lagutskottet:

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med anledning av Sveriges tillträde till konventionen den 19 maj 1956 om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg, m. m.; samt

från tredje lagutskottet:

nr 350, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning (legaliseringslag), m. m. jämte motioner i ämnet.

## § 18

**Meddelande om enkla frågor**

Meddelades, att herr talmannen tillställts sju enkla frågor, nämligen av:

herr *Rimås* (fp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående kompensation till skogsägare för vissa förluster,

herr *Nilsson* i Kristianstad (s), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående utbildningen av yrkeslärare i svetsning,

herr *Westberg* (fp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående handläggningen av vissa skadeståndsärenden,

herr *Öhvall* (fp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående intagande i bolagsordning av föreskrift om handlingars offentlighet,

herr *Johansson* i Skärstad (cp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående vissa televisionsprogramms förenlighet med bestämmelser i avtalet beträffande Sveriges Radios programverksamhet,

herr *Nilsson* i Agnäs (h), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående villkoren för tillstånd att spränga inom naturreservat, och

herr *Sjöholm* (fp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående kriminaliseringen av alkoholförtäring i samband med bilkörning.

### § 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.01.

In fidem  
*Sune K. Johansson*

## Fredagen den 29 november

Kl. 10.00

### § 1

Justerades protokollet för den 21 innevarande november.

### § 2

Föredrogs den av herr *Bohman* (h) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående åtgärder med anledning av begränsningen av importen till Storbritannien.

Kammaren biföll denna anhållan.

### § 3

#### Ändring i förordningen om mervärdesskatt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 62, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt jämte motioner.

I propositionen 1968: 137 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att anta därvid fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås vissa ändringar i den av vårriksdagen antagna förordningen om mervärdesskatt. Ändringarna gäller i första hand mervärdesskattens utformning i sådana delar, beträffande vilka riksdagen vid sitt antagande av förordningen gjort förbehåll för förnyad prövning. Några efter riksdagsbeslutet uppmärksamade frågor tas också upp till prövning. De frågor

## Ändring i förordningen om mervärdeskatt

som behandlas gäller mervärdeskattens utformning både i materiella hänseenden och med avseende på beskattningsförfarandet. Bland ändringsförslagen kan särskilt nämnas att handeln med begagnade personbilar ställs utanför beskattningen samt att rätten till restitution av mervärdeskatt i princip blir ovillkorlig. Vidare föreslås ändring av övergångsbestämmelserna i syfte att eliminera retroaktiva verkningar av mervärdeskatten. De föreslagna ändringarna är avsedda att gälla fr. o. m. den 1 januari 1969, då förordningen om mervärdeskatt träder i kraft.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling upptagit följande motioner:

1) motionerna I: 992 av herr Gösta Jacobsson och II: 1256 av herr Magnusson i Borås, såvitt nu var i fråga;

2) motionerna I: 997 av herrar Stefan och Tistad samt II: 1260 av herr Öhvall m. fl., vari hemstälts

a) att riksdagen beslutade att verksamhet som bedrivs av statligt eller kommunalt organ ansågs som yrkesmässig även om tillhandahållande av skattepliktig vara eller tjänst endast skedde till annat statligt eller kommunalt organ,

b) att riksskattenämnden — när särskilda skäl därtill vore — finge efter ansökan av statlig eller kommunal myndighet besluta att verksamhet eller viss del därav icke skulle anses som yrkesmässig,

c) att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagtext;

3) motionerna I: 1010 av herr Fälldin m. fl. och II: 1279 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., vari hemstälts

att riksdagen beslutade sådan ändring av anvisningarna till 14 § förordningen om mervärdeskatt att den vid annan omsättning än kontant betalning utgående räntan undantogs från beskattning, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig författningstext;

4) motionerna I: 1011 av herrar Fälldin och Wirtén samt II: 1280 av herrar Gustafson i Göteborg och Mattsson, vari hemstälts att riksdagen beslutade att konstverk, som vore hänförligt till tulltaxenummer 99.01—99.03, befriades från mervärdeskatt, när konstverket såldes eller uttoges av upphovsmannen eller infördes till landet av honom eller för hans räkning, samt att vederbörande utskott utarbetade erforderlig författningstext;

5) motionerna I: 1012 av herr Gösta Jacobsson och II: 1282 av herr Nordgren, vari hemstälts, att riksdagen antog i motionerna framlagt förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdeskatt;

6) motionerna I: 1013 av herr Gösta Jacobsson samt II: 1281 av herrar Magnusson i Borås och Lothigius, vari hemstälts att riksdagen beslutade sådan ändring i anvisningarna till 17 § mervärdeskatteförordningen som angivits i motionerna;

7) motionerna I: 1014 av herr Lundberg och II: 1289 av herr Söderström, vari hemstälts, att riksdagen antog i dessa motioner framlagt förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdeskatt;

8) motionerna I: 1015 av herr Lundberg och II: 1288 av herr Söderström;

9) motionerna I: 1016 av herr Svenningsson och II: 1285 av herr Nordgren m. fl.;

10) motionerna I: 1017 av herr Svenningsson och II: 1283 av herr Nordgren m. fl.;

11) motionerna I: 1018 av herr Svenningsson och II: 1284 av herr Nordgren m. fl.;

12) motionerna I: 1019 av herr Österdahl m. fl. och II: 1278 av herr Börjeson i Glömminge m. fl., vari hemstälts att riksdagen beslutade sådan komplettering av 11 § förordningen om mervärdeskatt att transport av registrerade

### Ändring i förordningen om mervärdesskatt

bilar, bussar och övriga för personbefordran avsedda fordon mellan område utan fast landförbindelse och fastlandet undantoges från skatteplikt samt att vederbörande utskott utarbetade erforderlig författningstext;

13) motionen II: 1268 av herr *Wernbro*, såvitt nu var i fråga;

14) motionen II: 1277 av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*, vari hemstälts

att riksdagen beslutade komplettera bestämmelserna i anvisningarna till 2 § så att auktionsföretag bleve skattskyldiga för den del av verksamheten som avsågo auktionsförsäljning av varor vilka i uppdragsgivarens hand vore skattepliktiga, samt att vederbörande utskott utarbetade erforderlig författningstext;

15) motionen II: 1286 av herr *Stigmarker m. fl.*;

16) motionen II: 1287 av herrar *Ståhl* och *Eskel*.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte — med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 137 samt motionerna I: 1012 och II: 1282 samt I: 1014 och II: 1289 — anta

1) det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt med de ändringar och tillägg att ingressen, 2, 8 och 17 §§ samt anvisningarna till 10 § erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

2) av utskottet framlagt förslag till förordning angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

B) att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 992 och II: 1256, i vad de behandlades i detta betänkande,

2) motionerna I: 997 och II: 1260,

3) motionerna I: 1010 och II: 1279,

4) motionerna I: 1011 och II: 1280,

5) motionerna I: 1012 och II: 1282,

6) motionerna I: 1013 och II: 1281,

7) motionerna I: 1014 och II: 1289,

8) motionerna I: 1015 och II: 1288,

9) motionerna I: 1016 och II: 1285,

10) motionerna I: 1017 och II: 1283,

11) motionerna I: 1018 och II: 1284,

12) motionerna I: 1019 och II: 1278,

13) motionen II: 1268, i vad den behandlades i detta betänkande,

14) motionen II: 1277,

15) motionen II: 1286 samt

16) motionen II: 1287,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt.

Reservationer hade avgivits enligt följande.

#### *Skattskyldigheten för stat och kommun*

1) av herrar *Stefanson* (fp), *Gösta Jacobsson* (h), *Lundström* (fp), *Fälldin* (cp), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Larsson* i Umeå (fp), *Lothigius* (h), *Öhvall* (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka med åberopande av innehållet i motionerna I: 997 och II: 1260 ansett att utskottet under punkten A 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte anta i reservationen framlagt förslag till ändring av punkten 1 av anvisningarna till 2 § förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt;

#### *Skattskyldigheten för auktionsföretag*

2) av herrar *Fälldin*, *Eriksson* i Bäckmora och *Börjesson* i Falköping (samtliga cp), vilka ansett att utskottet under punkten A 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte anta av reservationerna framlagt förslag till ändring av punkten 3 av anvisningarna till 2 § förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt, innebärande bifall till motionen II: 1277;

#### *Beskattningen av konstverk*

3) av herrar *Stefanson* (fp), *Lundström* (fp), *Fälldin* (cp), *Larsson* i

## Ändring i förordningen om mervärdesskatt

Umeå (fp), *Lothigius* (h) och *Öhvall* (fp), vilka under åberopande av innehållet i motionerna I:1011 och II:1280 ansett att utskottet under punkten A 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte anta i denna reservation framlagt förslag till ändringar av 8 § och anvisningarna till 8 § förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt;

4) av herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Börjesson* i Falköping (båda cp), utan angivet yrkande;

*Beskattningen av transporter till bl. a. Öland och Gotland*

5) av herrar *Stefanson* (fp), *Gösta Jacobsson* (h), *Fälldin* (cp), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Larsson* i Umeå (fp), *Lothigius* (h), *Öhvall* (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett

att utskottet under punkten A 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte anta i reservationen framlagt förslag till ändring av 11 § förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt, innebärande bifall till förslag i motionerna I:1019 och II:1278 angående undantag från skatteplikt för bilar, bussar och andra för personbefordran avsedda fordon, som transporteras mellan fastland och inrikes område utan fast landförbindelse;

6) av herr *Lundström* (fp), utan angivet yrkande;

*Beskattningsvärdet*

7) av herrar *Fälldin*, *Eriksson* i Bäckmora och *Börjesson* i Falköping (samtliga cp), vilka ansett att utskottet under punkten A 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:1010 och II:1279 anta i denna reservation framlagt förslag till ändring av anvisningarna till 14 § förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt;

8) av herrar *Stefanson* (fp), *Gösta*

*Jacobsson* (h) och *Lundström* (fp), utan angivet yrkande;

*Avdragsrätten och faktureringskyldigheten*

9) av herrar *Stefanson* (fp), *Gösta Jacobsson* (h) och *Lothigius* (h), vilka med åberopande av motionerna I:1013 och II:1281 ansett att utskottet under punkten A 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte besluta ett tillägg till första stycket av anvisningarna till 17 § förordningen om mervärdesskatt av följande lydelse:

»Skattskyldig som enligt reseräkning, kvitterad avlöningslista eller annan dylik handling till anställd utbetalat traktamente motsvarande av riksskatte-nämnden fastställt normalbelopp äger, i stället för att göra avdrag med i faktura eller motsvarande handling angiven mervärdesskatt beträffande kostnader som avses täckta genom traktamentet, rätt till avdrag såsom för ingående skatt med ett belopp motsvarande 6 procent av traktamentsbeloppet.»

*Övergångsbestämmelserna*

10) av herr *Gösta Jacobsson* (h), som ansett att utskottet under punkten A 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte besluta ett av reservanten framlagt tillägg till punkt 2 av övergångsbestämmelserna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Det utskottsbetänkande som riksdagen nu går att behandla är en komplettering av värriksdagens beslut om införande av mervärdesskatt. Det beslut i den frågan som riksdagen fattade i våras innebär att vi i dag inte behöver diskutera skatten som sådan. Så långt är frågan avgjord. Någon har kallat den nya skatten för Strängs ofullbordade, och jag kan instämma i det omdömet, men jag är inte övertygad om att momsens är någon ljuvlig

### Ändring i förordningen om mervärdeskatt

musik i allas öron. Förmodligen blir tonsättningen ganska mollstämd hos vissa grupper av jordbrukare och andra företagarkategorier.

Även om huvudsatserna i detta verk skrevs av värmdagsdagen stod det redan då klart att det behövdes ytterligare kompletteringar innan verket fick sin urpremiär, och det är de kompletteringarna riksdagen skall besluta om i dag. Men även om så sker är jag ändå inte säker på att den produkt riksdagen levererar i dag blir den slutgiltiga i denna fråga.

De kompletteringar som har ansetts erforderliga har finansministern preciserat i proposition nr 137. I anslutning till den propositionen har också väckts ett 20-tal motioner med olika ändringsyrkanden som bevillningsutskottet haft att behandla. Som vanligt har motionerna funnit föga nåd hos utskottet, med resultatet att propositionen och finansministern har gått segrande fram över hela linjen. Åtskilliga av de motioner som väckts i anslutning till propositionen har i utskottsbehandlingen följts upp med reservationer som fogats till utskottets betänkande, och som medansvarig i det fallet skall jag be att litet närmare få motivera några av reservationerna.

En fråga som aktualiserats i detta sammanhang och som tidigare behandlats här i riksdagen gäller den indirekta beskattningen för olika företagsformer. Befrielsen för stat och kommun från skattskyldighet vid tillhandahållande av varor och tjänster är icke konkurrensneutral mot den enskilde företagaren i de branscher det gäller. När stat och kommun nu får fortsatt befrielse i mervärdesskattesystemet har det spörsmålet ånyo tagits upp i motioner, i vilka yrkats skattskyldighet för stat och kommun vid tillhandahållande av skattepliktiga varor och tjänster för att åstadkomma jämställdhet med enskilda företag. Kravet på konkurrensneutralitet är ju en av de bärande principerna

i mervärdesskattesystemet, och mot den bakgrunden är det förvånande att utskottet inte har kunnat bli enigt med motionärerna på den punkten. Reservationerna yrkar bifall till motionerna.

Från centern har i motioner påpekats vilka komplikationer som uppstår vid auktionsförsäljning på grund av de olika regler som enligt propositionen kommer att gälla i mervärdesskattesystemet. Av anvisningarna till 2 § framgår, att endast sådana auktionsföretag som bildats av producenter för avsättning av deras produkter eller som tillkommit för sådant syfte är redovisningsskyldiga för mervärdeskatt. I övriga fall av försäljning för annans räkning föreligger inte skattskyldighet för auktionsförrättaren. Detta innebär att det för det stora antal auktionsföretag som förrättar auktioner vid exempelvis avveckling av jordbruksdrift inte föreligger någon skattskyldighet.

Skattskyldig blir den för vilkens räkning försäljningen sker, alltså uppdragsgivaren. Komplikationerna inträffar i redovisningen mellan auktionsföretaget och uppdragsgivaren. Auktionsföretaget måste som vanligt fakturera köparna för de inropade varorna. Eftersom det är uppdragsgivaren som är skattskyldig, måste denne från den tidpunkt när auktionssumman inflyter redovisa mervärdeskatt. Detta förutsätter i sin tur att auktionsföretaget, som icke är skattskyldigt, om det ekonomiskt vill skydda uppdragsgivaren på fakturan måste lägga mervärdeskatt på det klubbfasta priset, ehuru man icke är skyldig därtill.

Problemet kompliceras ytterligare av den hittills obesvarade frågan, huruvida auktionsföretaget ens har rätt att påföra mervärdeskatt på sina varor. Med nuvarande utformning av bestämmelserna kan man verkligen fråga sig, om sådan formell rätt föreligger för auktionsföretaget som icke skattskyldigt. Drar man ut konsekvenserna av detta kommer man kanske till det re-



## Ändring i förordningen om mervärdeskatt

sultatet, att köparen av auktionsvarorna kan vägra att betala mervärdeskatt som är debiterad på detta sätt.

För att undvika de aktuella komplikationerna har centern i sina motioner yrkat att samtliga auktionsföretag skall vara skattskyldiga. Detta yrkande har utskottet dock inte kunnat tillstyrka. Vi anser emellertid att de undantag som de föreslagna reglerna innebär kommer att skapa ett icke så litet problem.

Om vi antar att auktionsföretaget är lojalt mot uppdragsgivaren och påför köparen mervärdeskatt på fakturan, finner vi att också andra komplikationer inträffar. Auktionsföretaget står alltid kreditrisk mot uppdragsgivaren, och denna risk kommer också att gälla för mervärdeskatten. Icke sällan inträffar kundförluster i dessa sammanhang, och vid varje sådan förlust får auktionsföretaget även svara för mervärdeskatten. Om auktionsföretaget varit skattskyldigt hade det såvitt jag förstår haft möjlighet att avräkna mervärdeskatten från kundförlusten. Nu kan företaget faktiskt få stå för denna kostnad utan avdragsrätt.

Jag förstår inte varför utskottet inte velat undvika detta maratonkrångel genom att vidta en så relativt enkel åtgärd som att göra alla auktionsföretag skattskyldiga, vilket föreslagits av motionärerna och yrkats i reservationen 2.

Reservationen 3, som handlar om befrielse från mervärdeskatt för konst, skall jag inte orda mycket om. Vid denna punkt har jag och herr Börjesson i Falköping fogat en blank reservation. Jag är i stort sett nöjd med de lättnader som i detta avseende föreslagits i propositionen.

Reservationen 5 som avser undantag för — eller kanske snarare en likvärdig behandling med landet i övrigt — transporter till Öland och Gotland anser jag däremot har större räckvidd och aktualitet. Här kommer mervärde-

skatten verkligen att bli en merskatt. Det blir en ökad belastning på fordons-transporterna mellan fastlandet och främst Öland och Gotland — en belastning som inte drabbar innebyggarna på fastlandet på samma sätt. Jag kan inte finna det rimligt att riksdagen skall besluta om en straffskatt för människor som råkar bo på dessa öar eller som vill besöka dem. Så blir emellertid följderna om riksdagen bifaller utskottets hemställan på denna punkt. Mervärdeskatten drabbar bilar, bussar och andra fordon, avsedda för personbefordran, som transporteras till och från fastlandet. Det blir en geografisk skatt som helt orättmätigt drabbar dessa öar och någon ytterligare — såvitt jag nu känner till gäller det även Visingsö. Merutgiften för trafiken till och från Gotland har beräknats till cirka 500 000 kronor och för trafiken till och från Öland till cirka 400 000 kronor.

Det har väckts motioner i frågan, och jag vet att motionärerna kommer att framföra synpunkter på denna beskattning. Jag kan därför, herr talman, nu inskränka mig till att yrka bifall till reservationen 5.

Slutligen vill jag säga några ord om reservationen 7, som gäller beskattningsvärdet. Det är utan vidare klart — vilket bevillningsutskottet också erkänner — att mervärdeskatten kommer att medföra besvärliga komplikationer vid avbetalningsaffärer där ränta och rabatter kommer in i bilden. Enligt anvisningarna till 14 § förordningen om mervärdeskatt skall i vederlaget inräknas avbetalningstillägg, finansieringstillägg, ränta och annat pristillägg som skall erläggas av köparen enligt avtalet. Jämfört med kontant betalning kommer avbetalningskontrakt att leda till helt orimliga resultat. Dessutom blir det omöjligt att upprätthålla konkurrensneutralitet genom de olika finansieringsformer som förekommer i sådana här sammanhang.

Genom att räntan vid avbetalnings-

### Ändring i förordningen om mervärdeskatt

kontrakt skall mervärdebeskattas måste den framräknas i underlaget för hela avbetalningsperioden. Säljaren tvingas alltså på fakturan ange ett räntebelopp som svarar mot ränteläget vid avtalets ingående. Man kan sålunda vid den tidpunkten inte ta hänsyn till variationerna i ränteläget. I stället är det stor risk för att avbetalningskontraktet görs upp med en fix ränta, d.v.s. en rak ränta — ett system som man från konsumenthåll i många andra sammanhang riktat allvarlig och befogad kritik mot.

Hur kan ett sådant system i mervärdeskatten gå ihop med de starka krav som i andra sammanhang reses på en öppet redovisad ränta med anknytning till marknadsräntan? Jag måste fråga utskottets talesman hur han tror att det skall vara möjligt att bibehålla ett sådant system just här. Utan att rikta någon kritik mot säljarsidan undrar jag om man inte genom ett sådant här förfaringssätt öppnar dörrar som ger möjligheter att skörta upp köparen. Om vederbörande däremot finansierar köpet med banklån uppkommer inte mervärdeskatt på räntan.

Samma underligheter inträffar om parterna exempelvis kommer överens om förskjutningar av avbetalningslikviderna inom den ursprungliga avbetalningstiden. Då skall mervärdeskatt inte tas ut på tilläggsräntan, om jag fattat rätt. Här yppar sig ännu en möjlighet att kringgå bestämmelserna. Samma verkan får ett försäljningsavtal som innebär betalning med växel på exempelvis tre månader och därefter inlösen. Den ränta som ingår i den ursprungliga växeln blir belagd med mervärdeskatt. Däremot utgår ingen skatt på den ränta som utfaller efter den tänkta inlösendagen om växeln efter överenskommelse omsättes i stället för att inlösas.

Herr talman! De här anförda exemplen visar att åtskilliga problem kommer att uppstå i och med detta nya

mervärdeskattesystem, som i många stycken enligt vår mening har fått en utformning som icke är helt korrekt.

Jag ber slutligen att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 7.

I detta anförande instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr *LARSSON* i Umeå (fp):

Herr talman! När riksdagen i våras antog förordningen om mervärdeskatt gjordes förbehåll på en del punkter som senare skulle behandlas. Det är dessa områden bevillningsutskottet nu har tagit ställning till i sitt betänkande nr 62.

De ändringsförslag som bygger på propositionen kan i stort accepteras. De utgör i stora delar klara förbättringar av de ursprungliga förslagen. De reservationer som fogats vid utskottets betänkande avser inga principiella skillaktigheter utan är närmast att betrakta som klarlägganden och från utskottsmajoriteten avvikande uppfattningar om mervärdeskattens neutralitet i vissa frågor.

Innan jag övergår till reservationerna vill jag framföra några synpunkter och uttrycka några önskemål beträffande mervärdeskattesystemet, som kommer att omfatta nya stora grupper av redovisningsskyldiga. Därför fordras mycket information och jag anser att de anvisningar som hittills har utsänts är i knapphändigaste laget och inte är så särskilt belysande. Det är dessutom nödvändigt att besked om de ändringar som riksdagen nu kommer att besluta snarast lämnas till de redovisningsskyldiga. Jag känner till att redan nu vissa leverantörer lämnar anvisningar som inte står i överensstämmelse med det förslag som nu ligger på riksdagens bord.

Eftersom finansministern sitter här i kammaren skulle jag vilja vädja till honom att han försöker klargöra systemet för allmänheten på ett lättfattligt sätt, så att folk förstår dess innebörd. Många inbillar sig faktiskt att detta system

## Ändring i förordningen om mervärdeskatt

kommer att medföra nya pålagor. Särskilt inom mindre företag tycks man tro att man, i och med detta system, blir skyldig att ta ut mervärdeskatt som belastar deras företag. Det verkar som om dessa företagare inte helt har fattat innebörden i systemet utan gör jämförelser med den gamla omsättningsskatten och tror att mervärdeskattesystemet blir en belastning för dem. Det är enligt min mening en mycket viktig uppgift att klarlägga för allmänheten vad mervärdeskatten i verkligheten innebär. Det brister säkerligen mycket i folks uppfattning därvidlag. Jag skulle tro att man kunde vinna ganska mycket om man kunde göra exempelsamlingar för olika branscher — i den mån det är möjligt — och alltså med praktiska exempel belysa hur systemet fungerar.

Herr talman! Jag övergår nu till att beröra några av de reservationer som är fogade vid utskottets betänkande. I reservation 1 kommer vi reservanter in på frågan om konkurrensneutralitet vad beträffar skatten. Vi har där föreslagit att lagtexten utformas så, att garantier fås för att stat och kommun jämställs med det övriga näringslivet när det gäller att tillhandahålla skattepliktiga varor.

Vi reservanter anser att utskottsmajoritetens förslag inte garanterar att man får full neutralitet i detta fall. Jag vill inte påstå att utskottsmajoriteten inte har menat att skatten skall vara neutral — det tror jag vi är helt ense om — men det gäller att utforma bestämmelserna så att det klart framgår att skatten inte får användas i konkurrensyfte och snedvridda konkurrensförhållandena.

I reservationen 3 har vi begärt en klarare bestämmelse om att när konstverk säljs av upphovsmannen transaktionen skall vara skattefri. Utskottsmajoritetens uppfattning synes gå ut på detsamma, men de anvisningar som finns till 8 § krånglar till förhållandena en hel del. Om man skall följa dem får man gränsfall och besvärliga avvägning-

ar. Reservanternas förslag skapar inte svårtolkade gränsfall utan ger en klar anvisning om de fall då konstverket skall vara befriat från skattepålägg. Reservanterna är härvidlag i gott sällskap, eftersom två statliga utredningar tidigare har velat ha en sådan ordning och framlagt förslag till lagtext härom.

I reservationen 5 behandlas frågan huruvida skatt skall utgå på transport av motorfordon för personbefordran till och från områden som saknar landförbindelse med fastlandet. Majoriteten hänvisar till principerna för skatt, men detta resonemang kan inte vara hållbart. Här rör det sig nämligen om ett helt nytt skattepålägg, som är geografiskt begränsat på ett sådant sätt att det drabbar invånarna i en viss del av landet. Frågan har naturligtvis mycket stor betydelse, framför allt för Gotland och Öland. För Gotland gäller det i varje fall cirka 500 000 kronor om året och för Öland omkring 400 000 kronor. För Ölands vidkommande rättas förhållandena till när bron blir färdig, men det måste vara något gallet när man först lägger mervärdeskatt på en transport och sedan, då kommunikationerna förbättras, medger en lättnad. Detta är ett skönhetsfel som skulle kunna undanröjas. Det är visserligen ingen stor fråga, men det är en fråga om rättvisa för de människor som bor i ett sådant område att de inte har någon valmöjlighet.

Utskottsmajoriteten hänvisar till de förhandlingar om frakttaxenedsättning som pågår. När utskottet behandlade detta ärende var det emellertid inte klart huruvida avtal skulle kunna träffas, och jag vet inte om det har skett senare. Detta problem berör för övrigt ett helt annat område än mervärdeskatten, nämligen de totala transportkostnaderna för Gotland, och dem kan man inte gärna blanda in i detta sammanhang.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 5, som är fogade till utskottets betänkande.

**Ändring i förordningen om mervärdeskatt**

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Vi är väl alla på det klara med att när förordningen om mervärdeskatt antogs av riksdagen i våras var den inte fulländad i hela sin utformning. Riksdagen gjorde vissa förbehåll om förnyad prövning, och det var väl också underförstått att nya frågor skulle komma upp som fordrade en justering; det vore väl ganska märkvärdigt annars när det gäller en så stor, svår och oprövad fråga, som riksdagen med relativt kort varsel gav sig i kast med.

Bevillningsutskottet gjorde också en del förbehåll och anmärkningar i kanten, som dess utmärkta kansli och dess ledamöter efter att ha brottats med frågorna tillställde riksdagen och Kungl. Maj:t. Regeringen har i huvudsak på dessa grunder åstadkommit en förändring, som medfört att vi slipper en del av de tidigare oformligheterna. Detta är glädjande. Aktstycket är emellertid fortfarande icke helt tillfredsställande; detta vittnar de många reservationerna om.

Jag vill genast tillägga, i rättvisans namn och även för att inte få herr Brandts argument över mig i detta avseende, att det inte går att uppnå en fulländning av detta åtråvärda mervärdeskattesystem. Fortfarande kommer den praktiska verkligheten att visa på direkta felaktigheter och uppkomna orättvisor som — och då vänder jag mig till finansministern — man i finansdepartementet borde vara lyhörd för och söka rätta till i framtiden. Görs inte detta, kommer folkets röst att göra sig hörd här i kammaren i form av interpellationer och motioner av riksdagens ledamöter.

Jag tar så upp några anmärkningar mot innehålllet i propositionen och bevillningsutskottets betänkande. Det gäller först konkurrensneutraliteten mellan å ena sidan stat och kommun och å andra sidan enskilda. På detta beskattningsområde ställs stat och kommun i

en mera gynnsam situation än enskilda företag och människor. Visserligen ger mervärdeskattesystemet en något bättre situation än vad omsättningsskatten medgav tidigare, men detta fritar inte regeringen och den socialdemokratiska majoriteten i utskottet från ansvaret för de orättvisor som systemet är belastat med.

Till den ärade talesmannen för utskottet, herr Brandt, vill jag säga: Ni tycker mycket om blandekonomi. Det talas ofta om samarbete mellan staten och näringslivet och om enskilda företags möjlighet att konkurrera med staten på lika villkor, men ni ger inte enskild verksamhet någon möjlighet att komma i jämbördig ställning med stat och kommun, vilka i olika former blivit allt svårare konkurrenter till annan verksamhet. — Med detta yrkar jag bifall till reservationen nr 1.

Jag ansluter mig till reservationen nr 3 angående beskattningen av konstverk. Dagens förslag är något bättre än nu när omsättningsskatten gäller. En konstnär kan helt slippa betala mervärdeskatt, och han gör det även när han säljer sina verk genom kommissionär. Men — och detta är väsentligt — den unge konstnären, som ännu icke blivit känd och som saknar erfarenhet och en kundkrets som känner honom personligen — eller konstnären som inte kan ordna sina utställningar själv — diskrimineras därför att hans konstverk måste betinga ett högre pris. Det är mycket möjligt och även synnerligen troligt, att kunden drar sig för att betala detta högre pris. På den konstnärens alster läggs således mervärdeskatt, medan andra konstnärer på grund av sitt sätt att arbeta, eller kanske på grund av att de har vana vid sådana saker, kan slippa att ta ut mervärdeskatt på sina arbeten. Jag anser alltså att det är fullt befogat att yrka bifall till reservationen nr 3 i detta stycke.

Jag skall inte, herr talman, argumentera länge beträffande reservationen nr

**Ändring i förordningen om mervärdeskatt**

5, då jag förstår att denna kommer att uppta en stor del av dagens debatt. Men öar i vårt land, som genom mervärdeskatten råkar i sämre transportekonomiskt läge, borde enligt mitt förmenande befrias från sådan skatt. Det är, anser jag, att lägga ytterligare börda på dessa kommuners och enskilda människors axlar, och det är en dålig lokaliseringspolitik att där utkräva skatt. Både mänskliga, allmänpolitiska, miljöpolitiska och i viss mån också militärpolitiska skäl tycker jag talar för detta.

Jag kan förstå att det finns ledamöter i kammaren som är betänksamma inför förslaget att befria öar från skatt. De kanske kan fråga: Varför skall inte också Norrland som har så stora avstånd befrias? Gör man en beräkning över kostnaderna för transporterna till de öar det i allmänhet gäller, visar det sig att dessa blir mycket högre än de kostnader de långa avstånden medför för Norrland. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 5.

Till sist vill jag, herr talman, yrka bifall till reservation nr 9. Här är jag litet förvånad över att mina kamrater i utskottet inte uppmärksammat det stora krångel som kommer att uppstå om man inte kan förenkla den besvärliga faktureringsgången som de anställdas traktamentskostnader innebär. En anställd drabbas inte av mervärdeskatten, men beskattningsvärdet i fråga om rumshyrning och servering uppgår till 60 procent av vederlaget inräknat skatt. Man förstår vilken oerhört småfuttig pappersexcercis som kommer att uppstå för resande och för hotell- och restaurangnäringen med denna mängd av bokförda småkostnader. Vi har i vårt land en traktamentsordning som alltmer utformas efter riksskattenämndens anvisningar. Låt oss därför förenkla det hela så att skattskyldig, som till anställd utbetalar traktamente motsvarande av riksskattenämnden fastställt normalbelopp, äger göra ett generellt avdrag såsom för ingående skatt med 6 procent

av traktamentets belopp. Då slipper man den besvärliga dokumenteringen, vilket blir till gagn för alla parter. Jag tror inte heller att finansministern kommer att förlora på ett sådant förfarande. Systemet är betydligt mera praktiskt.

Herr talman! Härmed har jag gått igenom mina yrkanden på varje enskild punkt.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Mervärdeskatten är ingen lätthanterlig materia. Detta konstaterade bevillningsutskottet redan i våras när propositionen behandlades. Som man tidigare här sagt fann utskottet den gången att propositionen innehöll åtskilliga speciella problem som vi inom utskottet på den korta tid som stod till förfogande inte ansåg oss nöjaktigt kunna besvara. Utskottet enades då om att hos Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av dessa problem. Vi räknade med att vi, om Kungl. Maj:t snabbbehandlade ärendet, skulle kunna lägga fram en proposition till hösten och att mervärdeskatten skulle kunna träda i kraft på nyåret. Det var alltså fråga om ett beställningsarbete.

Åtskilliga motioner om ändringar av propositionen inkom liksom om olika tolkningar av densamma. Det förelåg även diverse skrivelser från organisationer och sakkunniga med önskemål och tolkningar. Det gällde bl. a. hamnarnas ställning i systemet, fartyg och deras utrustning, krigsmateriel, annonser, konst, transporter och begagnade bilar. Det kanske väsentligaste var förslag om ändring av övergångsbestämmelserna och möjligheterna att eliminera retroaktiva verkningar av mervärdeskatten.

Vi konstaterar nu inom utskottet med tillfredsställelse att alla de frågor som utskottet gjort hemställa om blivit nöjaktigt besvarade.

Får jag först understryka att alla parter varit ense om att mervärdeskatten bör få en så generell räckvidd som möjligt och att undantagen därför ovillkor-

### Ändring i förordningen om mervärdeskatt

ligen måste bli få. Såväl allmänna skatteberedningen som departementsutredningen betonade detta kraftigt, och inom utskottet har vi varit helt eniga om denna fråga. Jag vill därför understryka att eventuella presumtiva motionärer inte bör göra sig något besvär med att i fortsättningen komma med yrkanden om undantag, ty härvidlag torde utskottet komma att visa kalla handen.

Men ett undantag har riksdagen redan beslutat om. Det gäller som bekant begagnade bilar, men där förelåg speciella omständigheter med vilka vi nu inte behöver syssla.

Det intressanta med mervärdeskatten är att det med hänsyn till avdragsrätten för ingående skatt i regel är fördelaktigast att tillhöra systemet. Redan i våras yrkade motionärer att även hamnverksamheten skulle bedömas som skattepliktig och de allmänna hamnarna som skattskyldiga. Nu föreligger nya motioner och skrivelser om skattskyldighet för bl. a. agenter, auktionsföretag och koncerners moderbolag; man önskar liberalare regler för deras frivilliga inträde som skattskyldiga. Sådana framställningar är i själva verket ovanliga för oss inom bevillningsutskottet.

Med anledning av dessa motioner erinrar utskottet om sitt ändringsförslag till vårpropositionen, varigenom Kungl. Maj:t skulle få fullmakt att medge skattskyldighet för andra tjänster än de i förordningen särskilt angivna skattepliktiga. Men detta får inte ske med mindre än att man tar hänsyn till viktiga principer. Utskottet understryker åter att förutsättningen skall vara att det gäller verksamhet av särskild ekonomisk betydelse med hög ingående skattebelastning och utan möjlighet till avdrag för ingående skatt. Därtill bör det finnas en allmän enighet om fördelarna av ett sådant inträde inom hela det ifrågavarande verksamhetsområdet. Inträdet bör inte heller få utnyttjas temporärt — det skall inte vara något hit och dit eller in och ut i systemet.

Med dessa begränsningar, som riksdagen redan har antagit, kan det inte försvaras — säger vi inom utskottet — att göra alla sådana verksamheter skattepliktiga där det förekommer en ingående skatt. Men påverkar skatteskärpningen de ekonomiska förutsättningarna för verksamheten eller leder mervärdeskatten till mera påtagliga snedvridningar av konkurrensförhållandena kan det vara skäl att medge inträde, framhåller vi och anser oss därmed ha besvarat motionerna i denna del.

Beträffande mervärdeskatten gäller nu att stat och kommun är undantagna från skatt för verksamhet som avser att tillgodose egna behov, dock inte om verksamheten bedrivs i bolagsform. Denna bestämmelse överfördes från den nuvarande allmänna omsättningsskatten på förslag av såväl allmänna skatteberedningen som departementsutredningen. I fråga om mervärdeskatten har dock bestämmelsen kompletterats med en regel som innebär att om verksamheten inte uteslutande tillgodoser egna behov skall den del därav som avser annat än egna behov beskattas.

I den proposition som nu ligger på riksdagens bord föreslås därjämte — vilket utskottet tillstyrker — att statens järnvägars befordran av varor, postverkets befordran av varor i diligensrörelsen samt dess befordran av postpaket och gruppkursband alltid skall anses som yrkesmässig och sålunda vara skattepliktig. Vi tycker detta borde räcka för att tillfredsställa motionärerna och avstyrker därför motionerna.

Herr Lothigius frågade varför socialdemokraterna inte vill ge det enskilda näringslivet någon chans. Det är väl ändå väl starkt formulerat. Denna bestämmelse är så långt det är möjligt utformad så, att den skall bidra till att skapa lika konkurrensmöjligheter. Men kanske man inte är belåten ändå.

En annan punkt på vilken utskottet begärt ett förtydligande är beskattningen av konst. Enligt det förslag som vår-

## Ändring i förordningen om mervärdeskatt

propositionen innehöll är målningar, litografier, etsningar och dylikt samt skulpturer undantagna när konstnären — jag använder detta ord i stället för det krångliga ordet upphovsmannen — på annat sätt än butiksmässigt eller i samband med utställning säljer varan eller när den uttages eller importeras av honom eller för hans räkning. Denna bestämmelse var inte heller jag belåten med utan ville gärna att Kungl. Maj:t såg över den.

Nu föreslås ju en utvidgning av undantagsbestämmelserna för konstverk. I anvisningarna till 8 § förklaras att med butiksmässig försäljning inte avses när konstnären »själv anordnar utställning och själv uppbär betalningen av köpare». I sådana fall är alltså försäljningen skattefri. Däremot är det butiksmässig försäljning om han säljer egna konstverk »i lokal som stadigvarande användes för försäljning och som är skild från hans bostad eller ateljé».

Ingen i utskottet har proponerat att konsthandeln skall vara befriad från mervärdeskatt. Vi anser, att om försäljningen sker på samma sätt av konstnärerna som av konsthandeln, så skall också försäljningen beskattas på samma sätt — det är väl ganska rimligt. Man kan då inte göra kulturpolitiska bedömningar, hur behjärtansvärt det än vore. Vad man vill förhindra är, att även den reguljära konsthandeln går fri. Vi anser att propositionens förslag eliminerar det problem som utskottet redovisade i våras. Det drar också på ett bättre sätt upp gränsen mellan å ena sidan den butiksmässiga och därmed jämförbara försäljningen och å andra sidan konstnärens egen försäljning. Vi kan inte finna att motionärernas och därmed reservanternas förslag skulle ge konstnärerna bättre förmåner än propositionen gör.

Det bör observeras att enligt förslaget även kommissionärerna och kommissionärerens huvudman är skattskyldiga för försäljning i kommission, om

kommissionären bedriver sin verksamhet inom landet. Kommissionär, som på en utställning säljer konstnärens verk för dennes räkning, blir alltså skattskyldig för utförsäljningen utan avdragsrätt för ingående skatt, eftersom konstnären inte är skattskyldig. Vi tror inte att reservanternas förslag skulle medföra några påtagliga fördelar för konstnärerna. Enligt vad jag erfarit verkar det också som om konstnärerna skulle vara rätt belåtna med den utformning som förslaget fått; de räknar med att kunna ordna sin försäljning utan att oskäligt drabbas av mervärdeskatt.

I en centerpartimotion tas frågan om avbetalningsaffärerna upp. Vi bestrider inte att det härvidlag kan bli tolkningssvårigheter vid tillämpningen. Säkert hade vi sluppit ifrån en del av dessa svårigheter, om allmänna skatteberedningens och departementsutredningens förslag hade följts och det alltså inte blivit som det nu föreslagits, nämligen att man får välja antingen kontantmetoden eller bokföringsmetoden, dvs. faktureringsmetoden. Det beslöt riksdagen i strid mot tidigare utredningsförslag. Nu har man emellertid detta val, och det kommer säkerligen att skapa krångel. Om man räknar bort avbetalningsrättan och dröjsmålsrättan, är det väl ganska uppenbart att detta gynnar avbetalningshandeln på kontanthandelns bekostnad. På samma sätt förhåller det sig med kassarabatterna. Det erkänner också reservanternas.

Men detta är en sak. Nu vet man inte vilken redovisningsmetod som kommer att bli den dominerande — kontantmetoden eller faktureringsmetoden. Vi anser att detta spørsmål är så omfattande, att man inte utan vidare kan besluta en ändring; först bör man få någon erfarenhet av hur det hela utfaller. Dessutom torde man inte gärna kunna ta ställning härvidlag förrän man gjort särskilda undersökningar om hur betalningsvillkoren kommer att för-

**Ändring i förordningen om mervärdeskatt**

ändras efter det att skatten trätt i kraft. Vi anser alltså att spørsmålet är förtjänt av uppmärksamhet men att vi bör avvakta erfarenheterna från skattens tillämpning innan vi vidtar några ändringar.

Jag har, herr talman, läst åtskilliga föredrag, refererade i facktidningar, om hur köpmän, hantverkare och andra blir informerade. Det tycks vara goda råd om hur de skall anpassa sig till det nya systemet. Jag tror därför att farhågorna på denna punkt är överdrivna, men vi får väl avvakta och se hur det hela utvecklas.

Om avdragsrätten och fakturerings-skyldigheten har det också avgivits reservationer. För att man skall få göra avdrag för ingående skatt — och det är ju finessen med mervärdeskatten — krävs att skatten styrks med faktura eller jämförlig handling. Det är klart att det kommer att vålla mycket besvär och krångel inom vissa verksamheter. Men det är departementschefen på det klara med, säger han, och om erfarenheterna visar att de praktiska olägenheterna blir betydande är han beredd att ompröva frågan — detta uttalande avser närmast hotell- och restaurangbranschen.

Några högermotionärer hemställer att skattskyldig skall ha rätt till avdrag för ingående skatt med 6 procent av till anställd utbetalt traktamente. Man skulle då slippa ifrån dokumenteringsskyldigheten, och detta skulle bli till gagn för både säljare och köpare, menar motionärerna. Utskottsmajoriteten har ingen anledning att föringa svårigheterna; säkerligen blir det krångel och pappersexercis om avdrag skall kunna göras för kost och logi till de anställda. Men här gäller det — det bör kanske understrykas — rena levnadskostnader, och frågan är om dessa skall få avdragas. Då man inte kan överblicka konsekvenserna av någon annan ordning hör man även i detta fall avvakta erfarenheterna av lagstiftningen.

Jag har redan nämnt att förslaget innebär att statens järnvägars och vissa av postverkets transporter blir skattpliktiga. I övrigt föreslås endast den ändringen att en del transporter i samband med renhållning undantas från beskattning.

Det har i högermotioner yrkats att transporter av bl. a. personbilar och bussar mellan område utan fastlandsförbindelse och fastlandet skall befrias från skatt. Menar motionärerna då att också transporter till Visingsö, till Lysekil och Fiskebäckskil eller till en holme utanför Askersund dit man fraktar folk för sommarfester skall befrias från skatt? Vilken omfattning skulle denna befrielse erhålla om riksdagen biföll motionerna? Yrkandet avser närmast trafiken på Öland och Gotland, men konsekvenserna av ett sådant undantag har man inte penetrerat.

Motionerna pekar på att mervärdeskatten kommer att fördyra transporter till dessa två öar. Men nu bygger man ju en bro till Öland, och när den är färdig bortfaller problemet för Ölands del. Vad Gotland beträffar har det ju mellan staten och vissa gotländska trafikföretag slutits ett avtal som syftar till en tillfredsställande transportförsörjning för lägsta möjliga kostnad. Avsikten är att åstadkomma en nedsättning av biljettpriset för personer bosatta på Gotland. Vi får hoppas att Gotlands trafikproblem på detta sätt skall bli lösta i ett större sammanhang, och utskottet har därför inte varit berett att tillstyrka motionerna. Det var någon som sade att det här skulle vara fråga om en kostnad på en halv miljon kronor. Såvitt jag förstår har man då räknat in alla transportkostnader. Men här gäller det ju endast persontrafiken och detta bara för gotlänningar.

Herr talman! Jag började med att framhålla att ett av de väsentligaste önskemålen i riksdagens hemställan till Kungl. Maj:t i våras avsåg övergångsbestämmelserna, och det hade tillkom-



## Ändring i förordningen om mervärdesskatt

mit därför att vi var medvetna om att övergången i ett så komplicerat system som detta med nödvändighet måste bli besvärlig. Vi har nu kunnat konstatera att departementschefen gjort en uppmjukning av bestämmelserna och att han föreslår betydande lättnader i jämförelse med de ursprungliga reglerna. Ändå tror vi inte på en friktionsfri övergång; det lär vara alldeles omöjligt att åstadkomma i ett så komplicerat system. Men skulle systemet trots allt leda till stötande beskattningseffekter så kan ju Kungl. Maj:t utnyttja sin dispensrätt såväl enligt varuskatteförordningen, vilken fortfarande gäller, som enligt mervärdesskatteförordningen. Det bör då vara möjligt att åstadkomma en så friktionsfri och mjuk övergång som vi alla önskar.

Jag skall, herr talman, nöja mig med denna genomgång och yrkar bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr **LOTHIGIUS** (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt började med att säga att nu får det vara slut på undantagen, nu skall inte motionärer här i kammaren göra sig besvär i fortsättningen. Hela systemet är så väl genomarbetat att det inte är någon mening med att ta upp ytterligare frågor i detta sammanhang. Och han tillade att bevillningsutskottet kommer att avstyrka och kammaren kommer att avslå sådana motioner.

Jag förstår inte hur man kan uttrycka sig på det viset då man vet att systemet som sådant inte är fulländat. Finansministern själv har ju här och var uttryckt den meningen att man bör pröva och se hur det hela fungerar och under sådana förhållanden finns det väl en viss osäkerhet. Likaså har ju utskottet biträtt borgerliga motioner, t. ex. högermotionen i fråga om flygfotogen som man hade glömt bort. Allt detta visar att man inte har uppnått någon fulländning av detta skattesystem, utan att

det säkert får göras en hel del revideringar i fortsättningen för att systemet skall bli acceptabelt.

Nej, herr Brandt, konkurrensmöjligheterna i detta sammanhang är inte lika för stat, kommun och enskilda. De affärsdrivande verken hos kommunerna och staten som gör upphandlingar för sin egen verksamhet får i vissa fall en förmånsställning i förhållande till den enskilda företagsamheten, såvida de inte ombildas till bolag; bolag i kommunal form eller dylikt är ju skattskyldiga. Men om de inte är bolag föreligger inte skattskyldighet, och därför blir alltså deras situation gynnsammare än de enskildas.

Vad beträffar konstverken skulle man ju kunna åstadkomma rättvisa genom att det för konstverk i alla sammanhang skall erläggas mervärdesskatt. Men när man har krånglat till det hela på sätt som nu skett, måste det vara mera rätlinjigt att ta bort mervärdesskatten på konstverk. Vi kommer inte ifrån att de unga konstnärerna, som inte har förutsättningar att ordna utställningar, får sina konstverk belagda med mervärdesskatt, därför att dessa säljs i andra hand. Köparen kommer då att få betala ett högre pris för dem och det blir kanske mer attraktivt för honom att i stället söka upp konstnärer i deras egen verkstad eller att besöka utställningar som konstnärerna själva håller.

Det är klart att man kan gå förbi hela problemet, men vi kommer som sagt inte ifrån att det blir svårigheter för dessa unga konstnärer.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman, herr Brandt, anförde inga nya och mera vägande synpunkter i sitt inlägg här, och jag har därför inte särskilt stor anledning att ta upp diskussionen på nytt.

Herr Brandt gick ganska snabbt förbi frågan om auktionsföretagen och räntan och framhöll att utskottet inte bestrider

**Ändring i förordningen om mervärdeskatt**

att det kan bli problem och tolknings-svårigheter och att detta också är vad utskottet har sagt i sitt betänkande. Jag är helt överens med herr Brandt om att det förhåller sig så, men jag tror att om man hade gått motionärerna till mötes, hade man åstadkommit en bättre lösning av dessa frågor än den utskottet står för.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla de yrkanden jag ställt.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag talade om att det inte nu bör göras några mer undantag så var jag medveten om att det säkert kommer motioner om omprövningar och ändringar av mervärdeskatten och att vi också torde få vara med om att bifalla sådana motionsyrkanden.

Alla som tillverkar en vara och så att säga säljer den till sig själva för att tillgodose egna behov är ju befriade från skatt. Då kan man fråga sig varför inte stat och kommun också skall vara det. Det har ändå införts en regel om beskattning av vad stat och kommun tillverkar för andra behov än sina egna, och längre kan man väl inte sträcka sig, om inte stat och kommun skall försättas i ett sämre läge än andra, vilket vore orimligt.

De som motionerat om skattebefrielse för konstverken har velat slå vakt om konstnärernas intressen, men nu anlade herr Lothigius en annan synpunkt, nämligen att det skall föreligga lika konkurrensmöjligheter för konstnärerna och konsthandeln. Detta är ett helt nytt perspektiv på frågan. Konstnärerna blir mycket liberalt behandlade i de bestämmelser som nu skall införas.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste rätta till det senaste som herr Brandt yttrade. Vad jag ville framhålla var att det konstverk som den unge konstnären säljer genom en kommissionär eller konsthandel därför att han inte har förmåga att ordna

försäljningen på annat sätt kommer att kosta mera eftersom det beläggs med mervärdeskatt. Däremot klarar sig kunden från denna skatt om han väljer den andra vägen och köper direkt av konstnären.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag kunde ha nöjt mig med att instämma i herr Larssons i Umeå yrkanden, men eftersom jag är motionär då det gäller frågan om skattskyldigheten för stat och kommun vill jag anlägga några synpunkter.

Utskottets socialdemokratiska majoritet som står för skrivningen påpekar att frågan behandlats redan tidigare och att framställningarna då avsågs. Det förhållandet att spørsmålet behandlats tidigare har emellertid inte på något sätt övertygat oss om att vi har fel. Konkurrensneutraliteten bör upprätthållas mellan olika företagsformer. Riksdagens revisorer har också tagit upp denna fråga och framhållit betydelsen av ett konsekvent fasthållande vid konkurrensneutraliteten, detta bl. a. därför att den är ett medel att stimulera företagsekonomisk effektivitet inom den statliga sektorn. Naturligtvis kan precis samma skäl anföras när det gäller den kommunala sektorn.

Jag tycker att det härvidlag på sikt föreligger en viss risk för otillbörlig strukturlådan. En speciell skatteförmån för kommunerna kan lätt resultera i att företag skapas, vilkas existensberättigande skulle vara högst tveklöst utan denna skatteförmån.

Vi är medvetna om att effekten av skattebefrielsen blir något mindre i mervärdeskattesystemet än i det tidigare allmänna varuskattesystemet, därför att avdragsrätt inte föreligger för den icke skattskyldige. Å andra sidan får saken större praktisk betydelse än den hade i det allmänna varuskattesystemet, eftersom det skattepliktiga området nu är större.

Utskottet argumenterar mot sjöfarts-

## Ändring i förordningen om mervärdeskatt

styrelsens skrivelse om skattefrihet för isbrytare och vissa sjömättningsfartyg och skriver på s. 34: »Utskottet anser sig inte kunna tillgodose styrelsens önskemål. Frågan gäller nämligen endast staten tillhöriga fartyg. En uppräknig av anlagen på grund av beskattningen är med hänsyn till de skattskyldigas intressen enligt utskottets mening en bättre lösning än undantag från skatteplikt.» Ja, jag delar den uppfattningen; och utifrån de synpunkterna borde utskottet också ha tillstyrkt förslaget i vår motion.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 i bevillningsutskottets betänkande nr 62.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Efter detta meningsutbyte mellan talesmän för utskottet och för reservanterna vill jag säga några ord om de motioner som vi från Kalmar län och Gotland har väckt angående uttagande av mervärdeskatt på personförande fordon på färjor och båtar till områden som saknar vägförbindelse med fastlandet. För oss som är bosatta inom berörda områden har denna fråga ganska stor betydelse.

Mellan Öland och fastlandet fraktas ungefär 400 000 bilar per år, och beträffande gotlandstrafiken rör det sig troligen och 80 000—90 000 bilar. En ganska stor del av dessa fordon tillhör den bofasta befolkningen på öarna. Det har kanske frågats i utskottet varför vi inte har undantagit turisterna. Ja, vi motionärer har diskuterat den saken, men vi har funnit att en sådan anordning skulle föra med sig en del opraktiska konsekvenser.

Vidare har utskottets talesman här undrat om det som vi föreslagit skall gälla också övriga trakter i landet utan vägförbindelse med fastlandet. Ja, motionens och reservationens yrkande går ut på att lagförslaget skall avse alla sådana fall där befolkningen måste vidkännas extra kostnader för att komma

över till fastlandet. Sedan finns det här i landet en stor mängd vattendrag där statens vägverk står för transporter. De är då intagna i det allmänna vägväsendet och befriade från mervärdeskatt. Inte heller förekommer det någon över-skeppningsavgift.

Knäckfrågan i detta sammanhang är emellertid att bilskatten uttages efter samma normer på Öland och Gotland som på fastlandet, trots att man på dessa öar måste, såsom herr Larsson i Umeå och andra reservanter framhållit, begränsa sin körning i vanliga fall till öarna. Så fort öbefolkningen vill utnyttja vägnätet på fastlandet, som man får vara med om att betala genom den allmänna bilskatten, tillkommer en fraktkostnad för färden över vattnet. Detta är skälet till att vi anser det oriktigt att nu lägga mervärdeskatt på dessa kostnader.

Utskottet har som ett av sina motiv för att avstyrka förslaget om befrielse från mervärdeskatt på transporter till Öland anfört, att olägenheterna för Öland elimineras genom att arbetet med byggandet av Ölandsbron nu påbörjats. Man skulle därigenom kunna få den uppfattningen att dessa olägenheter skulle ha eliminerats redan i och med påbörjandet av bygget, men det torde närmast vara fråga om en misslyckad formulering. Olägenheterna kan självfallet inte vara eliminerade förrän bron blir färdig på hösten 1972.

Jag tycker att det vore mer konsekvent att göra det uttalandet att det nu med hänsyn till påbörjandet av ett brobygge, som avser att ge fri transport över sundet hösten 1972, inte finns skäl att införa en ytterligare avgift för den tid som återstår.

Beträffande Gotland, som väl kommer att få sina särskilda talesmän under debatten, menar utskottet att trafikproblemet skall lösas genom ett särskilt avtal, som syftar till att åstadkomma en tillfredsställande trafikförsörjning till lägsta möjliga kostnad. Detta förefaller

**Ändring i förordningen om mervärdeskatt**

mig vara en mycket flytande målsättning. Vad avses med denna tillfredsställande transportförsörjning för Gotland enligt detta avtal och vad innebär denna lägsta möjliga kostnad för Gotland? Det vet vi ingenting om, och det står inte heller något om det i utskottets betänkande. Man känner inte till vad avtalet kommer att innebära i praktiken och man vet inte heller om det motsvarar vad gotlänningarna själva anser vara en tillfredsställande trafikförsörjning till lägsta kostnad.

Utskottet anser att det av praktiska skäl skulle vara besvärligt att undanta de aktuella transporterna från skatten och framhåller att man inte heller av principiella skäl bör göra ett sådant undantag. Jag tror att de företag, som driver trafiken i fråga, med hänsyn till att skatten för dem utgår med så ojämna belopp, i praktiken kommer att avrunda dessa till jämna femtioöringar och kronor i stället för att lägga på exakt den föreskrivna procentsatsen.

Reservanterna understryker liksom vi motionärer att det är skäligt med befrielse från mervärdeskatt för transporter av bilar för personligt bruk till och från dessa områden. Jag tror att också utskottsmajoriteten i sitt innersta ger både oss och reservanterna rätt. Man har emellertid ändå inte velat tillstyrka förslaget.

Utskottets talesman herr Brandt säger att det rör sig om ett sammanlagt belopp på 500 000 kronor för alla transporter. Jag skulle tro att han därvid syftade endast på transporter av personförande bilar, ty skulle det vara fråga om kostnaderna för alla transporter, bleve det väl helt andra summor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 5.

I detta anförande instämde herr *Hamrin* i Kalmar (fp).

Herr BÜRJESSION i Falköping (cp):  
Herr talman! Jag har begärt ordet en-

dast för att något kommentera reservationen 2, som rör auktionsföretag.

I den av värriksdagen antagna förordningen om mervärdeskatt har skattskyldigheten för auktionsföretag reglerats i punkt 3 av anvisningarna till 2 §. Av bestämmelserna framgår att endast sådana auktionsföretag, som bildats av producenter för avsättning av deras produktion eller som tillkommit för sådant syfte, är skattskyldiga till mervärdeskatt. I övriga fall av försäljning på auktion för annans räkning föreligger icke skattskyldighet för auktionsföretag. Om man på auktion försäljer vara, som utgör omsättningstillgång eller annan anläggningstillgång än byggnad i yrkesmässig verksamhet, blir den skattskyldig för vars räkning försäljningen sker.

För ett stort antal auktionsföretag består den huvudsakliga verksamheten i att förrätta auktioner vid avveckling av lantbruksdrift och rörelse — i synnerhet lantbruksauktionerna har stor omfattning. I sådana fall är uppdragsgivaren skattskyldig. I auktionsuppdraget ingår att auktionsföretaget för uppdragsgivarens räkning svarar för alla arrangemang kring auktionen, t. ex. annonsering och tryckning av katalog samt anställer ropare. Enligt avtalet med uppdragsgivaren skall auktionsföretaget redovisa auktionslikviden till uppdragsgivaren omedelbart. Detta gäller vid kontant redovisning, men vanligen redovisas auktionslikviden till uppdragsgivaren inom nio respektive tolv månader räknat från auktionstillfället. Auktionsföretagen brukar i sin tur lämna köparna på auktionen — det gäller auktioner som avser yttre lösöre samt levande och döda inventarier — sex månaders kredit. Det är i regel auktionsföretagen som står hela kreditrisken. Auktionsföretagen fakturerar i eget namn köparna för de inropade varorna.

Till grund för beräkning av mervärdeskatten kommer att ligga auktionsprotokoll. Vissa inventarier beläggs emeller-

## Ändring i förordningen om mervärdeskatt

tid icke med mervärdeskatt. När det gäller auktioner där både inre och yttre lösöre förekommer måste auktionsföretaget upprätta två auktionsprotokoll: ett för döda och levande inventarier som beläggs med mervärdeskatt och ett för de inventarier som icke beläggs med mervärdeskatt. Auktionsföretagen får vid fakturering till köparna på fakturan ange inropspriset och på detta utgående mervärdeskatt. När tidpunkten för redovisning till uppdragsgivaren inträder skall auktionsföretaget till uppdragsgivaren utbetala hela summan enligt auktionsprotokollet — efter de avdrag för provision, annonsering o. d. som kan få göras — jämte uttagen mervärdeskatt.

Uppdragsgivare är skattskyldig — icke auktionsföretaget — och redovisar mervärdeskatten till uppborndsmyndigheten. Det är alltså uppdragsgivaren som skall göra det, men auktionsföretaget skall till uppdragsgivaren redovisa mervärdeskatten, som skall grunda sig på auktionsprotokollet. Auktionsföretaget får efter mervärdeskattens införande inte bara svara för själva kundkrediterna utan även stå kreditrisken för mervärdeskatten. Icke sällan uppkommer förluster på auktionsföretagets fordringar hos köparna. Genom att auktionsföretag icke är skyldigt att erlägga mervärdeskatt kan det icke ske någon justering av den till uppdragsgivaren utbetalade och av denne redovisade mervärdeskatten. Det dröjer vanligen flera år innan likviderna från en auktion helt influerats.

Förutom de kundförluster som uppkommer får alltså auktionsföretaget även svara för de förluster som uppkommer genom att mervärdeskatt har erlagts för dessa. Om auktionsföretaget hade varit skattskyldigt hade skatten i enlighet med mervärdeskattesystemets utformning bort få avräknas i sådana fall där kunden icke hade erlagt ikviden.

Jag har mycket svårt att förstå utskottsmajoritetens resonemang när den

anför att även om en sådan lösning — d. v. s. att ta med auktionsföretagen såsom skattskyldiga inom mervärdeskattesystemet — skulle vara möjlig, måste den leda till skattetekniska svårigheter. Vari består dessa svårigheter? Jag tycker tvärtom det borde innebära vissa fördelar att ta med dessa företag i systemet. Det förekommer ganska ofta att auktionsföretagen får göra upp avbetalningsplaner för likvidernas erläggande. Hur går det med mervärdeskatten för dessa? Genom att auktionsföretagen icke är skattskyldiga uppstår problem i samband med kundförluster som skulle elimineras om dessa företag vore inbegripna i systemet. Samtidigt blev det en bättre redovisning, eftersom man kunde ta hänsyn även till sådant som jag tidigare nämnt — avbetalningsplaner o. d.

Visserligen har utskottsmajoriteten varit välvillig i sin skrivning och gjort gällande att man bör vänta och vinna erfarenheter innan man vidtar någon ändring. Därmed har det ställts i utsikt att en ändring kan komma till stånd, om olägenheterna är av det slaget att de motiverar detta. Eftersom alla skäl talar för att auktionsföretagen borde vara inbegripna i systemet, hade jag önskat att man redan nu skulle företaga sådana kompletteringar av anvisningarna till 2 §, att auktionsföretagen blev skattskyldiga för den del av verksamheten vilken avser auktionsförsäljning av varor som i uppdragsgivarens namn är skattepliktiga.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 vid bevillningsutskottets betänkande nr 62.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att beröra motion II:1278 — likalydande med motion I:1019 — som är en fyrpartimotion och har under-tecknats av representanter för centern,

**Ändring i förordningen om mervärdeskatt**

socialdemokraterna, folkpartiet och höger.

Motionen gäller en fråga som uppstått i samband med tolkningen av bestämmelserna angående transport av vara eller förmedling av sådan tjänst. Dessa bestämmelser innebär att bilar som medförs på resa över havet, bl. a. till och från Gotland, kommer att beläggas med mervärdeskatt. Detta har varit ganska överraskande för motionärerna, eftersom den nuvarande omsättningsskatten inte berör denna trafik. Trafikens omfattning har i viss mån belysts av herr Börjesson i Glömminge, men jag vill nämna att vad beträffar Gotland omfattar transporter årligen ungefär 82 000 personbilar och 200 bussar. Transportkostnaderna rör sig om cirka 5 miljoner kronor per år. Den tänkta mervärdeskatten skulle således uppgå till drygt 500 000 kronor enbart för gotlandstrafiken.

Det bör också framhållas att kostnaderna i denna trafik redan förut är höga. Kostnadstrycket betingas väl inte främst av att det är så långa avstånd — det är ungefär 10 mil från Gotland till den närmaste kusten på fastlandet och 14,5 mil till den mest frekventerade hamnen, Nynäshamn — utan därav att det rör sig om vatten, som numera har blivit mer och mer skiljande på grund av den utveckling som landkommunikationerna har undergått. Öar är mer eller mindre handikappade på trafikområdet, eftersom det av naturliga skäl inte kan läggas vägar, järnvägar eller broar till dem när alltför mycket vatten skiljer. Inte heller finns det avgiftsfri färja till den region som här avses.

Kostnaderna när en gotlänning vill använda sin bil på fastlandet uppgår till maximalt 448 kronor, om vi räknar med en familj bestående av två vuxna och tre barn över 12 år. Det gäller nämligen inte bara att lösa personbiljetter, utan man måste också lösa biljett för bilen.

Här i riksdagen och inom olika ut-

redningar har det praktiskt taget ända sedan år 1945 diskuterats hur man skulle kunna bringa ned detta höga kostnadstryck. Vid 1963 års riksdag uttalade sammansatta stats- och tredje lagutskottet i ett utlåtande med anledning av motioner att principen innebär att staten skall lämna ekonomiskt stöd »så att kostnaderna för gods- och personbefordran mellan Gotland och fastlandet blir i huvudsak lika med kostnaderna för transport per järnväg med motsvarande trafikstandard på sträckor av samma längd» bör förtjäna beaktande och ägnas vederbörlig uppmärksamhet.

I stället inträffar nu att genom denna extra mervärdeskatt ytterligare pålagor läggs på gotlandstrafiken. Enligt min mening innebär det en indirekt beskattning av Gotlands handikapp, och det är — som någon tidigare talare sade — att lägga sten på börda. Den som vill resa med sin bil, låt oss säga till Malmö eller Haparanda kan göra det utan att betala moms. Han kan till och med ta med sig bilen på färja och resa till Finland och till Danmark, där den övriga kontinenten ligger öppen för honom, utan att betala moms för bilen. Det är bara om man reser till Gotland som man drabbas av moms.

För Öland gäller också skattskyldighet, men den kommer att försvinna — som herr Börjesson i Glömminge har påpekat — i och med att bron till Öland, som vi hoppas, är färdig år 1972. För Gotland skall den emellertid bestå. Vem kan för övrigt garantera att inte uttaget av denna skatt så småningom kommer att öka? Jag vill inte använda några hårda uttryck, men min mening är att detta är en orättvisa. Dessutom är det oklokt att behandla Gotland så. Vi skall komma ihåg att ön ändå är en del av den svenska familjen och att de människor som bor där inte bör behandlas som några styvbarn.

Utskottsmajoriteten anför bl. a. att

**Ändring i förordningen om mervärdeskatt**

motionärernas förslag, vilket innebär att Gotland i skattehänseende jämföras med det övriga landet, skulle vara stridande mot principerna för mervärdeskatten. Detta uttalande anser jag mycket diskutabelt. Här har t. ex. talats om konkurrensneutralitet; hur kommer detta förslag att verka i det avseendet? Man kan givetvis också ställa sig frågan: Vad kommer det att bli för mervärde på en bil därför att den fraktas från Gotland till fastlandet eller vice versa? Jag kan inte se att motionsförslaget innebär strider mot principerna för mervärdeskatten.

Utskottets majoritet anför vidare, att ett preliminärt avtal slutits om gotlandstrafiken. På vilket sätt man menar att den organisationsfråga det gäller kan kopplas samman med den skattefråga vi här diskuterar, framgår inte klart av utskottets skrivning. För det första har frågan om mervärdeskatten icke diskuterats i samband med de förhandlingar som förts. För det andra måste utskottsmajoriteten här ha blivit felinformerad. Det förslag till bildandet av en s. k. trafikdelegation som diskuterats har icke undertecknats av exempelvis Gotlands läns landsting, vars representant herr Svensson i Stenkyrka, som ju inte är okänd i denna kammar, vid förhandlingarna är den ende förtroendevalde som kan anses representera konsumentintressen för hela Gotland. Inte heller har förslaget antagits av de tre hamnkommunernas fullmäktigeförsamlingar, eller avtalsutkastet undertecknats av Rederi AB Gotland, som för närvarande handhar sjötrafiken.

Något avtal föreligger således inte, och kan helt enkelt inte föreligga, eftersom förhandlingarna ännu pågår. Jag tycker emellertid att frågans aktualitet understrykes av den uppvaktning som gjordes häromdagen för statsminister Erlander och statsrådet Krister Wickman av representanter för Fackliga centralorganisationen inom

sydöstra området, d. v. s. Kalmar, Blekinge och Gotlands län, som bakom sig har cirka 75 000 LO-anslutna medlemmar. Man framförde därvid synpunkterna, att gotlandstrafikens problem måste lösas på ett sådant sätt, att önges samma ställning som riket i övrigt med hänsyn till kommunikationskostnaderna.

Jag vill för min del betona att det i rådande läge, med de ganska ömtåliga förhandlingar som pågår, har varit olyckligt att utskottet har kopplat samman dessa två helt skilda frågor. Vad skall förhandlingarna tro? Innebär utskottsmajoritetens skrivning att staten i detta fall skall ge med den ena handen och ta tillbaka med den andra, eller vad är meningen? Jag tror att vi nu riskerar att förhandlingarna kan komma att stranda i avvaktan på att man får klarhet i skattefrågan.

För min del har jag svårt att tro att syftet med införandet av mervärdeskatten kan ha varit att hämma utvecklingen för en geografiskt starkt avgränsad del av landet. Om inte så har varit avsikten, måste det vara möjligt att undvika ett sådant resultat. Det finns olika vägar att gå. Man kan göra en skatteteknisk tolkning, som innebär att Gotland i detta hänseende likställs med övriga delar av landet. Men det enklaste sättet att ordna saken är att bifalla den föreliggande reservationen nr 5 av herr Stefanson m. fl., till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herr *Arweson* (s).

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! Bevillningsutskottet har både i ett föregående och i föreliggande betänkande behandlat mervärdeskatten och därmed sammanhängande problem liksom flera motioner som jag jämte andra ledamöter undertecknat och inlämnat.

### Ändring i förordningen om mervärdeskatt

Några av motionerna har tillstyrkts och jag uttalar min och mina medmotionärers tacksamhet för detta. Jag tänker då i första hand på motionen nr II:1282 angående flygfotogen, vilken klart tillstyrkts av utskottet. Jag tänker likaledes på motionen nr II:1290 angående dispensregeln beträffande avtal som träffats före den 23 oktober 1968. Utskottet betonade i det föregående betänkandet, att de föreliggande bestämmelserna skall tolkas så, att t. ex. förhöjd bilaccis icke skall utgå å i motionen berörda leveranser. Däremot har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka t. ex. vår motion II:1285. I denna tar vi upp ett problem som bl. a. drabbar en av våra byggnadsbranscher och därigenom medverkar till att för konsumenterna fördyra de redan i många fall höga hyrorna.

Enligt propositionen och de utsända broschyrer och informationer som vi har fått betonas att utgångsläget för övergången till mervärdesskattesystemet var att omläggningen inte skulle innebära någon egentlig skärpning av konsumtionsbeskattningen. Den allmänna varuskatten skall avlösas av en mervärdeskatt av samma höjd. För viss skattepliktig omsättning gäller vissa reduceringsregler, bl. a. för byggnads- och anläggningsentreprenader och andra tjänster avseende fastigheter m. m. Här utgör beskattningsvärdet 60 procent av vederlaget inklusive skatt. För vissa arbeten finns också kompletterande reduceringsregler, där beskattningsvärdet utgör 20 procent av vederlaget inklusive skatt. Utan dessa kompletterande regler skulle skattemässig fördel kunna uppstå för dem, som i egen regi — det gäller t. ex. stat och kommuner — utför sådana arbeten. Konkurrensneutraliteten i beskattningen skulle inte tillgodoses.

Reduceringsreglernas procentsatser har beräknats som ett genomsnitt av de i arbetena ingående materialen för att man skall få samma beskattningseffekt

som vid den nu gällande allmänna varuskatten, där endast det ingående materialet beskattas och inte själva arbetet.

Bland de arbeten som i förordningen hänförs till 60-procentsregeln är måleriarbeten såväl vid nybyggnadsarbeten som vid reparationsarbeten. Den statistik som finns över sådana arbeten visar att där ingående material inte uppgår till mer än 17—25 procent. Det är därför skäligt att måleriarbeten av denna art hänförs till 20-procentsregeln. Förutom att kostnaden genom övergången till mervärdeskatt ökat för måleriarbeten inom byggnadsfacket har också konkurrensneutraliteten åsidosatts just som herr Lothigius tidigare påpekat här i kammaren. Stat och kommuner har i denna bransch liksom i en del andra branscher — jag erinrar om tvätteribranschen och konfektionsbranschen — blivit fritagna från beskattning om de så att säga arbetar åt sig själva. Detta är enligt min uppfattning inte konkurrensneutralitet.

Jag har här, herr talman, flera exempel på hur mervärdeskatten fördyrar just målningsarbeten och därmed produktionen av såväl småhus som större fastigheter. Jag skall inte trötta kammaren med att dra alla dessa exempel utan vill bara nämna ett par siffror som är grundade på anbudssummor och exakt beräkning.

Vid ett arbete som utförts på småhus uppgår nu gällande omsättningsskatt till cirka 21 000 kronor. Vid mervärdeskattens genomförande bli beskattningen 61 000 kronor, d. v. s. en fördyring av produktionen med cirka 4,1 procent. Ett annat fall gäller en större byggnad. Där uppgår omsättningsskatten till 8 766 kronor — om vi skall vara exakta. Mervärdeskatten blir här 37 237 kronor, en fördyring på 4,9 procent.

Jag har flera exempel, men jag skall som sagt inte trötta kammarens ledamöter med dem. De exempel jag givit talar sitt ganska tydliga språk: resulta-



## Ändring i förordningen om mervärdesskatt

tet för konsumenten blir inte detsamma vid mervärdesskatt som med nuvarande omsättningsskatt. Enligt propositionen skulle mervärdesskatten avlösa omsättningsskatten utan att förorsaka högre kostnader för konsumenten. Dessutom skulle den inte bidra till att skapa orättvisa konkurrensförhållanden. För den bransch jag här berört — måleribranschen — blir det faktiskt raka motsatsen: en fördyring av byggnadsproduktionen på mellan 4 och 5 procent för målningsarbetena. Likaså kan det bli en snedvridning av konkurrensen inom den branschen.

Herr talman! Om man såsom utlovats hade kunnat skapa ökad rättvisa och samtidigt begränsa hyresstegringarna genom att tillämpa 20-procentsregeln på måleribranschen skulle dessa olägenheter ha kunnat undvikas. Inte minst med tanke på konsumenterna borde utskottet ha kunnat kosta på sig att tillstyrka i nämnda motion framfört förslaget. Jag hoppas på justering i framtiden!

Jag skall inte ta upp många fler frågor. Den snedvridna konkurrensen, som jag redan har behandlat, gäller inte bara måleribranschen utan också bl. a. tvätterier. Här har man inte tagit steget fullt ut och gjort reglerna konkurrensneutrala. Däremot har man gjort ett ganska märkligt undantag, som jag tillåter mig ifrågasätta om det är riktigt i all synnerhet med tanke på att man inte gärna vill göra undantag. Det gäller konstverken. Om jag går till en silversmed och ber att få ett vackert silverarbete utfört beläggs detta med mervärdesskatt. Görs motsvarande arbete av en konstnär i ett enkelt plåtmaterial eller liknande och utställs t. ex. i sammanbindningsbanan vilket ju ofta sker och är konstnären själv närvarande och säljer konstverket, är det befriat från mervärdesskatt. För det första är detta inte rättvist respektive konkurrensneutralt mot silversmeden, för det andra uppkommer — enligt

vad som bekräftats i olika sammanhang när vi haft informationer med experter från finansdepartementet — en mängd svåra gränsdragningsproblem.

Eftersom finansministern nu har kommit in i kammaren vill jag ställa en direkt fråga till honom. Först vill jag påminna om dagens datum — det är den 29 november, som alla vet. För åtskilliga månader sedan skickades det ut till praktiskt taget samtliga företagare och näringsorganisationer en utomordentligt bra, lättfattlig och välskriven broschyr från finansdepartementet — det lilla vita häfte på vars framsida det står »MOMS» flera gånger. Vidare har vi i t. ex. SHIO utarbetat filmband, stomföredrag och sökt informera företagare och medlemmar i våra organisationer om hur de skall bokföra och redovisa mervärdesskatten. Den 1 januari 1969 skall bestämmelserna träda i kraft, och i dag beslutar riksdagen åtskilliga saker som tyvärr inte stämmer överens med de bestämmelser och vad som står i den broschyr som vi erhållit och som finansdepartementet har skickat ut till cirka 350 000 människor.

Jag skulle gärna vilja fästa finansministerns uppmärksamhet på hur svårt det kommer att bli för företagen — i synnerhet för de bortåt 150 000 nya skattskyldiga som tidigare inte berörts av omsättningsskatten och sålunda inte har någon erfarenhet av att redovisa sådana skatter — att nu i julbrådskan sätta sig in i de nya, nu beslutade övergångsbestämmelserna. Jag har tillåtit mig att lämna in en enkel fråga till finansministern — jag vet inte om finansministern vill svara på den nu eller på torsdag — huruvida finansministern är beredd att medverka till att den nu delvis inaktuella broschyren kompletteras eller att en ny broschyr omgående utges, så att vi verkligen hinner — om inte förr så under julhelgen — ta del av de nya bestämmelserna. I annat fall är det uteslutet att företagen

### Ändring i förordningen om mervärdeskatt

skall kunna klara detta. Det är väl en rimlig begäran att vi får denna information *omgående*, i synnerhet som vi enligt propositionen skall utföra detta arbete utan någon som helst ersättning i fortsättningen.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det finns anledning att uttala sin tillfredsställelse i stort med den proposition vi i dag behandlar. Den innebär betydande förbättringar. Det är visserligen beklagligt, som herr Nordgren nyss påpekade, att dessa ändringar kommer så sent, men de innebär sådana förbättringar, att vi nog alla tycker att det är bättre att de kommer nu än att de inte kommer alls. Men jag vill givetvis också understryka vikten av att en information kommer ut så snabbt som möjligt.

En av de reservationer som fogats till betänkandet är av principiell natur; det gäller reservationen om statens och kommunernas behandling — de övriga reservationerna gäller mer avvägningsfrågor. Eftersom de olika frågorna behandlats av herr Larsson i Umeå och herr Öhvall, skall jag inte närmare gå in på dem annat än när det gäller frågan om konstverk, i vilken jag själv är motionär.

Vi har ansett att när man nu gör undantag för konst, så är det rimligt att göra den gränsdragningen, att försäljningen blir skattefri när konstnären själv försäljer sina alster, vare sig det sker i hans egen ateljé eller på en utställning, under det att försäljningen i den kommersiella handeln skall vara belagd med mervärdeskatt. Det anser vi vara en riktig gränsdragning, och den har först skatteberedningen och sedan den speciella utredningen angående mervärdeskatten fastnat för. Det är också den gränsdragning som förordas i motionerna och reservationen.

Det finns anledning att framhålla, att det nya förslaget även i detta avseende innebär en förbättring, bl. a. så till vida att konstnärerna nu tycks bli befriade från redovisningsskyldighet. Jag har en del förbindelser med konstnärer, och jag vet, att när konstnärerna fått blanketterna för deklaration till omsättningskatt, så har många av dem blivit helt förtvivlade; dels är blanketterna inte direkt avsedda för konstnärlig verksamhet, dels är konstnärerna inte alls vana vid att fylla i sådana blanketter. Härvidlag blir det alltså en förbättring. Det har nu också sagts, att man på grundval av de nya bestämmelserna kan vidta vissa arrangemang som gör att konstnärerna kan bli befriade från mervärdeskatt. Vi anser att den linje som anvisas i motionerna hade varit en renare och bättre linje. Jag har velat säga detta som motivering för motionerna och reservationen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag skall bara så kortfattat som möjligt svara på herr Nordgrens direkta fråga. Den broschyr som utgivits av finansdepartementet — jag vill gärna passa på att tacka för alla de komplimanger som strömts över författaren och departementet för den — har vissa öppna punkter med hänsyn till att riksdagen i våras begärde att Kungl. Maj:t närmare skulle utforma vissa detaljer i mervärdeskatten. Jag har haft svårt att hitta någonting som skulle kunna ge skäl för herr Nordgrens påstående att broschyren i dag är felaktig. Om jag sätter mig och granskar den noggrant kan jag kanske möjligen finna något avsnitt som skulle behöva en komplettering, men det är i så fall ytterst få. Jag kan snabbt gå igenom punkterna i utskottsutlåtandet.

Utskottet har tillstyrkt en förändring när det gäller skatten på begagnade bilar. Det är en fråga som rör bilproducenter. I detta land har vi ett par styc-

## Ändring i förordningen om mervärdesskatt

ken sådana; de vet om detta. Dessutom rör frågan bilimportörerna; de vet också om detta, eftersom jag personligen i samband med att Kungl. Maj:ts förslag utformades förde förhandlingar med deras organisation.

När det gäller konstverk har vi gått med på viss utökning av skattefriheten. Detta var en punkt som också hölls öppen i den broschyr som distribuerades till allmänheten. Denna utvidgning innebär egentligen inte någonting annat än att skattefrihet utöver vad som tidigare föreslogs nu också skall gälla då konstnären utställer sin produkt i en lokal i anslutning till sin ateljé eller i någon annan lokal där han själv svarar för försäljningen och tar upp betalningen. Jag tror inte detta kommer att innebära någon komplikation vid tillämpningen. Skulle konstnärerna vara tveksamma och börja betala in skatt till statsverket på sådan försäljning, så får de snabbt tillbaka sina pengar. Men naturligtvis kan man undersöka om det inte går att ge denna fråga en allmän publicitet. Jag tror att risken för missförstånd här är tämligen obetydlig, eftersom detta är en sådan där fråga som det är populärt att kommentera i dagspressen och på andra sätt. Dessutom har ju även konstnärerna sina organisationer som har möjlighet att informera sina medlemmar.

Frågan om flygfotogenen — här har utskottet inte tillstyrkt någon förändring utan snarare föreslagit ett förtydligande — berör inte heller allmänheten, i varje fall inte i någon påtaglig utsträckning. Förutsättningen för att frågan skall bli aktuell är att det är fråga om jetflyg. De bolag som håller sig med privata jetplan är så pass insatta i dessa diskussioner att jag inte tror att man har anledning att säga att de går miste om erforderliga informationer.

I övrigt har ju utskottet avstyrkt en rad motioner. De avstyrkta motionerna kan ha sitt historiska intresse men har i praktiken inte särskilt stort intresse för den breda allmänheten, i varje fall inte

när det är fråga om tillämpningen av skattebestämmelserna.

Utvidgningen av skattefriheten för de utländska annonsörerna har måhända sitt intresse för en begränsad grupp, och jag tror att man kan förmedla information till den gruppen också, så att det inte behöver uppstå några missförstånd på den punkten.

Övergångsbestämmelserna har redan kommenterats offentligt då propositionen lades på riksdagens bord och kommer väl att kommenteras ytterligare inför den begränsade grupp av affärsmän för vilka den frågan är aktuell.

Jag tycker således att herr Nordgren överdriver när han presenterar den utsända broschyren som i väsentliga drag missvisande och säger att den tar var en rad korrigeringar. Jag kan inte fatta att så är fallet. I den mån önskemål om någon komplettering framkommer få vi väl undersöka om den är nödvändig och försöka effektuera den.

Med detta tror jag mig också ha besvarat den fråga som har ställts till mig och som skulle besvaras senare. Om vederbörande frågeställare blir missräknad över att jag inte kommer med något svar får han väl, hoppas jag, nöja sig med den deklaration jag lämnat här i dag.

Jag skulle, eftersom jag ser några värderade ledamöter av kammaren som representerar Gotland ivrigt lyssnande på mig här, kanske också säga någonting om det problem i fråga om Gotland som tagits upp i detta sammanhang. Det har ju varit den stora debattfrågan i dag. Vi har inte velat göra avsteg från den generella tillämpningen av skattebelastningen på befaktning av gods, genom att göra undantag för bilarna. Jag tycker att själva argumentationen för ett sådant undantag haltar ganska väsentligt.

Vid sidan om denna diskussion förs emellertid för närvarande en debatt mellan kanslihuset och kommunerna på Gotland om ett specialstöd för Gotlands

### Ändring i förordningen om mervärdeskatt

räkning, inte därför att det är dyrt att frakta personbil för dem som önskar semestra på fastlandet och råkar bo på Gotland utan snarare därför att det blir en fördyring i fråga om de viktigare transporterna, vilken kan vara förtjänt av beaktande. Dessa förhandlingar är inte slutförda. Det är trepartsförhandlingar, där icke allenast staten och kommunerna utan även trafikbolaget Gotland kommer in som part i överläggningarna. Men om jag inte är felunderrättad föreligger det i princip en överenskommelse mellan staten och Gotlands kommuner, även om det inte är riktigt klart i avseende på det privata fraktföretaget. Men i det avseendet kommer förhandlingarna att fortsätta. Jag skall inte föregripa förhandlingarnas resultat, men det är fråga om ett ganska väsentligt stöd till gotlänningarna, ett stöd som jag tycker att man kan motivera från helt andra utgångspunkter än dem som reservanterna haft när de velat justera mervärdeskattesystemet.

Herr NORDGREN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har beundrat herr finansministern i många avseenden och inte minst nu med tanke på det snabba svaret. Jag tackar hjärtligt för det. Det var väl rekordsnabbt. Det inlämnades för några minuter sedan och jag har fått svar redan nu.

Jag konstaterar också med tillfredsställelse att finansministern i varje fall i någon mån delar min uppfattning, att det i detta sammanhang kan finnas saker som behöver kompletteras och jag hoppas att vi snarast möjligt får sådana kompletteringar.

Jag var inte så hård som finansministern ville göra gällande, då han sade att jag skulle ha sagt att broschyren var felaktig. Vad jag sade var att den på vissa punkter är inaktuell. Dessutom är en del punkter, vilket finansministern själv betonade, utelämnade med tanke på det beslut som vi skall fatta nu. När vi har fått informationer från fi-

nansdepartementets experter — jag har själv varit med — har det ställts en del frågor från olika branscher inom näringslivet, och då har tyvärr inte vare sig finansdepartementets experter eller vi andra kunnat få full klarhet t. ex. i den fråga som finansministern nyss nämnde, nämligen beträffande reklambranschen. Vidare är vissa gränsdragningsfrågor beträffande byggnadsbranschen svårlösta vad beträffar entreprenader. Detsamma gäller konstverken, varom vi skall besluta i dag. En annan fråga gällde facktidskrifter. Även beträffande vissa serviceyrken såsom inom hotell- och konditoribranschen befanns det vara ganska svårt att tolka om de skulle beläggas med mervärdeskatt eller inte.

Vad beträffar alla dessa frågor har det sagts att riksskattenämnden kommer att efter dagens beslut utfärda närmare bestämmelser. Men vi har faktiskt bara en månad på oss att lära in dessa bestämmelser. Det är därför hög tid, herr finansminister, att om möjligt få en kompletterande information utöver den vi redan fått, och det hoppas jag herr finansministern medverkar till.

Herr FRANZÉN i Träkumla (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att ge min mening till känna om vad utskottet skrivit i anledning av motionerna I: 1019 och II: 1278.

Samtliga gotlandsrepresentanter, oavsett parti, har motionerat om att mervärdeskatt inte bör utgå på transport av bilar, avsedda för personbefordran, mellan område utan fast landförbindelse och fastlandet. Vi har inte som finansministern sade begärt lättnad då det gäller godsbefordran utan det gäller enbart transport av bilar avsedda för personbefordran. När vi gotlänningar tar in personbilarna på riksvägnätet måste vi betala dubbel skatt; det är en gammal känd sak som jag inte nu skall ta upp. Beträffande godsbefordran drabbas ju gotlänningarna särskilt hårt, ef-

## Ändring i förordningen om mervärdesskatt

tersom frakterna mellan Gotland och fastlandet är högre än frakterna på fastlandet. Mervärdesskatten kommer alltså att bli betungande för gotlänningarna även då det gäller godset, men vi har som sagt inte framfört några krav härvidlag.

Jag skall be att få påminna om reservanternas och utskottets förslag. Enligt reservanternas bör lagtexten lyda på följande sätt: »— — — transport av vara till eller från utlandet, transport av motorfordon, avsett för personbefordran mellan område utan fast landförbindelse och fastlandet, eller transport i samband med renhållning — — —». Utskottets förslag lyder kort och gott: »transport av vara till eller från utlandet eller transport i samband med renhållning — — —». Man vill alltså ha undantag för transport till utlandet men inte då det gäller transport från Gotland till det övriga Sverige.

Jag skulle här vilja ta upp herr Brandts, utskottets värderade talesman, resonemang i detta sammanhang. Han sade att det inte kan bli tal om att göra något undantag för Gotland eftersom vi har Visingsö och andra öar. Man kan naturligtvis göra en sådan jämförelse och inte nedvärdera de andra kobbarna, men det är ändå en viss skillnad på Gotland och de små öarna som herr Brandt nämnde. Utskottet skriver också att det för gotlänningarna skulle bli billigare enligt ett avtal som håller på att utarbetas. Avtalet som utskottsmajoriteten skrev om är icke godkänt av gotlänningarna. Men för oss är det i alla fall en tillgång att turismen är så stor som den är på Gotland, och vi kan inte acceptera att även gotlandsturisterna belastas på detta sätt.

Vi kan jämföra med bron mellan fastlandet och Öland. Tills vidare belastas ju både turister och ölänningar med mervärdesskatten, men när bron blir klar bortfaller ju den belastningen för alla ölandstrafikanter. Som tidigare framhållits har vi under ganska lång tid på

året förbindelser mellan Finland och Gotland och mellan Gotland och Bornholm, och om vi får en färjelinje österut i framtiden, så slipper vi mervärdesskatten, men det gör vi inte när vi reser från Gotland till vårt fosterland om jag så får säga. Det måste ha varit en felbedömning när utskottet inte tillstyrkt vårt förslag om befrielse från mervärdesskatt.

Utskottet skriver att avtal håller på att träffas mellan Gotland och staten, och om det avtalet blir så positivt som gotlänningarna önskar, så tror jag att det blir av oerhört stort värde. Men när utskottet låter förstå — utan att direkt skriva ut det — att avtalet är klart, vill jag säga att det vore rättare att säga att det är långt ifrån klart. Praktiskt taget ingen kommunal instans, vare sig lands-ting eller kommuner, har godkänt avtalet. Det är bara några representanter för de kommuner där hamnarna är belägna som har sagt sin mening. Fullmäktigeförsamlingarna har ännu inte godkänt avtalet. Jag har här avtalet i min hand, och vi hoppas att det kommer att godkännas, men inte med den formulering som det nu har. Texten är nämligen på många punkter mycket oklar. Skrivningen måste göras klarare, så att målsättningen blir den, att vi så småningom — jag säger så småningom eftersom det har tagit 22 år innan frågan kommit så här långt — blir likställda med fastlandet. Den målsättningen vill vi ha inskriven i avtalet. Men varför skall man egentligen blanda in detta i utskottets betänkande, som gäller en ytterligare pålaga innebärande så stora kostnader som mervärdesskatten på biltransporterna medför? Jag vill dessutom understryka att det inte, såsom statsrådet påstår, gäller godset. Vad vi har motionerat om är biltransporterna.

Jag avsåg inte att bli mångordig och jag kommer inte heller att bli det. Jag vill endast yrka bifall till reservationen 5 av herr Stefanson m. fl.

## Ändring i förordningen om mervärdeskatt

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänker inte ta kammarrens tid i anspråk ytterligare någon längre stund men vill ändå tillåta mig att i all korthet deklarerar, att vi inom utskottet var mycket positivt inställda till gotlänningarnas problem i detta sammanhang. Vi var emellertid samtidigt på det klara med att en sådan befrielse från mervärdeskatt som den av motionärerna önskade får konsekvenser också på andra transportområden, vilka vi också har angivit. Vidare tror jag mig kunna säga att utskottsmajoriteten var obenägen att slopa skatteplikten även för turisterna. Vi ställdes då inför problemet att praktiskt lösa frågan så, att det endast skulle bli fråga om en befrielse från mervärdeskatt för gotlänningarna själva. Vi förde en ingående diskussion om dessa tekniska frågor, men jag tror knappast att någon kunde komma på någon godtagbar lösning. Därför hoppas vi att frågan i stället blir löst i, som vi ser det, ett större sammanhang, d. v. s. genom de förhandlingar som nu pågår. På det sättet borde det vara möjligt att ge gotlänningarna mera än vad ett slopande av mervärdeskatten på biltransporterna skulle innebära.

Jag vill betyga gotlänningarna här att utskottsmajoriteten har full förståelse för deras problem. Vi hoppas emellertid att frågan skall lösas till gotlänningarnas fromma på ett annat sätt än vad motionärerna tänkt sig.

Herr FRANZÉN i Träkumla (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påminna herr Brandt om att turismen är en verksamhet av mycket stor betydelse för Gotlands näringsliv.

Varför skall turisterna belastas med skatt på transporter till och från Gotland? De behöver ju inte betala mervärdeskatt när de kör till eller från något annat län, exempelvis över bron från Öland eller från Norrland till södra

Sverige. Vår målsättning är som bekant samma pris på båten som självkostnaden när man kör bil. Varför skall då turisterna beskattas? Beskattning av det här slaget förekommer ju inte på någon annan vägsträcka i Sverige.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Finansministern framhöll att vår argumentation haltar när det gäller trafiken till Öarna och beskattningen av densamma. Finansministern sade dock inte på vilket sätt den haltar.

Jag kommer ihåg när jag i min ungdom sålde hästar på marknaderna. Det första hästuppköparen sade var att hästen var halt. När jag bad honom att bevisa sitt påstående, måste han erkänna att han nog tog fel.

Jag tycker att man i debatten inte har kunnat bevisa att det är något fel på de argument vi framför. Jag fick ytterligare belägg för detta när utskottets talesman, herr Brandt, underströk vad jag hade uttryckt en förmodan om i mitt första anförande, nämligen att även utskottsmajoriteten har varit mycket positiv och förstående för motionärernas krav, men att utskottet av olika skäl ändå har stannat för att inte tillstyrka motionerna. Jag skulle tro att detta ställningstagande skedde efter vissa kontakter med kommunikationsdepartementet.

Jag vill understryka vad en av mina medmotionärer, herr Gustafsson i Stenkyrka, framhöll, nämligen att man kan resa till Åland och till Danmark utan att belastas av en sådan här skatt, medan man inte kan resa till våra egna öar utan att belastas med denna skatt.

När det sedan gäller turisterna skall jag upprepa vad jag sade i mitt förra anförande, nämligen att vi vid motionsskrivandet funderade på om ett undantag skulle göras för turisterna. Samtidigt har det här när det gäller dessa öars näringsliv sagts, att turismen är den näringsgren som har speciell be-

## Ändring i förordningen om mervärdesskatt

tydelse. Det gäller här så att säga en lokaliseringsåtgärd för att skapa försörjning i dessa områden. Resonerar man på det sättet, måste det vara riktigt att även turisterna befrias från denna skatt vid resor till öarna.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställan kommer att företagas till avgörande på sådant sätt, att beslut först fattas beträffande de frågor som beröres i de vid betänkandet fogade reservationer, till vilka bifall yrkats under överläggningen. Därefter ställes utskottets hemställan i övrigt under proposition i ett sammanhang.

*Skattskyldigheten för stat och kommun*

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 62, såvitt avser skattskyldigheten för stat och kommun, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen till-

kännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 85 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Skattskyldigheten för auktionsföretag*

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 62, såvitt avser skattskyldigheten för auktionsföretag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Fäldin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 144 ja och 29 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

**Ändring i förordningen om mervärdeskatt***Beskattningen av konstverk*

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 62, såvitt avser beskattningen av konstverk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 67 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Beskattningen av transporter till bl. a. Öland och Gotland*

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given

varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 62, såvitt avser beskattningen av transporter till bl. a. Öland och Gotland, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 87 ja och 85 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Beskattningsvärdet*

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 62, såvitt avser beskattningsvärdet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;



Meddelande ang. plenum fredagen den 6 december — Interpellation ang. en ny mönsterskyddslag m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Fälldin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 137 ja och 28 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Avdragsrätten och faktureringsskyldigheten*

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lothigius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 62, såvitt avser avdragsrätten och faktureringskyldigheten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

ning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lothigius begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 135 ja och 34 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Utskottets hemställan i övrigt*

Bifölls.

§ 4

Meddelande ang. plenum fredagen den 6 december

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Enligt den preliminära planen skall fredagen den 6 december anordnas antingen ett arbetsplenum med början kl. 10.00 eller ett bordläggningsplenum med början kl. 14.00. Såvitt nu kan bedömas på grundval av uppgifter om bordläggning av utlåtanden från utskotten, blir det icke erforderligt att anordna arbetsplenum nämnda dag. Fredagens sammanträde kommer därför att ta sin början kl. 14.00.

Sammanträdet torsdagen den 5 december blir planenligt ett arbetsplenum, som tar sin början kl. 10.00 och inledes med en frågestund.

§ 5

Interpellation ang. en ny mönsterskyddslag m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr LÖFGREN (fp), som yttrade:

Herr talman! Frågan om genomförandet av en ny mönsterskyddslag i vårt land har länge varit ett angeläget

**Interpellation ang. en ny mönsterskyddslag m. m.**

intresse, inte minst för vårt näringsliv. Den lag vi nu har härrör från år 1899 och är inte bara föråldrad utan också mycket bristfällig i fråga om sin omfattning. Den ger möjlighet till skydd endast för alster inom metallområdet och dessutom endast för en varas prydnadsutseende.

Med anledning av en av mig väckt motion beslutade riksdagen år 1954 att anhålla om en utredning, vilken tillsattes år 1958. Efter ett ingående utredningsarbete, som även bedrevs tillsammans med motsvarande tillsatta utredningar i de övriga nordiska länderna, avlämnade den svenska utredningen år 1965 sitt betänkande med förslag till ny lag.

Jag vill i detta sammanhang hänvisa till att den svenska utredningen i sitt betänkande även framlade förslag till ändrade bestämmelser inom upphovsrättslagens område, avseende skyddet för brukskonsten.

Remissförfarandet var avslutat redan under år 1966, men ännu har någon proposition inte framlagts.

Då jag varit ledamot av den svenska mönsterskyddsutredningen och i denna egenskap även varit svensk delegat vid omfattande nordiska överläggningar känner jag väl till de problem, som kan resa sig vid genomförandet av nya lagar inom immaterialrättens område, men jag kan det oaktat inte underlåta att framföra mina betänkligheter mot att det dröjer så länge med förverkligandet av de starkt motiverade önskemålen om tidsenliga lagbestämmelser inom mönsterskyddets och upphovsrättens brukskonstområde.

Jag vill ytterligare peka på vissa olägenheter, som också drabbar svenska företags intressen inom ett annat av immaterialrättens områden, nämligen patenträtten. Såvitt jag förstår kan Sverige inte ansluta sig till Pariskonventionens Lissabontext, huvudsakligen på grund av att vi inte har en fullständig mönsterskyddslag. Detta medför

t. ex. att svenska uppfinnare inte kan tillgodoräkna sig prioritetserätten om ett år efter ansökan om patent i Sverige vid ansökan om patent i vissa andra länder, t. ex. Argentina. Även av denna anledning är det ett intresse för det svenska näringslivet att en tidsenlig mönsterskyddslag allra snarast genomförs i Sverige.

Det är mig bekant att många företag i vårt land, inte minst beträffande produkter av nya material såsom plast, med stigande otålighet väntar på rimliga skyddsmöjligheter.

Med hänvisning till vad jag här ovan anfört anhåller jag härmed om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande frågor:

1. Har några komplikationer tillstött, exempelvis inom det i och för sig önskvärda nordiska samarbetets ram, som fördröjt arbetet med framläggandet av en proposition om ny mönsterskyddslag och nya bestämmelser inom upphovsrättslagens brukskonstområde?

2. Kan herr statsrådet nu meddela, när proposition om ny mönsterskyddslag och nya bestämmelser inom upphovsrättslagens brukskonstområde beräknas kunna föreläggas riksdagen?

3. Kan man förvänta att ev. andra hinder för Sveriges anslutning till Pariskonventionens Lissabontext blir uppklarade vid den här ovan omnämnda propositionens framläggande, så att en anslutning till Pariskonventionens Lissabontext kan ske och därmed undanröja de av mig påtalade nackdelarna beträffande prioritetsberäkning vid patentansökningar i vissa andra länder?

Denna anhållan bordlades.

**§ 6**

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skriftelse, nr 352, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring

i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdeskatt jämte motioner.

### § 7

#### Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Hermansson* (vpk), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående ändring i direktiven för den s. k. särskilda polisverksamheten,

herr *Nordgren* (h), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående ytterligare information om mervärdeskatten,

fröken *Ljungberg* (h), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående skärpning av identitetskontrollen vid utfärdande av blodgivarkort, och

fru *Kristensson* (h), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående tidpunkten för framläggande av förslag om rättegångshjälp.

### § 8

Justerades protokollsutdrag.

### § 9

På hemställan av herr förste vice talmannen beslöt kammaren nu kl. 12.27 att ajournera sina förhandlingar till kl. 14.00, då de till bordläggning denna dag anmälda utskottsutlåtandena väntades föreligga.

### § 10

Då förhandlingarna kl. 14.00 återupptogs anmäldes till bordläggning

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av motioner om inrättande av en handelskammare i Tyska Demokratiska Republiken,

nr 12, i anledning av motioner angående riktlinjerna för utrikespolitiken, och

nr 13, i anledning av motioner om

förhandlingar angående möjligheterna att skapa ett nordiskt neutralitetsförbund;

statsutskottets utlåtanden:

nr 176, i anledning av motioner om ändrade inryckningstider för vissa värnpliktiga,

nr 177, i anledning av motioner om bidrag till FN:s fredsbevarande verksamhet,

nr 178, i anledning av motion angående behandlingen av värnpliktsfrågor,

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revidering av läroplan för grundskolan, i vad propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner, och

nr 180, i anledning av motioner angående kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m., och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 12 februari 1943 (nr 44) om kupongskatt, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i banklagstiftningen jämte motioner,

nr 61, i anledning av motion om utredning angående bankväsendet,

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m. m.,

nr 63, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående vissa inrednings- och anslagsfrågor avseende provisoriska lokaler för riksdagen,

nr 64, i anledning av motioner om

ökad statlig företagsamhet i Norrland m. m., och

nr 65, i anledning av motion om förstatligande av gruvindustrin m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 48, angående dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till införsellag m. m., dels ock i anledning av propositionen väckta motioner, och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försöksverksamhet i fråga om ordningen för den allmänna gudstjänsten, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av motioner om sänkning av pensionsåldern för vissa gruvarbetare,

nr 68, i anledning av motion om harmonisering av den ekonomiska och socialrättsliga lagstiftningen i enlighet med EEC-fördraget,

nr 69, i anledning av motioner angående vissa förhandlingar före beslut om nedläggning av företag, m. m.,

nr 70, i anledning av motion om lagfäst rätt till tjänstledighet för deltagande i vuxenutbildning, och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revidering av läroplan för grundskolan, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av motioner om dels åtgärder mot oljeläckage, dels förvaringen av oljecisterner, och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 128 § byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385), m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av motioner om en översyn av de kommunala naturvårdsombudens uppgifter, och

nr 45, i anledning av motioner angående ersättningen för intrång enligt naturvårdslagen; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av motioner om utarbetande av en kristen elementarlärobok för skolundervisningen, om den kristna etikens roll vid ungdomens fostran samt om undervisningen i kristendomskunskap, och

nr 56, i anledning av motioner om en allmän identitetshandling.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.01.

In fidem  
*Sune K. Johansson*